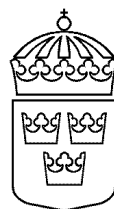

Riksdagens protokoll

2003/04:21

Onsdagen den 29 oktober

Protokoll
2003/04:21

Kl. 09.00 – 14.16
16.00 – 16.15

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 23 oktober.

2 § Återkallelse av motion

Förste vice talmannen meddelade att Lennart Axelsson (s) i skrivelse av den 27 oktober återkallat den av honom väckta motionen 2003/04:N258 Regler för lokalt entreprenörskap.

Talmanen hade avskrivit denna motion.

Skrivelsen lades till handlingarna.

3 § Meddelande om höstens frågestunder

Ett meddelande om vilka statsråd som preliminärt skulle delta vid frågestunderna torsdagar kl. 14.00 under hösten 2003 hade delats ut till kammarens ledamöter.

4 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2003/04:FPM18 Förslag till föreskrifter om kurvljus för motorfordon
KOM(2003)498 till trafikutskottet

2003/04:FPM19 Förslag till harmonisering av kör- och vilotider och ändring av rådets förordning (EEG) 3821/85 om färdskrivare vid vägtransporter *KOM(2003)490* till trafikutskottet

5 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Redogörelse
2003/04:JO1 till konstitutionsutskottet

6 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Skatteutskottets betänkanden 2003/04:SkU2–SkU5

7 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 22 oktober

MJU3 Naturvård

Punkt 11 (Reservatsbildning, skötselavtal m.m.)

1. utskottet

2. res. 4 (m, kd, c)

Votering:

195 för utskottet

84 för res. 4

70 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 39 fp, 24 v, 13 mp

För res. 4: 41 m, 25 kd, 18 c

Frånvarande: 25 s, 14 m, 9 fp, 8 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 13 (Omberg som nationalpark)

1. utskottet

2. res. 5 (mp, kd)

Votering:

231 för utskottet

47 för res. 5

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 41 m, 37 fp, 23 v, 17 c

För res. 5: 5 s, 2 fp, 25 kd, 1 v, 1 c, 13 mp

Frånvarande: 26 s, 14 m, 9 fp, 8 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 14 (Marina reservat)

1. utskottet
2. res. 6 (mp, fp, kd, c)
3. res. 7 (v)

Förberedande votering:

95 för res. 6

24 för res. 7

160 avstod

70 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Huvudvotering:

160 för utskottet

92 för res. 6

25 avstod

72 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 41 m

För res. 6: 37 fp, 25 kd, 17 c, 13 mp

Avstod: 24 v, 1 c

Frånvarande: 25 s, 14 m, 11 fp, 8 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 19 (Vargstammen m.m.)

1. utskottet

2. utskottets förslag till beslut med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. MJ292 yrk. 1, 2 och 6 (fp)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Punkt 22 (Svensk politik på valfångstområdet)

1. utskottet

2. res. 9 (m, fp, kd, c, mp)

Votering:

134 för utskottet

137 för res. 9

78 frånvarande

Kammaren biföll res. 9.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 24 v

För res. 9: 42 m, 39 fp, 25 kd, 18 c, 13 mp

Frånvarande: 34 s, 13 m, 9 fp, 8 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU5 Upphävande av EFTA-konvention om ömsesidigt godtagande av provningsresultat m.m.

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU6 Avtal om samarbete i konkurrensfrågor

Kammaren biföll utskottets förslag.

8 § Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04:MJU4
Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp (prop. 2002/03:117).

Anf. 1 ALF ERIKSSON (s):

Herr talman! Nu ska vi debattera kretsloppsfrågor. Betänkandet från miljö- och jordbruksutskottet heter *Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp*. Det behandlar regeringens proposition med samma namn. Till detta finns fem följdmotioner. 37 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2002 och 2003 har också fått sin behandling i betänkandet.

I propositionen föreslår regeringen mål, strategier och åtgärder för att fortsätta utvecklingen mot ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp. Utskottet ger i betänkandet sitt stöd för regeringens förslag att tydliggöra konsumentperspektivet i avfallshanteringen och ambitionen att minimera produktionen av avfall i samhället. Jag ska nämna några av de viktigaste frågorna.

Det finns två nya delmål under miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö, ett komplement till den miljömålsstruktur som riksdagen tidigare har godkänt. Det ena delmålet anger att senast år 2010 ska minst 35 % av matavfallet från hushåll, restauranger, storkök och butiker återvinnas genom biologisk behandling. Det andra delmålet anger att senast vid samma tidpunkt, alltså 2010, ska matavfall och jämförligt avfall från livsmedelsindustrier med mera återvinnas genom biologisk behandling. Efter den behandlingen ska kvaliteten vara sådan att avfallet kan återföras till växthusodling.

I betänkandet sägs vidare att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet för producenter att se till att varor har en viss sammansättning, återanvändbarhet eller återvinningsbarhet om det behövs för att främja en minskad uppkomst av avfall eller en hälso- och miljömässigt godtagbar hantering av avfall. Det ska gälla alla varor, men i fråga om andra varor än förpackningar ska sådana föreskrifter endast få meddelas om det behövs utifrån Sveriges medlemskap i EU.

I betänkandet sägs också att vissa lagar om retursystem med pant för dryckesförpackningar ska ersättas med en bestämmelse i miljöbalken. Den ska ge regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer rätt att meddela föreskrifter om skyldighet för producenter att se till att plast- och metallförpackningar för konsumtionsfärdig dryck omfattas av retursystem. Retursystemen utformas så att de genom utbetalning av pant eller premie ska uppmuntra till att förpackningarna lämnas tillbaka till systemen.

Utskottet redogör också i betänkandet för de problem som finns inom retursystemet med bland annat hanteringen av illegalt importerade eller privatimporterade förpackningar som inte omfattas av retursystemet. Utskottet framhåller i det sammanhanget vikten av att regeringen skyndsamt vidtar de åtgärder som erfordras för att förtroendet för retursystemet inte ska skadas.

Härutöver behandlar utskottet regeringens förslag om regler i bilskrotningslagen.

En viktig fråga i betänkandet är slutförvaringen av kvicksilveravfall. Utskottet konstaterar att två utredningar har kommit fram till att en slutförvaring av kvicksilver i berg är den metod som är bäst ur miljösynpunkt. Detta instämmer utskottet i. Kviksilveravfall bör föras till permanent förvaring djupt nere i berg. Kraven på djupförvaring bör gälla från och med den 1 januari 2015.

Herr talman! Som vi snart ska få höra finns det reservationer till utskottsmajoritetens förslag, 27 stycken, och två särskilda yttranden.

Detta var en kortfattad beskrivning av ärendet. Nu får vi höra partiernas ståndpunkter och argument.

Anf. 2 LARS LINDBLAD (m):

Herr talman! Sverige avskaffade sin statskyrka den 1 januari 2000. Men vi har en ny statsreligion i Sverige. Det är inte kristendomen, islam eller någon annan av våra stora religioner. Det är kretsloppsreligionen – eller ska man kalla det för en ny överideologi?

Över hela Sverige läggs ett raster. Allting som produceras ska följa kretsloppet, från råvara, genom produktion, konsumtion och till sist som avfall. Då ska produkten återvinnas till varje pris och in i hjulet igen. Inget får spillas på vägen.

Inga andra hänsyn får tas, inte när det gäller miljönyttan, ekonomin, hälsoaspekter eller praktiska hanteringsproblem. Allt ska återvinnas, till varje pris.

Den proposition som nu ligger på riksdagens bord är inget undantag. Steg för steg införs denna politikens *sharia*-lag. Matavfallet ska till varje pris krängas ut på åkrarna. Inga sopor får bli energi. De ska ju återvinnas. Regeringen vill till och med gå så långt att de vill få riksdagens godkännande att genom föreskrifter få lägga sig i vad en förpackning ska innehålla, hur den ska återvinnas och återanvändas. Regeringen vill detaljstyra det innersta i ett företags hjärta, hur det ska utforma sin produkt – allt för att det heliga kretsloppet ska slutas.

Är då moderater alltid emot kretslopp? Nej, så är det naturligtvis inte. Vi anser att kretsloppet är en bra syn i de fall det uppfyller fyra kriterier:

1. tjänar den bästa miljönyttan,
2. är ekonomiskt försvarbart,
3. inte innebär stora hälsorisker och
4. den återvunna produkten är en efterfrågad nytta på marknaden.

Om inte dessa kriterier är uppfyllda är kretsloppet till mer skada än nytta. Det är då våra medborgare börjar slarva i systemet, när de inte ser nyttan med att lägga ned timmar i veckan på att sortera sopor. Visst kan en del av detta bero på att man inte har tillgodogjort sig information. Men en hel del är ytterst försvarbart. Man tycker inte att nyttan överstiger insatsen.

Hur reagerar då systemet mot dessa sopbovar? Jo, man anställer sops pioner. Före detta poliser, anställda som detektiver av Kretslopps-Sverige, smyger kring i buskarna för att ta fast slarviga medborgare. Man är

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Ett samhälle med
giftfria och resurssnåla
kretslopp*

inte rädd för att ta till repressiva åtgärder. Polisanmälningar, strafförelägganden och faktiskt också domslut finns i denna spionhistoria. Kretslopps-Sveriges *sharia*-lag kräver sina *sharia*-poliser.

Herr talman! Visst är detta något tillspetsat, men för många upplevs det som ett stort problem. Låt mig ge några exempel.

Regeringen föreslår i propositionen ett mål om hur stor del av matavfallet som ska återvinnas genom biologisk behandling. Vi instämmer i det självklara att livsmedel som inte har konsumerats innehåller näringsämnen som har tagits upp via foder och gödsel. Men vi är skeptiska till målet, att det skulle vara tillräckligt effektivt och hygieniskt för att röta och sedan köra ut på åkerjorden.

Riskerna är fortfarande väldigt stora. I bästa fall oskadliggörs sjukdomsalstrande organismer under processen, men risken för att växtskyddsmedel inte bryts ned vid rötningen är fortfarande stor. Vi anser inte heller att kostnaderna utretts tillräckligt.

Naturvårdsverket har anfört att man förordar rötning som metod, men man har också tydligt påpekat att biologisk behandling av matavfall inte är bättre för miljön än förbränning. Dessutom bör påpekas att det inte direkt finns någon efterfrågan på rotat matavfall som gödningsmedel. Bönderna föredrar de nuvarande metoderna. De ser inte några ekonomiska vinster med detta, och framför allt finns en rädsla för de risker som är uppenbara.

Varken miljönyttan, ekonomin eller efterfrågan på marknaden finns alltså i detta, samtidigt som hälsoriskerna är uppenbara. Men in i kretsloppet ska våra sopor – till varje pris. Det är ingen klok politik.

Herr talman! Här i kammaren har vårt utskott haft ett antal debatter om avfallsförbränning. Jag har aldrig förstått hur ett antal partier kunnat vara så stora motståndare mot förbränningen i sig. Vi har ett problem som behöver åtgärdas: Vi producerar mycket avfall. Det är ett faktum. Vi har bestämt oss för att sluta deponera sopor. Deponiförbud och deponiskatt har införts. Många kommuner har sett detta och försökt hitta en optimal lösning på problemet. En stor andel av dessa har gått samman och byggt avfallsförbränningsanläggningar. Ett parallellt problem i vårt land är nämligen en alltmer ökande efterfrågan på energi. Vi har alltså genom avfallsförbränningen lyckats möta två av samhällets problem: den växande avfallshögen och vår efterfrågan på energi.

De nya verken har mycket hårda krav på rening av avgaser och annat, vilket jag tycker är helt rätt. Dessutom är verkligheten sådan att det inte finns någon motsats mellan återvinning och förbränning. I själva verket går dessa hand i hand när fraktionerna sorteras ut. Det som kan återvinnas går i en linje, och det som ska brännas går i en annan linje.

Miljö och ekonomi hanteras bättre på lokalplanet än genom lagstiftning i riksdagen. Vi vänder oss starkt mot att regeringen återigen vill utreda en förbränningsskatt.

Herr talman! I kretsloppspropositionen föreslås att statliga myndigheter ska ges rätten att bestämma hur enskilda varor sätts samman. Näringslivet har varnat, mycket tydligt, för konsekvenserna av förslaget. En rad tunga remissinstanser har sagt ifrån, däribland Miljööverdomstolen. Ändå ligger förslaget på riksdagens bord.

Produktutvecklingen är själva hjärtat i ett tillverkningsföretag. Där ligger affärsidén, konkurrensen med andra företag och andra viktiga

delar för ett företag. Nu vill regeringen och riksdagens majoritet möjliggöra att myndigheter, utan riksdagsbeslut, ska kunna gå in i produktutvecklingen och lägga sig i. Sådana föreskrifter kan hindra en positiv miljöutveckling om man sätter politiska gränser för vad en produkt ska innehålla. Vi vill inte att riksdagen ska möjliggöra detta och har därför reserverat oss mot det.

Herr talman! Vi har en bred enighet i riksdagen om att kvicksilver inte är ett bra ämne och att vi ska fasa ut detta ämne så snabbt det går. Industrin som använder kvicksilver instämmer i detta mål. Samförstånd är bra, men vad som nu föreslås är rent kontraproduktivt. Regeringens politik leder till ökad kvicksilverbrytning och dessutom, även i detta fall, kraftiga försämringar för svensk industri. Vi efterlyser en global kvicksilverpolitik, eller åtminstone en europeisk samsyn på hur problemet med kvicksilver ska hanteras.

Utan att ha utrett frågan på ett rimligt godtagbart vis eller att ordentligt ha utrett kostnaderna vill nu riksdagsmajoriteten besluta att allt använt kvicksilver i Sverige ska djupförvaras i bergrum. Beslutet tas över huvudet på näringslivet.

I Akzos och Hydros anläggningar i Bohus och Stenungsund finns 400 ton metalliskt kvicksilver, lika mycket som bryts i Almadén i Spanien varje år. Totalt inom EU beräknas det finnas 12 000 ton i 50 anläggningar. Men Sverige har infört förbud mot export av kvicksilver. Om vi tillåtit export av kvicksilver samtidigt som vårt utfasningsbeslut ligger fast hade vi kunnat bidra till en lägre brytningstakt i Spanien. När spanjorerna bryter sina 400 ton per år släpps 1 ton ut i miljön. Vår politik leder alltså till en sämre miljö i Spanien. Vi efterlyser en bredare syn på problemet.

Näringslivet har pekat på ett antal allvarliga fel i Naturvårdsverkets utredning som ligger till grund för riksdagens beslut i dag – fel i beräkningar av avfallsmängder, fel i utsläppsberäkningar och missbedömningar av kostnaderna. Detta borde ses över innan vi fattar beslut. Vi måste vara medvetna om att Naturvårdsverket självt bedömt att kostnaden för ett djupförvar kan uppgå till hela 300 miljoner kronor.

Vi från de borgerliga partierna har gemensamt reserverat oss mot detta förslag. Vi efterlyser att frågan utreds närmare. Effekter på miljö och ekonomi bör vara i fokus. Grunden bör vara en dialog med näringslivet, men det borde finnas en större flexibilitet i kombination med ett säkerhetstänkande i lösningen. Det är faktiskt inte säkert att djupförvar är den allra bästa lösningen, och kanske inte heller export. Jag är dock helt övertygad om att det är för tidigt att ta detta beslut i dag. Underlaget är för dåligt. Men målet är vi överens om. Kviksilveret *ska* bort.

Herr talman! Överlag anser vi att propositionen inte är någon höjdare precis. Kanske skulle vi ha gått på ett rakt avslag. Men det finns några detaljfrågor som jag inte hunnit nämna som vi faktiskt instämmer i, och därför har vi valt att reservera oss på ett antal punkter. Givetvis står vi bakom alla våra reservationer, men jag väljer att yrka bifall endast till vår första reservation, nr 5.

(Applåder)

Anf. 3 MARIE WAHLGREN (fp):

Herr talman! Lars Lindblad beskrev här en form av religiöst Kretslopps-Sverige. Jag tror inte riktigt att det är sant. Jag tror att ett av vår

tids allvarligaste problem är att vi i allt snabbare takt förbrukar jordens ändliga resurser såsom olja och metaller men också till exempel fosfater och andra viktiga näringsämnen i våra matjordar.

För att ta ett exempel förbränner vi varje dag lika mycket olja som motsvarande allt växtmaterial på jorden, både till lands och till havs. Detta måste naturligtvis få ett slut.

Kretsloppsproblematiken är alltså inte bara en viktig miljöfråga utan också en viktig framtida tillväxtfråga. Det är antagligen därför som så många sett fram emot den här kretsloppspropositionen med ganska höga förväntningar. Den har ju dessutom skjutits upp ett antal gånger. Det är också därför man kan känna en viss besvikelse över det material som regeringen kommer med. Den proposition som lagts på riksdagens bord lever knappast upp till de förväntningar som man skulle kunna ha. I realiteten är den en ganska mager skrift som inte presenterar lösningar på många av dessa problem.

Regeringen sätter inte ned foten när det gäller avfallsförbränning. Man ger inga tydliga riktlinjer för hur insamlingen av farligt avfall ska förbättras. Man säger inget bestämt om kretslopps försäkringar. Man kommer inte med något nytt när det gäller återföring av rötslam till våra åkrar. I stället skjuter man många viktiga frågor framför sig och lägger mycket av ansvaret på kommuner och Naturvårdsverket.

Därför är det väldigt viktigt att regeringen snabbt, redan under nästa år, återkommer med avrapporteringar om hur de här uppdragen som man lagt ut på andra fungerar. Bland annat behöver vi en avrapportering om hur samverkan mellan producenter och kommuner fungerar i insamlingen av material för kretsloppet. Vi behöver också ha svar på frågorna om hur vi ska få en fungerande hantering av rötslam. Det är nämligen precis som Lars Lindblad säger: I dag är detta ingen efterfrågad produkt eftersom man inte har löst problemen kring till exempel tungmetaller, pesticider och mikroorganismer i rötslammet.

Ett annat område där regeringen skyndsamt måste återkomma är lösningar för returförpackningssystemen och då särskilt glas. Vi har i utskottet fått en ganska klar beskrivning av problematiken med just producentansvaret för glas i och med att en så stor del av glasförpackningarna kommer utifrån. Regeringen borde här eftersträva lösningar på EU-nivå. Kan man inte det måste man snarast få fram nationella lösningar.

Till viss del beror naturligtvis den här propositionens svagheter på att det är ett svårt område. Vi har kommit en bit på väg, och när man ska ta nästa steg är det svårare. Det är viktigt med balansen mellan att göra vad som är både ekonomiskt och miljömässigt bäst samtidigt som man får en god återvinning.

Folkpartiet har vid flera tillfällen i kammaren föreslagit att man ska tillsätta en hållbarhetskommision där samhällets olika aktörer, det vill säga företagare, forskare, lagstiftare med flera, tar ett helhetsgrepp på de åtgärder som behövs för ett hållbart samhälle. Kretsloppsproblemen ligger naturligtvis som en central kärna i arbetet. Vi hade gärna sett att man började jobba på det bredare sättet också med de frågorna.

Herr talman! Grunden för kretsloppsarbetet måste vara att hitta effektiva system som dels minskar mängden material, till exempel förpackningar, dels uppmuntrar återvinning och minskar sopor. För att det arbetet ska ha en långsiktig samhällsförankring måste det ske med metoder

som upplevs som rationella för människor. Folkpartiet har pekat ut flera olika styrmedel i arbetet i sina motioner. Till exempel anser vi nu att det är dags att börja med en så kallad kretslopps försäkring. Vi tror att detta skulle gynna företag som tar fram produkter som är lättare att återvinna och som ger ett minimum av avfall. Vi anser också att det är dags att sätta ned foten när det gäller skatt på avfallsförbränning. Jag är i princip inte emot förbränning. Det är ett mycket bättre sätt än deponi att återvinna avfall, men återvinning i kretslopp är bättre. Därför måste en förbränningsskatt spegla den avfallshierarki vi bör ha. Först och främst ska vi återvinna så mycket som möjligt. Sedan kommer förbränning och återvinning i form av energi. Absolut allra sist kommer deponi.

Herr talman! En viktig princip i allt politiskt arbete är att särskilja vad politiker ska bestämma och vad de ska lämna över till andra. Vi i Folkpartiet tycker att det är olyckligt när man låser sig för tekniska lösningar i kammaren. Regeringens proposition innehåller två sådana förslag, dels att styra kompositionen av olika material, dels att bestämma om slutförvaringen av kvicksilver.

Principen måste vara att låta producenter uppnå de mål vi ställer, det vill säga en bra återvinning av material och en vettig hantering och slutförvaring av kvicksilver. Lars Lindblad gick noga in på våra synpunkter, som är helt gemensamma när det gäller kvicksilverhantering. Jag ska inte förlänga debatten ytterligare på den punkten.

Jag slutar med att yrka bifall till vår reservation nr 25, som gäller slutförvaring av kvicksilver. Jag står naturligtvis bakom alla Folkpartiets reservationer till betänkandet.

Anf. 4 LARS LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Det är inte varje dag jag tar replik på en folkpartist. Det är kanske till och med första gången på de snart sex år jag har suttit i riksdagen – kanske med något undantag.

Marie Wahlgren pratade om varför Folkpartiet tycker att det är så oerhört viktigt med förbränningsskatt. Jag noterade under den föregående mandatperioden att Folkpartiet ingick i den majoritet som ställde sig bakom skatten på deponi. Vi har under ytan liggande ett deponiförbud, beslutat i EU, som kommer att gälla inom några år.

Den deponiskatt som infördes drev många kommuner som jag har varit i kontakt med att försöka hantera detta på ett optimalt sätt, det vill säga inte deponera. I den meningen var den bra. Samtidigt drev den till en snabb lösning, nämligen till förbränning.

Nu är problemet att Folkpartiet och andra partier står bakom en ny majoritet som vill att man ska införa en förbränningsskatt. Det är en förbränningsskatt som jag ser som en helt och hållet fiskal skatt. Samma riksdagsmajoritet beslutade också att man tyckte det var okej att inte tillåta försök med bioceller och annat, som till exempel finns i Helsingborg. De jagas nu av straffskatter hos länsstyrelser och skattemyndigheter.

Vad är egentligen Marie Wahlgrens och Folkpartiets lösning på detta? Hur kunde ni acceptera att man skapar den deponiskatt som drev många kommuner till att använda sig av förbränning – och nu vill man införa förbränningsskatt? Vad ligger bakom och vart vill ni komma från Folkpartiets sida?

Anf. 5 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Herr talman! Vi tror starkt på ekonomiska styrmedel. Den deponiskatt som du beskrivit visar just att ekonomiska styrmedel fungerar. Vi vill ha hierarkin när det gäller avfall, det vill säga deponi är värst och ska därför också ha den största ekonomiska belastningen. Vi vill ha en förbränningsskatt som inte får styra mot deponi. Den skatten måste därför vara lägre än deponiskatten. Vi vill gynna teknisk framväxt av återvinningssystem.

Jag är inte alls jättenegativ till förbränning som sådan. Jag tror att i vissa sammanhang, till exempel utsorterade sopor, är förbränning ett utmärkt verktyg. Jag tycker inte att man ska ha förbränningsskatt på till exempel utsorterat biobränsle. Men om man tror på ekonomiska styrmedel och man vill ha trappan är det också naturligt att lägga ett ekonomiskt styrmedel på osorterade sopor. Det finns en tendens att sopmängden ökar kraftigt i landet. Under en lång period har den ökat i princip linjärt med tillväxten.

Lars och jag har besökt SYSAB. Där säger man att med de investeringar man har gjort kommer skatten inte att göra vare sig från eller till i form av att använda förbränningen som teknik när den är rationell. Det vill jag inte heller att skatten ska göra.

Anf. 6 LARS LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Liksom Marie Wahlgren tror jag också på ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Med hjälp av ekonomiska styrmedel lägger man fram en linje och säger politiskt att man fördömer något som man vill ha bort ur samhället. På det sättet läggs en ekonomisk belastning på det.

Jag kan inte riktigt förstå hur man kan stå här och säga att förbränning är bra i vissa lägen men att den ska straffskattas. Det håller inte. Man formar också en majoritet med ett antal partier som tycker att förbränning ska helt bort. Man skapar utrymme för det med den politiken. Det är allvarligt.

Jag tror att förbränning av avfall inte är den allra bästa lösningen i alla fall, men för många kommuner är det den bästa lösningen. Det är i det här fallet också en del av kretsloppet, eftersom förbränningen återvinns i form av energi – en nytta i samhället. Man kan med lite god vilja bredda kretsloppssynen även till detta.

Det är där jag tror Miljöpartiet – förlåt, Folkpartiet – gör misstaget när man ställer upp bakom en så bred majoritet med Vänsterpartiet och Miljöpartiet, som vill något helt annat än det Marie Wahlgren vill.

Anf. 7 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag har inget emot att Lars Lindblad tycker att vi är ett miljöparti på just det området – även om jag inte delar Miljöpartiets åsikter i de flesta frågor.

Lars Lindblad säger att det här är ett kretslopp. Om vi förbränner olja i form av olja eller vi förbränner olja i form av plastförpackningar ökar vi fortfarande koldioxidnivåerna i samhället. Det är därför en skillnad mellan en förbränning av till exempel utsorterat biobränsle och en allmän förbränning. Det går att ha en sådan komplex syn på kretslopp som vi har, det vill säga man har en hierarki där det framgår vilket som är vik-

tigast. Det är viktigast att undvika deponi. Det är bra att gynna ett kretsloppstänkande och en utsortering av de fraktioner som kan användas på ett annat sätt. I nästa steg, om det inte går att göra den återvinningen, är det rimligt med förbränning med energiåtervinning. Det står tydligt i vår motion att om en förbränningsskatt ska införas måste den ha den utformningen.

Anf. 8 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Jag vill inleda med att tacka Marie Wahlgren för ett mycket kunnigt och intressant anförande.

Kan vi fortsätta att förbruka råvaror, material, vatten och energi i nuvarande takt utan att det får allvarliga konsekvenser? Kan vi fortsätta på samma sätt som hittills samtidigt som miljarder människor i Kina, Nigeria, Indien och Sydafrika med flera länder ställer berättigade krav på att få leva ett bättre liv med liknande konsumtionsvanor som vi har? Har vi ett ansvar för att bryta den förblindade slit- och slängkulturen som i mycket präglar den så kallade rika världens levnadsmönster?

Jag tror att det är hög tid att på nytt ställa dessa frågor. Också i en debatt som har ett ganska snävt nationellt perspektiv och som handlar om så dramatiska ting som nya delmål för återvinning av matavfall, förbränningsskatt eller inte, farligt avfall från hushållen, returdrycksförpackningar, slutförvaring av kvicksilver för att inte tala om försäljning av statens enda kvarvarande aktie i SAKAB AB. Denna typ av diskussioner riskerar annars att fastna bland skräpet vid återvinningsstationerna eller överröstas av suckarna från alla oss som kommer att känka komposthinkar framöver.

Jag är övertygad om att människor i vårt land är beredda att göra omfattande insatser för att uppnå viktiga miljömål genom att bidra till att mängden avfall minskar och att avfallet i största möjliga utsträckning kan komma till nytta som resurs i kretsloppet. Men för att den utveckling som inletts ska kunna fortsätta och för att alla ska känna sig delaktiga i denna för framtiden så avgörande uppgift måste vi här i riksdagen, bland myndigheter och förvaltningar och inte minst hos producenter av alla de slag underlätta för alla enskilda att kunna delta och känna engagemang. I vissa avseenden pekar propositionen och betänkandet åt detta håll, medan det i andra delar inte görs tillräckligt för att förenkla och förbättra, och på något område till och med försvåras.

Herr talman! Det allra bästa sättet att komma vidare i arbetet för giftfria och resurssnåla kretslopp måste vara att mängden avfall minskas. Detta stämmer väl överens med den avfallshierarki som EU antagit och som vi i Sverige också arbetar utifrån. Att i första hand minimera mängden men också återanvända och återvinna, i tredje hand bränna för att få energi och i sista hand deponera är en bra ordning. Arbetet, inte minst inom EU, med IPP, en integrerad produktpolitik, är ett stöd i strävan att förbättra innehållet i avfallet men också att minska mängden.

Jag vill fråga miljöministern om det pågående arbetet som går framåt ändå inte innebär att det skulle vara möjligt att, som Kristdemokraterna och Centern föreslår, omformulera delmålet under miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö så att det klart uttalas att avfallsmängderna ska minskas.

Prot. 2003/04:21

29 oktober

*Ett samhälle med
giftfria och resurssnåla
kretslopp*

Herr talman! Regeringen tar för lätt på frågan om hanteringen av burkar och glas från privatimporten av brända och destillerade drycker. Utskottet är lite mer vaket men törs inte riktigt dra korken ur och kräva åtgärder från regeringen. Stålburkar som för närvarande är olönsamma att återvinna och glasflaskor som återvinningsföretaget inte kan krama en droppe i ekonomisk ersättning ur, förs in i landet i enorma mängder. Detta har bland annat lett till att Svensk Glasåtervinning AB har eller kommer att få stora ekonomiska problem om inget görs omgående.

Regeringen säger att utvecklingen av den privata importen nog bör följas och vid behov åtgärdas. Utskottsmajoriteten, som inte vill bråka alltför mycket med vännerna på andra sidan Strömmen, säger att man förutsätter att regeringen skyndsamt vidtar de åtgärder som erfordras för att förtroendet för retursystemet som helhet inte ska skadas.

Jag vill att miljöministern här och nu berättar vad regeringen gör för att rädda ett återvinningssystem när det gäller framför allt returglas som så tydligt är i gungning.

Slutligen vill jag konstatera att när Kristdemokraterna kommer med radikala och bra förslag om att införa en skrotningspremie för gamla tvåtaktsmotorer för båtar och gräsklippare, svarar utskottsmajoriteten med en längre utläggning om avgaskrav för dieselmotorer hos dumptrar, grävmaskiner och stenkrossar. Att en äldre gräsklippare under en timmes användning släpper ut lika mycket miljöskadliga föroreningar som en modern bil gör under 400 mils körning tycks inte bekymra utskottets majoritet nämnvärt.

Herr talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation 1, trots att mitt hjärta blöder för samtliga tio reservationer som Kristdemokraterna står bakom.

Anf. 9 ROGER TIEFENSEE (c):

Herr talman! Åhörare och riksdagsledamöter! Vad är det som gör ett miljöarbete bra? Det som jag tycker är avgörande för att ett miljöarbete blir framgångsrikt är att det finns ett helhetstänkande, att olika aktiviteter och åtgärder samspelar och strävar åt samma håll. Det ska finnas mål som är tydliga och som strävar åt ett tydligt håll. Vi ska veta var vi är och vart vi vill komma. Det ska finnas styrmedel som hjälper oss att ta oss till detta mål. Framför allt ska det inte finnas regler som hindrar delaktighet. I stället ska det finnas regler som skapar delaktighet och möjligheter till nya lösningar och nya innovationer. Detta är tre delar som jag tror är viktiga i en fungerande helhet, tre delar som jag tycker inte fungerar fullt ut i dag i dagens kretsloppsarbete.

Herr talman! Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp. Det är stora ord. Så heter propositionen. Jag tycker inte att det finns riktig tacksägen för dessa ord i regeringens kretsloppsarbete. Det är inte tydligt för mig hur man tänker sig att uppfylla dessa stora ord. Det tillsätts utredningar, och det delas ut uppdrag. Men regeringen har själv, som jag uppfattar det, väldigt lite egna idéer.

Jag ska ge ett exempel. När det gäller samordning och utveckling av strategin för giftfria och resurssnåla kretslopp ges Naturvårdsverket i uppdrag att återkomma med hur strategin ska utvecklas vidare. Vad jag kan se finns det väldigt lite av vad regeringen vill skicka med och vilka problem man ser och som man vill att Naturvårdsverket ska lösa. Därför

skulle jag vilja göra ett medskick när det gäller ett problem som jag ser att Naturvårdsverket borde ta tag i när man ska utveckla den här kretsloppsstrategin. Det gäller att man i avfallshanteringen måste ta hänsyn till det stora flödet av kemikalier som vi har i samhället i dag. Om man har en ökad mängd naturfrämmande ämnen i produkter som finns i samhället måste det följas av en ökad ansträngning att skilja dessa ämnen från avfall som läggs på deponi, från avfall som förbränns eller behandlas på annat sätt. Därför tycker jag att det vore naturligt att miljömålet om en giftfri miljö även borde omfatta ett mål för utsortering av miljöfarligt avfall. Det har vi skrivit en reservation om i detta sammanhang. Det är något som jag tycker att man borde skicka med till Naturvårdsverket. Och jag vill fråga miljöministern om hon är beredd att göra detta medskick till Naturvårdsverket.

Herr talman! Till skillnad från Lars Lindblad säger jag inte bara ja och amen till förbränning av avfall. Energiutvinning är bra. Men vi måste ha kontroll på vad vi stoppar in. Termodynamikens lagar säger nämligen att ingenting försvinner och att allting sprider sig. Har vi ingen kontroll på vad vi stoppar in i pannorna har vi inte heller kontroll på vad som kommer ut.

Därför tycker jag att det är viktigt att styra avfallsförbränningen till sorterat avfall, till förbränning av rena fraktioner. Vi får då en bättre förbränning samtidigt som vi inte skapar nya farliga ämnen, exempelvis dioxiner.

Jag vill också i detta sammanhang ställa en fråga till miljöministern. Det ska tillsättas en ny utredning om avfallsförbränning. Men vore det inte lämpligt att försöka styra och ange vad man vill ha ut av den nya utredningen, mer än att skjuta på problemet? Vore det inte lägligt att precisera att beskattning av förbränning av avfall ska gälla just osorterat avfall, att vi inte ska ha en generell förbränningsskatt, för det tror jag skulle vara olyckligt.

Herr talman! Jag skulle vilja ha regler som öppnar för en mångfald av lösningar. I dag har vi till exempel skattebefrielse för biogas som genereras med biologisk behandling. Man kan även generera biogas via termisk behandling, till exempel förgasning av avfall, men detta är inte skattebefriat. På det här sättet hindrar man teknisk utveckling och innovationer. Om man förgasar avfall skapar man inte dioxiner. I stället bryts de farliga ämnena ned. Om man bränner avfall som innehåller PVC skapas det dioxiner. Det gör det inte om man förgasar avfallet.

Det är synd att man har skatteregler som styr på ett felaktigt sätt. I Studsvik i mitt hemlän finns det ett företag som heter Termiska produkter Studsvik TPS. Där håller man på med forskning och utveckling på det här området. Men detta leder inte till någon kommersialisering just på grund av att reglerna styr felaktigt. Så min avslutande fråga till miljöministern är om hon är beredd att göra en generell översyn av regler och styrmedel så att de inte hämmar nya tekniska lösningar.

Herr talman! Jag har pekat på tre delar i en helhet. Vi ska ha styrande mål som vi är överens om – jag har nämnt exempel på ett kompletterande mål när det gäller giftfri miljö. Vi ska ha styrmedel för avfallsförbränning som går ut på att vi ska styra från förbränning av osorterat avfall. Vi ska ha regler som underlättar för nya tekniska lösningar. Detta är för mig delar i en helhet.

Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall bara till reservation 2.

Anf. 10 LARS LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Roger Tiefensee säger att man inte har någon kontroll över vad som stoppas in i förbränningspannan. Står Roger Tiefensee för detta påstående, att kommunerna och de företag som finns i förbränningsbranschen inte har någon kontroll på vad som stoppas in i förbränningspannan?

Anf. 11 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Ja, delvis. Förbränner man osorterat avfall kan man omöjligtvis ha kontroll över vad som stoppas in i pannan. Förbränner man däremot sorterat avfall som har rena fraktioner har man bättre kontroll över vad som stoppas in i pannan. Därmed har man också bättre kontroll på vad som kommer ut. Jag står alltså för det uttalandet.

Anf. 12 LARS LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Om verkligheten skulle se ut som Roger Tiefensee säger skulle den vara oerhört farlig. Det skulle vara fullständigt livsfarligt om man skulle få in till exempel explosiva föremål i en förbränningspanna.

Anläggningar som SYSAB har en väldigt hård kontroll på vad man stoppar in i pannan. Man skulle kanske önska ännu renare fraktioner. Men verkligheten ser helt annorlunda ut än Roger Tiefensees verklighet. De företag som jobbar inom förbränningsbranschen har arbetat väldigt aktivt med att få så rena fraktioner som möjligt, dels för att få en hög förbränningsgrad så att det blir en bättre miljöeffekt och bättre energiutvinning, dels för att man strävar efter större enkelhet. Man kan då också återvinna parallellt med förbränningen.

Jag delar över huvud taget inte den verklighetssyn som Roger Tiefensee har när det gäller förbränningen.

Anf. 13 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Men vad är då faran med att understödja det arbete som förbränningsanläggningarna utför i deras strävan efter rena fraktioner genom att införa en beskattning av förbränning av osorterat avfall? Det skulle stärka det arbete som de lägger ned. Vi borde ha styrmedel som hjälper dem i deras strävan åt det hållet.

Anf. 14 CHRISTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslagen i miljö- och jordbruksutskottets betänkande nr 4 och avslag på samtliga motioner.

Förra året, 2002, slutade sopnotan i Sverige på ca 4,2 ton. Det var en ökning med 6 % i jämförelse med året innan. Samtidigt har vi blivit bättre på att sortera våra sopor, och i jämförelse med för cirka tio år sedan skickar vi nu bara hälften så mycket på tippen eller till deponin, och mindre ska det bli.

För cirka tio år sedan lade man fram en proposition om hur vi i Sverige inom en generation skulle nå ett samhälle som hade kretslopp som ledord. Då, Lars Lindblad, var det faktiskt en borgerlig regering, så den

kretsloppsreligion som du på ett ganska skämtsamt sätt pratade om är ju en produkt som vi gemensamt måste stå bakom. Sedan dess har ni i Moderaterna städat lite bland era dåvarande statsråd. Nu återanvänder ni dem på ett förtjänstfullt sätt, tycker jag, med tanke på den kunskap som de besitter.

År 1999 godkändes ett system med 15 nationella miljökvalitetsmål, och 2001 beslutades om delmål för dessa. Nu tar vi nästa steg i den här riktningen, och det känns positivt. Det har hänt mycket under dessa tio år.

I fjol nådde vi rekordnivån 84 % när det gällde tidningsinsamling. Hälften gick till återvinning och andra hälften gick till att framställa energi. Vi är också bra på att sortera ut wellpapp, glas, stål och returflaskor av glas och plast. Men vi är inte lika bra på att sortera ut plast-, aluminium- och pappersförpackningar eller engångs-PET-flaskor – detta i jämförelse med de uppsatta målen. Där finns det naturligtvis mera att göra.

Det papperslösa samhället som vi pratade mycket om för tio år sedan när datorerna gjorde sitt stora intrång i Sverige känns fortfarande mycket långt borta, vilket vi i riksdagen är väldigt medvetna om. På ett år har användningen av kontorspapper ökat med 10 %, men som väl är ökar insamlingen ungefär lika mycket.

Tyvärr ser det inte lika bra ut när det gäller de giftiga nickel-kadmium-batterierna. Försäljningen ökade i fjol med hela 24 ton. Samtidigt minskade insamlingen med 51 ton.

Herr talman! Med denna lilla sammanfattning och historik vill jag tala om att det har hänt mycket under tio år, men det finns mycket kvar att göra. Nu tar vi några ytterligare steg i riktningen mot ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp.

Tidigare beslutad inriktning på avfallspolitiken ska fortsätta att gälla, och övergripande följer vi den inom EU beslutade avfallshierarkin. Marie Wahlgren talade tidigare om detta, så det behöver jag inte ta upp en gång till.

Konsumentperspektivet och en miljöriktig hantering ska stå i fokus. För att detta ska bli möjligt måste det vara lättillgängligt att kunna lämna sina sorterade sopor. Samtidigt måste det finnas tydliga regler för vad som gäller. Systemen måste vara trovärdiga, och då måste vi ta hänsyn till att förutsättningarna inte är desamma i Valsjöbyn i glesbygdens Jämtland som de är i Svalöv i det tätbebyggda Skåne.

Avfallspolitiken ska baseras på en helhetsbedömning och ett helhetstänkande. Detta innebär att ett väl fungerande omhändertagande av avfall är en av de nödvändiga infrastrukturerna i samhället. Det omfattar insamling, transporter och de omhändertaganden som behöver göras i olika former. Såväl hushåll som offentliga verksamheter och företag är beroende av att någon tar hand om deras sopor.

För att få detta helhetstänkande krävs det att någon har ett övergripande ansvar och kan göra och samordna helhetsbedömningarna. Detta samordningsansvar avser regeringen att ge Naturvårdsverket, och det samtycker vi till.

För att ytterligare stärka arbetet med att nå våra miljömål kommer man inom Regeringskansliet också att inrätta ett särskilt samordningskansli för hållbar utveckling.

Prot. 2003/04:21

29 oktober

*Ett samhälle med
giftfria och resurssnåla
kretslopp*

Herr talman! Förbränning av sopor är ett hett område i avfallshierarkin. Efter ikraftträdandet av förbudet mot att deponera brännbara sopor planerar många nu att bygga förbränningsanläggningar. Därför är förslaget om att stärka avfallsplaneringsinstrumentet på nationell, regional och kommunal nivå mycket bra.

Även om det är nödvändigt att bygga ut förbränningskapaciteten, som den ser ut i dag, är det viktigt att vi inte bygger för mycket så att vi bygger fast oss i detta. Utvecklingen går fort, och vi måste kunna balansera de behov som vi kommer att ha framdeles.

I dag har kommunerna ensamrätt att hantera farligt avfall. Denna kommer i framtiden att försvinna. Naturvårdsverket får i uppdrag att se över det befintliga regelverket. Utskottet tycker att det är bra. I detta ligger också att vi ska kunna ha en bra kontroll över det farliga avfallets flöde och också ett avgiftsfinansierat register i likhet med det som Åkeriförbundet har fört, på frivillig bas, sedan 2001.

Från utskottets sida menar vi att detta uppdrag ska genomföras skyndsamt.

Sverige har i dag ett väl fungerande pantsystem för returdryckesförpackningar. I dag importeras på olika sätt mycket från andra länder. När det gäller den yrkesmässiga importen måste ett gemensamt retursystem snarast införas ur både miljö- och konkurrenssynpunkt.

När det gäller den privata importen måste vi noggrant följa utvecklingen men också redan nu trycka på för att få fram ett bra gemensamt pantsystem för hela EU.

Herr talman! Till sist vill jag kommentera det förslag som finns angående varors sammansättning, återanvändbarhet och återvinningsbarhet. Förslaget till ändring i miljöbalken innebär en komplettering till det myndigande som redan finns i dag för förpackningar.

Förslaget innebär inte någon förändring avseende föreskriftsrätten för förpackningar. Det innebär i stället att det som redan finns utvidgas till att gälla även andra varor än förpackningar.

Jag vill i detta sammanhang på utskottets vägnar understryka att frågor om varors fria rörlighet enligt EU-fördraget och andra handelsavtal utgör en viktig begränsning när det gäller nationella krav på varor och produkter. Alltför preciserade eller långtgående krav kan komma att betraktas som otillåtna handelshinder. Utrymmet för att ställa olika former av krav kan variera med hänsyn till vilken varukategori det är fråga om och kräver att de särskilda förutsättningarna i varje enskilt fall analyseras.

Anf. 15 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Christin Nilsson sade i sitt anförande att det har hänt mycket under tio år, från det att den borgerliga regeringen satte kretsloppsarbetet i sjön. Det stora som har hänt är väl att vi har gått med i EU och fått ett antal direktiv som har kompletterat vårt miljöarbete.

Min fråga är om Christin skulle vilja precisera vad regeringen och Socialdemokraterna gjort under de tio åren för att förvalta det kretsloppsarbete som den borgerliga regeringen presenterade. Carl Bildt tyckte att det här var jätteintressant. Det är bara synd att kretsloppsarbetet verkar ha förfelats på vägen, eftersom Moderaterna blivit miljöateister med

tiden. Men det är en annan fråga. Min fråga är: Kan du precisera lite vad som har hänt under de senaste tio åren?

Prot. 2003/04:21
29 oktober

Anf. 16 CHRISTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att Roger Tiefensee faktiskt ser ned lite grann på det arbete som ni gjorde i regeringen, och jag förmodar att det gjordes ganska mycket förarbete även av regeringen före den borgerliga regeringen.

Att det är på grund av att vi har gått med i EU som vi har kommit så långt, det tycker inte jag. Jag jobbade mycket med de här frågorna även på 80-talet. Vi har nog gemensamt försökt att göra det bästa möjliga och har kommit väldigt långt.

Det som framför allt styr – som jag blev lite förvånad över att både Roger Tiefensee och andra inte uppmärksammat utan tycker att propositionen och betänkandet är lite klen – är de miljömål och de delmål som vi har satt upp för att få en bättre miljö över huvud taget. Det är framför allt dessa miljömål som har gjort att vi har kommit framåt och att de kommunala avfallsbolagen och företagen måste jobba med de här frågorna, vilket de gör på ett förtjänstfullt sätt.

Anf. 17 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Jag ser på intet sätt ned på det arbete som gjordes på miljöområdet av den borgerliga regeringen och för all del också innan av den socialdemokratiska regeringen. Det lades en väldigt god grund där. Det som jag känner lite frustration över är att det har hänt så lite under de här tio åren. Det var därför jag ställde frågan.

Det är riktigt att under den här perioden har vi fått fram de övergripande miljömålen, och de är ju så övergripande att ingen kan vara emot dem. Det som jag förde fram i mitt anförande var just exempel på delmål, att man skulle kunna komplettera målet Giftfri miljö med ett tydligt mål för att sortera ut miljöfarligt avfall. Tycker Christin Nilsson att det vore en bra komplettering i en annars bra miljömålsstruktur?

Anf. 18 CHRISTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Vissa av de delmål som vi har satt upp kompletteras i betänkandet och är naturligtvis någonting som vi måste jobba mot. Det gör man också, tycker jag, ute bland dem som handlägger och arbetar med frågorna. Som jag sade innan kan jag som har jobbat med bland annat de här frågorna se att sorteringen har ökat och att den mängd som läggs för deponi har minskat väldigt mycket under de senaste tio åren. Vi återvinner och återanvänder på ett helt annat sätt samt använder oss av förbränning på ett helt annat sätt, som har debatterats här tidigare. Så visst har det hänt mycket.

De här delmålen måste vi naturligtvis hela tiden titta på och revidera, för det går ju olika fort inom olika områden. De nya delmål som vi sätter upp inom vissa områden och andra miljömål som proposition och betänkande säkert kommer att innehålla kommer vi att justera.

*Ett samhälle med
giftfria och resurssnåla
kretslopp*

Anf. 19 LARS LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag nämnde Naturvårdsverkets utredning om kvicksilver i mitt anförande. Redan i direktivet till utredningen fanns det en fastlåsning om ett djupförvar av kvicksilver.

Näringslivet har pekat på stora brister i utredningen. Man har till exempel pekat på att modellberäkningarna av utsläppen och företagens ekonomiska förutsättningar att hantera dessa inte stämmer och inte heller beräkningarna av storleken på avfallsmängderna av använt kvicksilver. Man påpekar att utredningen inte skiljer på metalliskt kvicksilver och låghaltigt kvicksilverslam och att den industriella metoden för att överföra metalliskt kvicksilver till till exempel kvicksilversulfid inte finns med, samtidigt som vi har en mycket stor kostnad för djupförvar, nämligen upp till 300 miljoner kronor.

Hur svarar Christin Nilsson på denna kritik?

Anf. 20 CHRISTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Frågan om djupförvaring av kvicksilver har ju varit föremål för utredning i två omgångar. Först var det en utredning som tittade på hur vi ska göra för att kunna förvara och få bort kvicksilver från vår natur och från människors liv inom en ganska snar framtid.

Därefter tillsatte man ju nästa utredning, som du hänvisar till här nu, för att titta på de juridiska och ekonomiska konsekvenserna. Denna sista utredning tittade även på de förslag som fanns i den förra utredningen, där man såg på olika möjligheter för hur man skulle kunna slutförvara kvicksilver. Han, för jag tror att det var en han, som hade denna senare utredning kom också fram till att trots att det blev dyrare att djupförvara, som förslaget nu ligger, var detta det bästa alternativet ur miljösynpunkt.

Sedan kan man ju alltid tvista om hur det är beräknat och om detta med företagen. Men i fråga om metalliskt kvicksilver, som du tar upp, är ju avfallsmängden oerhört liten. Jag tror inte att det kommer att vara något stort problem. Dessutom ska det här träda i kraft först 2015, så vi har några år på oss att gemensamt titta närmare på det tillsammans med företagen – även om de naturligtvis har ansvaret eftersom det är deras så kallade avfall.

Anf. 21 LARS LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Christin Nilsson att jag vill vara resonerande omkring denna fråga. Det tror jag att vi måste vara, liksom vi har varit det kring kärnavfallet. Där har det också, tycker jag, varit en bättre modell där det har funnits ett samförstånd mellan näringen och staten på ett helt annat sätt. Detta upplever jag att näringslivet varnar för just nu.

Målet har vi gemensamt. Kviksilvret ska bort från marknaden. Samtidigt finns det en mycket allvarlig kritik från näringslivet på en rad olika punkter. Christin Nilsson sade själv att det här är en tämligen liten avfallsmängd om man jämför internationellt. Därför tycker jag också att det vore viktigt att hitta internationella lösningar på detta och inte gå fram med en egen lösning, för så stort är ändå inte problemet.

Vi måste ändå ha det perspektiv som jag nämnde i mitt huvudanförande. Lika mycket som finns i två av våra största anläggningar, 400 ton kvicksilver, bryts årligen i Almadén i Spanien. Det perspektivet måste vi

ha med. Jag tycker att det är synd att regeringspartiet och majoriteten inte tar hänsyn till detta i det här betänkandet.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

Anf. 22 CHRISTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med om att vi naturligtvis måste fortsätta resonera om de här frågorna. Det som ligger till grund för vårt beslut är att vi sedan tidigare, efter vad jag förstod av det du sade tidigare, har ett enigt beslut om att kvicksilver ska bort. Den problematik vi har är ju att vi i Sverige har kommit så mycket längre. I Europa diskuterar man det här, men man har inte alls kommit lika långt i de här frågorna.

Men, som sagt, vi har ju fortfarande tolv år på oss att fortsätta se hur det utvecklas nu när företagen, tillsammans med en person som ska hålla samman det här, ska jobba med frågan om hur slutförvaringen ska gå till och även med de ekonomiska förutsättningarna. Vi får säkert anledning att komma tillbaka till den här frågan under dessa tolv år.

*Ett samhälle med
giftfria och resurssnåla
kretslopp*

Anf. 23 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Herr talman! Christin Nilsson yrkar med viss emfas avslag på samtliga – fantastiska – förslag som finns i reservationer och motioner. Det måste innebära att man i majoriteten tycker att det är dåliga förslag och att man har klarat alla lösningar själv.

Jag vill först ställa ett par frågor om hushållens farliga avfall. Det finns ju mål och delmål. Detta gäller också återföringen av fosfor till jorden. Det här har gått ganska sakta. Det har inte varit så jättebra fart i uppfyllelsen av de här målen. Därför behövs det också åtgärder som stöder arbetet med målen.

Då föreslår vi bland annat att man ska se till att regeringen gör förändringar i avfallsförordningen så att till exempel insamling av batterier eller annat material som utgör miljöfarligt avfall ska kunna underlättas och påskyndas. Nu skriver visserligen regeringen att det ska man visst titta på och försöka arbeta med. Men vore det inte lite bra om majoriteten i utskottet också tryckte på och såg till att det kom fram snabbt så att batterier som nu i alltför stor utsträckning går till förbränning eller hamnar på felaktiga vägar kan insamlas och återvinnas?

Och sedan vill jag naturligtvis fråga: Varför är det dåligt med en skrotningspremie på gamla tvåtaktsmotorer? Jag kräver inte att vi ska återvinna stenkrossar, men däremot gamla tvåtaktsmotorer.

Anf. 24 CHRISTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Om jag börjar med hushållens farliga avfall tycker jag att vi faktiskt skärpte skrivningarna från utskottets sida just för att vi tyckte att propositionen inte var tillräcklig. Förutom batterier lade vi exempelvis till glödlampor. Det är en sådan sak som säkert många av oss, om vi tänker efter, slänger i hushållssoporna, vilket är helt förkastligt. Där pekar vi på att man måste bli bättre. Där är vi eniga, och på det viset har vi ju tillgodosett de motioner som finns i den delen. Därmed blir det också, i enlighet med hur vi brukar arbeta, avslag på motionerna.

Sedan har vi skrotningspremien på gamla gräsklippare och vad det mer var du nämnde. Det är naturligtvis en ekonomisk fråga att införa det här. Annars är det ingen som har något emot det, men vi vet ju att det finns problem. Vi har problem i dag med elsidan, där man från affärsked-

jorna har avsagt sig insamlingen. Så jag undrar om kd har något förslag till finansiering, i så fall, av den här skrotningspremien. Det är möjligt att ni har skrivit det och att jag har missat det.

Anf. 25 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Herr talman! För att ta den sista delen först så kan man ju ordna det på samma sätt som man har gjort med bilskrotningsfonden, eller vad det heter. Det är ingen statlig kostnad vad jag kan förstå, utan det är sådant som man betalar på försäkringen, eller hur man nu betalar det, i någon form av avgift. Det kan ordnas på det viset.

I fråga om den första delen är det ju en lite tråkig utveckling att regeringen alltmer avstår från att följa riksdagens beslut när det gäller tillkännagivanden och sådant. Då borde man ju åtminstone ha tagit till ett tillkännagivande om att regeringen snabbast möjligt ska återkomma med förslag som ger stöd för hushållen att samla in miljöfarligt avfall i större utsträckning. Det handlar om stöd och hjälp, som jag var inne på i mitt anförande, och om att trycka på regeringen rejält. Vackra skrivningar kan visserligen förändra världen på lite sikt, men här behövs det ganska snabba puckar. Jag tycker att utskottets majoritet var för svag. Den kunde gott ha kostat på sig ett tillkännagivande.

Anf. 26 CHRISTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att du tycker det, men det är ändå så att det är riksdagen som beslutar och regeringen som föreslår. Regeringen har nu att följa det beslut som vi faktiskt har fattat. Det inkluderar förutom själva beslutspunkterna naturligtvis också de skrivelser som vi har i samband med varje beslutspunkt. Jag tycker nog att det är fullt tillräckligt som det ser ut i dag. Vi kommer naturligtvis att trycka på i andra sammanhang för att det här verkligen kommer till stånd.

Anf. 27 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa några frågor till Christin Nilsson angående de styrmedel som man använder för att komma framåt i det här arbetet med både kretsloppstänkande och säkrare miljö.

Jag vill först fråga dig angående detta med både varors sammansättning och djupförvaring av kvicksilver. Jag undrar om du tycker att det är lämplig att vi här i riksdagen föreslår tekniska lösningar som inte står i samklang med den industri som finns. Du pratade om tolv års tid för forskning. Jag som är forskare vet att tolv år kan låta som väldigt lång tid men är det ofta inte om man inte redan från början har en ganska god idé om hur man ska lösa problemet. Borde det inte vara lämpligare att vi i riksdagen satte mål, till exempel att man ska ha en säker förvaring av kvicksilver fram till en viss tidpunkt och att industrin, forskare och samhället tillsammans försöker hitta de metoder som ger det bästa resultatet, i stället för att ha en politisk utredning om det hela.

Det andra handlar om andra styrmedel. Skulle Christin Nilsson vara beredd att arbeta mer kraftfullt för att regeringen började med styrmedel som till exempel kretslopps-försäkringen? Den är ju ett styrmedel som också ger en signal till industrin att ta fram billigaste och enklaste metod.

Anf. 28 CHRISTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att vi i vare sig propositionen eller betänkandet föreskriver vilka tekniska lösningar man ska ha.

Marie Wahlgren säger att tolv år inte är särskilt lång tid när det gäller forskning. Det vet jag också, eftersom jag också är anställd på ett forskningsföretag. Men jag förutsätter att man har tittat på detta ganska länge nu, eftersom industrin har varit med i utredningarna och följt arbetet under ganska lång tid. Om jag inte missminner mig gjorde Naturvårdsverket sin första utredning redan i början av 1990-talet, och frågan om kvicksilvret har debatterats väldigt länge. Det finns ett gemensamt beslut om att det ska fasas ut i Sverige totalt sett, och förhoppningsvis också fasas ut i hela världen. Det här är ett slutskede, och vi ska nu hitta en definitiv lösning för hur vi ska slutförvara det.

Anf. 29 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag skulle också vilja att Christin Nilsson svarade på min andra fråga, om kretslopps försäkring.

Jag vill också komma med en liten kommentar om detta med slutförvaring. Vi fick ganska tydliga signaler från de industrier som besökte oss i utskottet om att det i dag till exempel inte finns någon lämplig teknisk lösning för hur man ska kunna överföra kvicksilver till icke-metalliskt kvicksilver i form av någon form av föreningar.

Det kan tyckas lätt att säga: Gör det här! Men vi vet inte om de tekniker som utvecklas för att göra detta faktiskt har större miljöpåverkan än andra sätt att slutförvara detta på. Därför är det olyckligt om man läser sig vid att det ska vara djupförvaring. Det finns kanske andra sätt att förvara det som är säkrare, bättre ur miljösynpunkt och billigare.

Det är klart att det alltid går att ändra beslut i den här riksdagen. Det får man väl göra om tolv år, när det visar sig att detta inte var ett bra beslut.

Framför allt vill jag ha ett svar på frågan om kretslopps försäkring.

Anf. 30 CHRISTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det svar som vi har gett på motionen om kretslopps försäkringar är inte negativt. Vi tycker däremot att det just nu inte finns några bra förslag. Man har testat det. Då är det, som jag sade innan, viktigt att vi har aktörerna med oss. På till exempel elsidan har handeln nu sagt upp avtalet, och det är svårt för oss konsumenter att lämna tillbaka vår uttjänta TV eller vad det nu kan vara. Det är en fråga som säkert återkommer.

Om det ska kallas för försäkring eller om det ska vara något annat system är en annan fråga. Men ska vi leva i kretsloppssystem måste vi ju se till att de varor vi köper också kan lämnas tillbaka på ett vettigt sätt, sett i ett konsumentperspektiv. Jag räknar med att detta är en fråga som återkommer.

Anf. 31 KJELL-ERIK KARLSSON (v):

Herr talman! Detta betänkande bygger på en samarbetsproposition mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Det är ett betänkande som bygger på en proposition som har varit efterlängtat av många. Förväntningarna har varit stora, och oron har också varit stor hos

vissa berörda intressen. Det har inte minst uppvaktningarna i utskottet påvisat.

Det krävs en helhetssyn på produkter och avfall om man ska nå ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp. Det gäller att vi har en avfallshierarki som gör att vi tar hand om restprodukter och avfall på ett miljöriktigt sätt och ser vissa restprodukter som en resurs.

Innan vi kommer så långt som till omhändertagande av avfall ska vi ha gjort allt vi kan för att minimera tillkomsten av avfall. Vår ambition är att vi ska sluta kretsloppet. Miljömålspropositionens delmål att mängden avfall inte ska öka från 1994 till 2005 kommer troligen inte att nås. Menar vi allvar med tanken på att nå ett kretsloppssamhälle har vi mycket kvar att göra på produkt- och avfallsområdet.

Som det är nu har det gjorts och görs stora satsningar på förbränningsanläggningar för att ta hand om avfallet, men då ska vi veta att förbränning är landets i särklass största kända dioxinkälla.

Utsläppen i luften anses ha minskat kraftigt sedan 1980-talet, men uppgifterna om hur mycket dioxin som alltså finns i rökgaserna är mycket osäkra. Enligt forskning från Nederländerna kan utsläppen vara 30–50 gånger större än vad man i dag tror. Om detta tvistar forskare, myndigheter och organisationer, men oavsett vilken position man intar kvarstår faktum: Söföbränning är en betydande dioxinkälla.

Söföbränningen producerar stora mängder aska som innehåller mycket höga nivåer dioxin. Dioxininnehållet i askan är flera gånger mer än allt dioxin som släpps ut från alla andra källor i landet sammantaget. Den ackumulerade mängden dioxin på våra svenska soptippar är enorm, och ingen kan ens överblicka konsekvenserna om eller när dioxinet från dessa askor läcker ut i vattendrag eller slutligen hamnar i våra havsvatten. Därför måste det vidtas stora försiktighetsåtgärder vid omhändertagandet av askan.

Det gäller, som det står i propositionen, att hitta de rätta ekonomiska styrmedlen för att minimera avfallsförbränningen. Därför har en utredare fått i uppdrag att komma med förslag på hur en skatt på avfall som förbränns lagtekniskt kan utformas. Han ska dessutom bedöma vilken skattnivå som är lämplig med hänsyn till de styreffekter som behöver uppnås. Han ska också bedöma lämpligheten av att införa en sådan skatt, eller om andra ekonomiska styrmedel i stället bör förordas. Resultaten väntar vi oss i slutet av 2004.

Herr talman! Vi har nu alltför många produkter med alltför lite information om deras miljöpåverkan. Vi behöver göra ett aktivare miljöval och ställa miljökrav när vi köper en produkt. Vi har alla ett ansvar för att förbättra vår miljö.

För att vi ska uppnå målet om ett ekologiskt hållbart samhälle krävs det vilja och engagemang, inte enbart från människor som arbetar med miljöfrågor på olika sätt, utan även från alla oss andra. Genom de val vi gör som vardagsmänniskor påverkar vi vår framtid mycket mer än många av oss tror. Därför gäller det att vi gör rätt val när vi konstruerar, tillverkar och säljer eller när vi köper och förbrukar.

Vad gör vi sedan, när vi har förbrukat produkten? Även här måste vi ha med miljötanken. Återigen är det helhetssynen som måste gälla i produktvalet och miljöarbetet. Producenter, användare och avfallsaktörer bör komma närmare varandra. Tanken är att varje avfallsslag ska behandlas

utifrån sina inneboende egenskaper och användningsmöjligheter. Även avfallet är ju en resurs som kan nyttiggöras på olika sätt.

För att vi ska kunna uppnå ett resurssnålt och kretsloppsanpassat samhälle bör vissa förutsättningar gälla. Till exempel gäller det, som jag tidigare nämnde, att producera så lite avfall som möjligt, att köpa produkter som orsakar så lite och så ofarligt avfall som möjligt, att lämna allt miljöfarligt avfall till miljöriktig behandling och att återanvända, återvinna och källsortera för att behandlingen av avfallet ska bli miljöanpassad och resurssnål.

Herr talman! Avfallspolitiken är en viktig del av samhället. Således är en hållbar avfallspolitik en viktig del av ett hållbart samhälle. Att följa internationella avtal är också en viktig princip. Men den politik som hittills har förts är föråldrad och ohållbar. Den måste anpassas till dagens krav. I propositionen och betänkandet tar vi ett bra steg i rätt riktning.

Anf. 32 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Det moderna samhället producerar mycket stora mängder varor och konsumerar stora mängder varor som i slutändan ger stora mängder avfall. Tanken bakom idén med kretsloppet är ju att avfallet ska tas om hand och föras in i produktionen igen så att man får ett slutet kretslopp och kan slippa släppa ut ämnen från avfallet i de ekologiska systemen eller de naturliga kretslopp som finns i naturen och som utgör grunden för liv, här i Sverige och på jorden i stort. Det är en viktig tanke, och jag utgår ifrån att Lars Lindblad inte har något emot det som idé. Det är lätt att förstå att den här typen av kretslopp som gäller produktion, konsumtion och avfall tillbaka till produktion är en viktig tanke när det gäller möjligheterna att undvika att miljöskulden växer. Vi löser naturligtvis inte problemet med den miljöskuld vi har, men vi kan förhindra en tillväxt i den.

Det har, precis som Christin Nilsson påpekade, hänt mycket positivt när det gäller avfallshanteringen. Sopsorteringen är ett bra exempel. Källsorteringen av sopor är ett naturligt inslag i vardagen i många svenska hushåll i dag, och hanteringen av det sorterade avfallet har förbättrats med en växande andel som går till återvinning eller återanvändning, kompostering eller rötning och en minskande andel som deponeras på soptippar. Det har hänt mycket under kort tid, men nu är det dags att ta nästa steg och utifrån de erfarenheter som vi har förbättra hanteringen ytterligare.

En bra avfallshantering förutsätter naturligtvis att alla i samhället deltar. Då måste vi också veta vad vi förväntas göra och förstå varför det ska göras. Det ska vara lätt att förstå vilka sopor som ska hållas isär. Det ska inte vara lång väg till insamlingsstationerna. Sophämtningen ska ske nära hushållen. Det ska finnas tydliga regler – tydligare regler än i dag – om vad som åligger fastighetsägare, kommuner och producenter så att hanteringen kan ske smidigt och så att man slipper problem som vi ser, till exempel med nedskräpning kring insamlingscontainrar. Alla de här problemen tas upp i regeringens proposition, och det kommer förslag för att komma till rätta med dem på olika sätt, förslag som riktar sig till kommuner och förslag som ger Naturvårdsverket i uppdrag att öka informationen och svara för en vidareutveckling av det här och också att följa upp arbetet.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Ett samhälle med
giftfria och resurssnåla
kretslopp*

Det sker mycket när det gäller nya material. Därför är det svårt att ha ett regelsystem som är *up-to-date*. Vi ser till exempel att när det gäller returtagning av dryckesförpackningar, PET-flaskor, så är den lagstiftning vi har, även om den är relativt ny, redan omodern. Det kommer in nya material som inte behandlas riktigt i lagstiftningen. Det föreslås nu i propositionen att man ska göra en ändring och ge ett bemyndigande till regeringen för att se över det här regelsystemet och komma med ett som är *up-to-date*. Sven Gunnar Persson efterlyste detta. Det står ju faktiskt som ett förslag från regeringen att man ska göra detta. Systemet ska till och med utvecklas för att täcka detta med aluminiumburkar och stålburkar, står det på s. 71 i propositionen.

När det gäller hanteringen av det insamlade materialet har vi faktiskt i Sverige inte någon riktigt bra övergripande styrning av vilka alternativa metoder som ska användas. Det finns punktvisa regler som har införts för att hindra vissa typer av olämplig hantering, till exempel deponi av vissa sopor på soptipp. Men avvägningen där har inte genomförts på ett bra och genomtänkt sätt. Vi ser till exempel hur många kommuner, precis som Lars Lindblad påpekade, har börjat bygga ut sopförbränningen på grund av det som har hänt vad gäller möjligheten till deponi. Det aktualiserar frågan hur man ska styra sopförbränningen så att den inte växer sig starkare än vad som är motiverat ur miljösynpunkt och ekonomisk synpunkt. Frågan om skatt på sopförbränning kommer att utredas enligt förslag i propositionen.

Möjligheterna till kompostering och rötning ska ses över. Naturvårdsverket har fått i uppdrag att arbeta fram just denna övergripande plan för avfallshantering för hela riket, och det ska ske i nära samverkan med alla berörda parter: kommuner, företag och så vidare. Det kommer också att inrättas ett särskilt råd för avfallsfrågor förlagt till Naturvårdsverket. Det här tror jag är viktiga steg i rätt riktning. Det är väl bra att man inte har specificerat hårdare än vad som går utan ett ordentligt förberedande arbete, även om man skulle önska att det redan var gjort. Men i propositionen är det alldeles tydligt angivet att det här kommer att ske. Regeringen kommer att genomföra de här sakerna.

Kommunerna ska få ett tydligare ansvar. Naturvårdsverket får också ett tydligt uppdrag att lägga ned stort arbete på att informera om bland annat miljöbalkens hänsynsregler och andra regler som gäller. Ansvaret för hanteringen av avfall ska ligga hos den som innehar avfallet. Vad det innebär måste naturligtvis specificeras och göras allmänt känt.

Propositionen har tagits fram i samverkan mellan regeringen, Miljöpartiet och Vänsterpartiet, och det borde, som en helhet med många detaljer, kunna bidra till att vi faktiskt ökar takten när det gäller att minska den pågående miljöskuldstillväxten.

Miljöpartiet står självfallet bakom förslaget, och jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet i dess helhet.

Anf. 33 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Den kretsloppsproposition som regeringen i dag presenterar tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet lägger fast strategier och åtgärder för att främja utvecklingen mot ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp. Arbetet med den här propositionen har

skett i nära och konstruktiv dialog med kommuner, producenter, materialbolag, fastighetsägare och entreprenörer.

Det är regeringens ambition att den tidigare inriktningen på avfallspolitiken ska fullföljas. I propositionen presenteras alltså inte någon helt ny avfallspolitik. Vad vi gör är att förtydliga och utveckla politikens inriktning och säkerställa ett mer effektivt genomförande. Utgångspunkten är EU:s avfallshierarki. Mängden avfall ska minska, och avfallet ska bli mindre farligt. Avfallet ska i första hand återanvändas, i andra hand materialåtervinnas eller återvinnas genom energiutnyttjande och först i sista hand deponeras.

Det gläder mig att det finns ett brett stöd i kammaren för en avfallspolitik baserad på de här utgångspunkterna. Undantaget här i dag har varit Moderaterna och Lars Lindblad, men jag måste säga att de krav han ställer i fråga om miljönytta, hälsoskydd etcetera kan jag mycket väl skriva under på. Jag tror att skillnaden är att vi från regeringens sida vill driva en aktiv politik för att skapa de förutsättningar som behövs för ett kretsloppssamhälle.

Engagemanget hos de olika aktörer som verkar inom avfallsområdet har ökat kraftigt under senare år. I den här situationen är det viktigt att trovärdigheten i de system vi bygger upp kan utvecklas och stärkas. Det har varit en ledstjärna för regeringen i arbetet med propositionen.

En annan ledstjärna har varit dialog och samverkan. Flera av förslagen i propositionen syftar till att få till stånd en större samverkan mellan de olika aktörerna i avfalls- och återvinningsbranschen. Genom en tydligare ansvarsfördelning mellan aktörerna skapas en förstärkt och trovärdig struktur för framtiden, en struktur som aktörerna aktivt kan bidra till att utveckla.

Vi vet alla att utvecklingen inom avfallshanteringen inte i alla delar har gått i önskvärd riktning. Från regeringens sida har vi särskilt identifierat fyra områden där vi anser att det krävs förbättringar om vi ska nå målen i avfallspolitiken.

Det gäller konsumentperspektivet, att det måste vara lättare för konsumenten att delta i avfallshanteringen.

Det handlar om miljöhänsyn, att den miljömässiga hanteringen av avfallet ska förbättras i enlighet med principerna i avfallshierarkin.

Det handlar också om livscykelperspektivet. Vi måste utveckla en politik för varors och produkters påverkan på miljön ur ett livscykelperspektiv.

Slutligen handlar det om avfallshanteringens organisation och infrastruktur, att förbättra avfallshanteringen rent organisatoriskt.

Just nu arbetar vi intensivt i Regeringskansliet med att gå vidare med olika förslag inom de här områdena. Det sker till exempel i form av förordningsförändringar, uppdrag till Naturvårdsverket och i statliga utredningar.

Låt mig kort nämna några av förslagen i propositionen som vi nu arbetar med att genomföra.

Producentansvaret för förpackningar och returpapper blir kvar. Kommunernas och producenternas roller måste dock förtydligas för att konsumenterna lättare ska kunna delta i systemen. För att göra systemen mer användarvänliga har vi för avsikt att utveckla krav på lokalt samråd mellan producenter och kommuner. Vi förbereder också tydliga krav på

Prot. 2003/04:21

29 oktober

*Ett samhälle med
giftfria och resurssnåla
kretslopp*

kommunal planering och information till konsumenterna om insamlings-systemen. Ett område där större tydlighet krävs är till exempel frågan om renhållning kring insamlingsstationerna.

Vi kommer att skärpa kraven på ökad tillgänglighet till insamlingssystemen, bland annat genom en ökad fastighetsnära insamling. För att genomföra det avser vi bland annat att ge PBL-kommittén i uppdrag att se över hur krav kan ställas på fastighetsägare att inrätta utrymmen för källsortering.

När det gäller tillämpningen av avfallshierarkin föreslår vi en rad åtgärder för att åstadkomma en ökad materialåtervinning och biologisk behandling av avfall. Ett delmål för biologisk behandling av avfall föreslås som går ut på att senast 2010 ska minst 35 % av matavfallet återvinnas genom biologisk behandling.

Det här kretsloppstänkandet är alls inte uttryck för någon religion såsom den tillämpas av regeringen. Tvärtom bygger det på mycket noggranna samhällsekonomiska och vetenskapliga analyser av ekonomisk nytta, miljönytta och kostnadseffektivitet, allt detta i ett längre tidsperspektiv – perspektivet ett hållbart samhälle.

Återvinningen av förpackningar och annat avfall anser vi är en bra verksamhet, och den ska fortsätta i linje med Sveriges och EU:s avfalls-policy. Det är både miljömässigt och samhällsekonomiskt motiverat att materialåtervinna, enligt en samlad bedömning av forskningsmaterial på området.

Över huvud taget är det ett viktigt inslag för ett hållbart Sverige att använda material och energi mer effektivt. Låt mig säga något kort om pantsystemet. Vi kanske kan återkomma till det i replikerna.

Vi ser det som mycket centralt att ha ett fungerande pantsystem. Vi har i propositionen på flera punkter klargjort hur vi kommer att gå vidare med det, till exempel när det gäller stålburkarna. Nästa steg kommer att bli en hearing med intressenter. Den kommer att äga rum redan under hösten. Vi har också uppdrag till både Naturvårdsverket och Jordbruksverket när det gäller privatimporten som vi, liksom många andra, ser som ett stort problem. Vi tycker att det är intressant att kunna utveckla ett gemensamt system inom EU och Kommerskollegium utreder den möjligheten. Vi kan säkert återkomma till detta.

Kommunernas ansvar för att samla in det farliga avfallet ska stärkas och klargöras. Vi är helt eniga om betydelsen av att tydligare klargöra vad som gäller för farligt avfall. Vi kommer också att klarlägga hushållens ansvar för att sortera ut det farliga avfallet.

Regeringen menar vidare att det behövs mer information till hushållen om vad som egentligen är farligt avfall och hur det ska samlas in. Vår linje, som vi kommer att arbeta efter, är att ställa krav i förordningsform om att allt farligt avfall ska utsorteras. Vi arbetar alltså för att få en heltäckande tillämpning snarare än ett mål för vad vi ska uppnå. Vi tror att det är en bättre väg att gå fram.

När det gäller förbränning har Naturvårdsverket fått i uppdrag att utreda hur kraven på avfall som förbränns kan skärpas. En utredning har tillsatts för att lämna förslag på om en skatt på avfall som förbränns bör införas och i så fall hur den ska formuleras. Naturvårdsverket kommer också att få i uppgift att samordna och utveckla regeringens kretslopps-

strategi och återkomma till regeringen med förslag om hur den kan utvecklas.

Ett viktigt inslag i kretsloppsstrategin är naturligtvis att analysera miljöpåverkan från material och varor under hela deras livscykel. Här ser vi att avfallspolitiken måste vävas samman med kemikaliepolitiken, produktpolitiken och energipolitiken. Det är också punkter som har poängterats av Gunnar Goude och Kjell-Erik Karlsson.

Jag och många med mig har sett att det har funnits brister i genomförandet av avfallspolitiken de senaste åren. I propositionen föreslår vi därför en rad övergripande nya åtgärder, med ambitionen att förbättra genomförandet framöver. Ett råd för avfallsfrågor inrättas vid Naturvårdsverket. Rådet ska bistå myndigheten i genomförandet av avfallspolitiken och bredda samrådet med olika intressenter.

Avfallsplaneringen stärks på kommunal, regional och nationell nivå. Den viktigaste nyheten är att vi får en nationell avfallsplanering.

Utöver dessa huvudprinciper föreslås en rad andra förändringar. En nyhet som jag fäster mycket stor vikt vid, som har diskuterats här i kammaren i dag, är att ett krav om slutförvar av kvicksilver införs. Kviksilver ska förvaras i djupt bergförvar. Kravet föreslås införas i avfallsförordningen och gälla från 2015.

Herr talman! Sverige har fört och för en långsiktig miljöpolitik. Vi har genomfört stora infrastrukturssatsningar vilket i sin tur har lett till ett internationellt försprång i att få fram tekniska lösningar på miljöområdet. Det gäller inte minst på avfallsområdet där svenskt nytänkande och tekniska lösningar hör till de främsta i världen.

Vi har också haft ett starkt stöd hos våra medborgare för en ambitiös kretsloppspolitik, och värdet av det kan knappast överskattas. Hushåll och verksamhetsutövare gör utomordentliga insatser för ett svenskt kretsloppssamhälle och för svensk avfallshantering. Det visar en vilja som det är viktigt för oss att tillmötesgå som politiker så att vi ytterligare kan utveckla systemen så att de blir smidiga och bra att hantera för alla parter.

Vi vet alla att det på kort sikt kan vara lönsamt att slänga alla sopor, samla dem på hög eller bränna osorterat, men att det på lång sikt är förödande. Vi är på väg bort från soptippen som lösning. Vi ser att avfall är både en resurs och ett miljöproblem. Det är en resurs som ska användas och ett miljöproblem som ska minimeras. Tack ska ni ha för den här debatten.

Anf. 34 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag ställde ett par frågor i mitt anförande som miljöministern av förklarliga skäl inte hann svara på i sitt anförande. Vi tar det nu, som hon också sade.

Om man ser avfallsfrågan och materialåtgången i ett globalt perspektiv och vilket ansvar vi har i Sverige, är det då inte möjligt att omformulera delmålen under rubriken God bebyggd miljö så att det klart framgår att målet är att den totala avfallsmängden ska minska, inte bara som nu att det avfall som ska läggas i deponi ska minska och så vidare?

Herr talman! Jag vill också följa upp en fråga som miljöministern var inne på som hastigast, om systemet för återvinning, framför allt återvinning av glas. Det är ett akut problem. Svensk Glasåtervinning betalar nu

Prot. 2003/04:21

29 oktober

*Ett samhälle med
giftfria och resurssnåla
kretslopp*

själv för återvinning av privatimporterat glas. Man får ingen ersättning för den. Vad gör regeringen nu för att rädda återvinningssystemet för framför allt glas? Är det rimligt att Svensk Glasåtervinning själv ska bära den kostnaden?

Anf. 35 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Det skulle naturligtvis kunna övervägas om vi ska ha ett mål för att minska den totala mängden avfall. Jag vill inte lämna något löfte om det i dag, och i så fall skulle vi återkomma till det i miljömålspropositionen.

Jag vill dock understryka att redan i dag finns ett mål om att avfalls-mängderna inte ska öka. Det kan också finnas ganska stora tekniska problem att göra ett mätbart mål på det sättet. Det pågår arbete både i Sverige och inom EU för att se på dessa frågor. Jag vill också understryka att det även handlar om att minska de farliga mängderna i avfallet, att över huvud taget ändra våra konsumtions- och produktionsmönster, vilket är en del av till exempel den IPP-strategi – integrerad produktpolitik – som vi talar om.

När det gäller glasförpackningarna är vi väl medvetna om problemet. Vi har så sent som den här veckan haft konsultationer med industrin. Detta är ett mycket stort problem, och vi tar det på allvar. Vi kommer att ge ett utredningsuppdrag där man ska se över frågan hur detta kan hanteras och finansieras samt hur vi helt enkelt ska gå vidare med privatimporten. Jag vill dock understryka att producenten har ett ansvar för att samla in alla förpackningar som sätts på marknaden.

Svensk Glasåtervinning insamlar inte i dag mer än 100 % av vad de själva sätter på marknaden; de har en bit kvar. Den situation som råder innebär att glasåtervinningsaktörerna har ett ansvar för att hantera detta. Men vi tar frågan på stort allvar, inte minst eftersom privatimporten ökar.

Anf. 36 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Herr talman! Här tycker jag att miljöministern ställer hårdare krav på glasindustrin än vad hon själv skrivit under i miljömålsarbetet. Där ska 75 % av glaset återvinnas. Svensk Glasåtervinning klarar i dag 87 %, enligt uppgifter från dem, och de betalar själva. Det kostar dem ca 25 miljoner kronor, som de inte har täckning för.

När det gäller att ta emot och återvinna privatimporterat glas vill jag fråga: Är det som regeringens myndighet Naturvårdsverket och nu miljöministern själv är inne på en rimlig ordning, nämligen att Svensk Glasåtervinning ska ha ansvar för att också ta emot och återvinna privatimporterat glas, alltså glas som inte är producerat i Sverige? Jag kan inte se att det är rimligt. Jag förstår inte miljöministern på den punkten.

När det gäller miljömålet om minskning kan det ju inte vara svårare att mäta en minskning än att mäta ifall den totala mängden inte ökar.

Anf. 37 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Låt mig än en gång understryka att vi tar problemen med privatimporten på mycket stort allvar. Vi har arbetat hårt med den frågan och kommer alltså att lägga ut ett uppdrag för att se hur vi kan hantera denna situation. I förlängningen handlar det också om ett ökat

EU-samarbete, och därför är även Kommerskollegium inblandat i frågan om privatimporten och hur vi ska hantera den.

Samtidigt vill jag göra ett förtydligande. Producentansvaret innebär att man har ett ansvar för att ta tillbaka inte bara de förpackningar som man har skyldighet att materialåtervinna, utan alla förpackningar. Det är viktigt att klarlägga. Däremot innebär det inte att vi inte har en stor ambition att ta tag i de mycket svåra problem som Svensk Glasåtervinning har när det flödar in glas över gränserna.

Målen är intressanta att diskutera, men vi har redan i dag mål både om att mängderna inte ska öka och att vi ska minska de deponerade mängderna. Det handlar om att diskutera om det är vettigt att ha ett mål också för det här området. Det kan vi återkomma till i miljömålspropositionen.

Anf. 38 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! I mitt huvudanförande lyfte jag fram vikten av att ha styrmedel som strävar åt rätt håll och regler som stimulerar till nytänkande och nya tekniska lösningar. I sitt anförande framhöll miljöministern fyra problemområden: konsumentperspektivet, miljöhänsynen, livscykelperspektivet samt organisation och infrastruktur. Lite senare framhöll miljöministern också att vi i Sverige ligger långt framme när det gäller tekniska lösningar. Och det är ju sant.

Jag vill dock peka på att det är farligt att slå sig till ro. Om man inte ständigt fortsätter att bli bättre är man snart inte längre bra. Jag lyfte i mitt huvudanförande upp det faktum att i dag finns skatteregler där biogas som genereras via biologisk behandling är skattebefriad, medan biogas som genereras via termisk behandling inte är det.

Detta, menar jag, hämmar utvecklingen. Jag skulle mycket väl kunna tänka mig en stark utveckling där vi i stället för att bränna avfall får termisk behandling av avfall. På så sätt skulle vi inte skapa några problem, utan i stället skapa nyttigheter.

Min fråga till miljöministern är om det kunde vara en uppgift för Samordningskansliet inom Regeringskansliet att göra en översyn av vilka styrmedel och regler vi har, så att styrmedlen strävar åt rätt håll och reglerna inte hämmar utan snarare stimulerar teknisk utveckling och nytänkande.

Anf. 39 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Vi är helt eniga om betydelsen av att främja teknisk utveckling och vikten av att ha regelverk som i bästa möjliga mån främjar teknikneutralitet. Det är också regeringens linje, och som Roger Tiefensee känner till är till exempel de gröna certifikaten just ett sätt att vara teknikneutralt.

Ibland har vi problem. När det till exempel gäller särskilda regler för skattebefrielse för biobränslen är det en del av ett undantag som vi har inom EU, och det ställer ibland till problem i fråga om skatterna. Men jag är helt öppen för att se över skattereglerna på det här området. Det är också regeringens ambition och där pågår ett arbete. En viktig del i detta är då naturligtvis att främja goda innovationer och teknisk utveckling.

Prot. 2003/04:21

29 oktober

*Ett samhälle med
giftfria och resurssnåla
kretslopp*

Anf. 40 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret som kändes positivt. Jag vill också tacka utskottets majoritet för den behandling som vår motion fått i denna del. Utskottet är väldigt positivt och nästan så nära ett tillkännagivande till regeringen som man kan komma. Man förutsätter att regeringen tittar på detta i sitt fortsatta arbete med strategi för alternativa drivmedel.

Jag ser stora utvecklingsmöjligheter. Det handlar alltså om miljödriven affärsutveckling. Om vi hela tiden fortsätter att bli bättre ligger vi i Sverige långt framme, och därför ser jag stora möjligheter i ett sådant arbete. Men då måste vi kanske våga utmana det konservativa Finansdepartementet – både från andra departement och från riksdagen. Där ser man uppenbarligen inte problem i till exempel skattelagstiftningen i det här fallet.

Anf. 41 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Låt mig än en gång säga att vi är väldigt eniga på detta område, och också regeringen är enig. Jag tror att vi här ska driva en offensiv politik. Den politiken ska inte bara drivas i Sverige, utan det handlar om att i EU som helhet få en bra politik när det gäller alternativa drivmedel.

Vi har drivit på väldigt starkt både för att få ett mål för biodrivmedel inom EU och för att få möjligheter att behandla dessa på ett bra sätt så att de främjas. Jag ser alltså detta som en bred strategi, där vi både på svensk nivå och på EU-nivå måste arbeta för att nå framgång.

Anf. 42 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Herr talman! Som jag sade i mitt huvudanförande såg väldigt många fram emot den här propositionen. Det har talats länge om kretsloppspropositionen. Därför kan man bli lätt besviken när regeringen i propositionen skjuter flera saker framför sig i form av utredningar.

Jag kan förstå att det är svåra frågor och därför vill jag fråga ministern när hon återkommer till riksdagen med lösningar på till exempel rötslamsproblematiken, hanteringen av hushållens farliga avfall och avkommunaliseringen av hanteringen av farligt avfall.

Jag vill också fråga ministern om hon inte är beredd att sätta ned foten något när det just gäller förbränningsskatt. Jag ska inte låsa ministern vid ordet skatt, men hon kan till utredningen säga att det måste tas fram ekonomiska styrmedel som styr rätt när det gäller förbränningen. Man ska inte bara lämna öppet frågan om vi ska ha styrmedel eller inte.

Anf. 43 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Precis som Marie Wahlgren säger är dessa frågor komplicerade. Vi har haft ett antal omfattande utredningar till grund för detta, och på flera punkter ser vi att vi måste diskutera vidare. Det finns intressekonflikter, och det finns också kunskapsluckor där vi behöver gå vidare. Då har vi bedömt att det är viktigt att nu gå till riksdagen med allt vi har och tala om vilken strategi och vilken linje den här politiken kommer att ha framöver. Vi arbetar intensivt med de frågorna.

Vi återkommer med rötslamsproblematiken i miljömålspropositionen. Det gäller eventuellt också andra delmål som kan bli aktuella.

När det gäller avkommunaliseringen av ansvaret för det farliga avfallet har vi nu tillsatt en utredning för att följa upp det. Jag kan inte här i talarstolen just nu säga i vilken proposition det kan bli aktuellt med ett förslag eller exakt när vi kan återkomma. Vi ska följa upp det.

När det gäller avfallsskatten har vi tillsatt utredningen därför att vi ser att det finns goda skäl att styra ekonomiskt just med en sådan skatt. Skattesatserna ska styra efter avfallshierarkin. Om vi har en skatt för deponi och vi anser att materialåtervinning är bättre än sopförbränning bör det också avspeglas i skattesatserna.

Jag gissar att det är samma syn som Marie Wahlgren har. Det ska vara tydliga riktlinjer. Vi har nu tillsatt en utredning för att få en mer genomarbetad bedömning av om det ska genomföras och konsekvenserna. Vi är väldigt tydliga med hur vi ser på det som ekonomiskt styrmedel.

Anf. 44 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Herr talman! Det är bra att regeringen har tillsatt ytterligare en utredning. Men det är inte så att avfallsförbränningsskatter tidigare är outrett. Tidigare utredare pekar just på att man borde kunna gå vidare. Han ger olika förslag på hur man skulle kunna utforma en sådan förbränningsskatt. Jag kan förstå att man vill fortsätta att titta på just hur utformningen ska vara. Men det hade varit bra om man någon gång politiskt satte ned foten i dessa frågor så att vi kan ha en debatt om inriktningen.

Jag går tillbaka till frågan om rötslam. Det är ett av de allvarligaste problemen vi har. Vi har inte kommit vidare med att återföra fosfat och näringsämnen till jordbruksmarken. Vi var på ett MISTRA-seminarium där man sade att vi kanske i 40–50 år till har resurser kvar i marken med de sätt vi använder i dag. Löser vi inte problemet har vi ett ganska allvarligt försörjningsproblem framför oss.

Det finns ett antal projekt om hur man skulle kunna göra det. Det finns projekt som handlar om återföring till skogsmark och energiskog. Det finns också projekt som handlar om att plocka ut näringsämnena ur rötslammet och återföra dem på det sättet i stället för att återföra rötslammet direkt. Jag vill veta hur mycket ministern tänker satsa på den typen av åtgärder.

Anf. 45 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Vi ser det som mycket högt prioriterat. Samtidigt är det ett svårt område. Vi måste arbeta på flera fält samtidigt när det gäller både forskning och utveckling för att få till stånd en god kvalitet. Vi måste också arbeta med andra sidan. Vi tror mycket på samarbete mellan avnämarna och producenter.

Vi ser fler bra exempel, precis som Marie Wahlgren nämner, på att vi nu utvecklar detta och får fram en god produkt som inte är smittbärande och som innehåller lägre halter av tungmetaller, och så vidare. Vi kommer att arbeta intensivt med detta. Vi kommer att lägga fram förslag i miljömålspropositionen om det.

Jag har också för avsikt att ta initiativ för att Naturvårdsverket ska utveckla ett forskningsprogram för avfallsfrågorna generellt. Där blir naturligtvis också detta en del.

Anf. 46 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Först av allt vill jag ge miljöministern beröm. Jag tror att hon är en av de ministrar som är flitigast här i kammaren. Att miljöministern visar sig här och deltar i debatten är någonting som vi här i kammaren sätter stort värde på.

Så till min fråga. Regeringen föreslår ett mål för hur stor del av avfallet som ska återvinnas. Syftet är att i rötad form återföra avfallet till åkrarna. Vad vill miljöministern säga till dem som jag gärna vill värna, nämligen de bönder som varken ser miljönytta eller ekonomisk vinst med detta och framför allt är uppriktigt rädda för hälsoriskerna?

I Sverige har många bönder valt att odla ekologiskt. Tanken är att undvika konstgjorda bekämpningsmedel. Risken är att det rötade avfallet innehåller bekämpningsmedelsrester. Nu ska detta förorenade avfall ut på åkrarna enligt betänkandet. Risken är att bönder förlorar sina säljkontrakt för ekoprodukter när livsmedelsindustrin stoppat leveranserna eftersom man hittat rester av bekämpningsmedel i råvarorna. Det är ett fullt möjligt scenario. Vad säger miljöministern till dessa bönder i den situationen?

Anf. 47 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Miljöministern säger att regeringen inte på något sätt har för avsikt att köra över någon och tvinga någon att ta emot något på sina åkrar som man inte vill ha. Det är väldigt klart. Här har man också från lantbrukssidan varit väldigt tydlig.

Orsaken till att vi driver frågan är bland annat att vi långsiktigt behöver en återföring av fosfor i kretsloppet. Vi vinner alla på att försöka hjälpas åt att få ett sådant kretslopp att fungera. Vi går stegvis fram. Vi arbetar för att förbättra kvaliteten på alla sätt genom teknikutveckling och så vidare.

Vi arbetar i form av samarbeten där båda parter är ense om att man vill samarbeta. Vi kan börja på områden där det är mindre känsligt, till exempel när det gäller salixodlingar.

Anf. 48 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Vi delar väl alla farhågorna kring fosforbehov och sådant. Samtidigt slås det fast i betänkandet att målet är att 35 % av avfallet ska återföras till åkrarna. I dag har vi inte tekniken för att garantera att inte bekämpningsmedelsrester förs vidare i kretsloppet. Ändå fastställer riksdagen ett mål för detta.

Betänkandet vi behandlar i dag heter *Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp*, men det håller inte. Hur ska miljöministern garantera att bönderna kommer att vara skadeslösa när vi ska upp till dessa nivåer? Kan miljöministern garantera att de bönder som accepterar detta avfall inte får bekämpningsmedelsrester med sin gödning när vi uppnår dessa mål?

Jag är orolig för den framväxande avfallspolitiken och avfallshanteringen. Först väljer vi att stoppa deponin. Där är vi helt överens. Även om vi inte är överens om deponiskatterna är vi överens om deponiförbudet för osorterat brännbart avfall och så vidare. Därefter vill man hindra förbränningen genom skatt, i varje fall i ett första steg. Dessutom finns biocellsförsöken. Det är något som jag tror är en intressant idé som ett

alternativ. Det jagas nu av skattmasen och har reducerats till att behandlas som deponier.

Kvar finns biologisk behandling. Rötat avfall ska ut på åkrarna. I miljöministerns drömvärld verkar alla sopor spridas på våra åkrar i framtiden, och allt färre alternativ tillåts. Jag är orolig för att mångfalden på avfallsmarknaden är på väg att försvinna med den politiken.

Anf. 49 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Jag har väldigt svårt att förstå den slutsatsen. Vi har en avfallspolitik som väldigt tydligt pekar på att varje avfallsslag ska hantearas på det sätt som är lämpligt. Vi har väldigt tydligt gjort klart att det finns en plats för avfallsförbränning, en stor plats för materialåtervinning och en plats för biologisk hantering av avfall. Det mål vi har satt anser vi är rimligt. Det betyder inte att det ska bli den enda formen av avfallspolitik.

Jag ser väldigt positivt på experimenterande med nya former. Samtidigt är det viktigt att vi också är noga med regelverken. Regelverken behöver ibland förändras när tekniken utvecklas. Det får vi se närmare på. Jag har inget som helst emot en nyutveckling. Men vad vi pläderar för är en varierad och klok sammansättning där vi tar hand om avfall på det sätt som är lämpligt. Det är inte alls någon död hand på det sättet.

Anf. 50 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m):

Fru talman! Jag skulle vilja vända mig direkt till miljöministern i den lilla stund jag tänkte använda.

När det gäller slutförvaring av kvicksilver har det kommit mig till del att det inte är en så stor mängd, även om det står så i utskottets betänkande. Enligt uppgift lär den metalliska kvicksilverdelen utgöra ungefär 35 kubikmeter. Om det stämmer är det fyra gånger fyra meter och två och en halv meter högt. Det är den kuben vi talar om som ska slutförvaras.

Den avger mig veterligt ingen strålning. Då framstår det som något märkligt att man tänker slutförvara den i berg. Varför jag tar upp frågan är att jag upplever de företrädare för industrin som hanterar kvicksilver som mogna företag. Det är ansvarskännande företag med ett tydligt miljöansvarstagande och dessutom kostnadsmedvetna.

Jag vill ställa en direkt fråga. Varför måste man djupförvara metalliskt kvicksilver, som är ungefär som en vätska? Varför kan man inte som industrin vill ha detta i en sluten förvaring ovan jord till ett väsentligt lägre pris? Det är fråga ett.

Jag vill inte gärna ha svaret att det är detta som Naturvårdsverket har kommit fram till. Det måste ju finnas någon rimlig förklaring rent fysiskt.

Min nästa fråga är knuten till vårt globala ansvar för miljön. Uppenbarligen är det så att om vårt använda kvicksilver som fortfarande går att använda skulle kunna användas exempelvis i andra länder, där man inte har samma restriktioner, så skulle det automatiskt innebära att nybrytningen motsvarande den mängden skulle kunna minska globalt på jorden. Frågan är: Vilket globalt miljöansvar finns det i att vi låser in kvicksilver här som måste nybrytas huvudsakligen i Spanien? Spanien står ju för 75–80 % av kvicksilverproduktionen i världen. Vilket ansvar har Sverige i den delen?

Prot. 2003/04:21

29 oktober

*Ett samhälle med
giftfria och resurssnåla
kretslopp*

Anf. 51 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Fru talman! Jag ville gärna begära replik när det gäller kvicksilvret, som vi ju inte har fått anledning att tala om. Det talas om vilket ansvar vi tar. Jag vill understryka att jag tycker att vi tar ett stort ansvar. Vi talar tydligt om vilka spelregler som ska gälla. Det tror jag är väldigt viktigt också för industrin att veta, även om vi har varit oeniga. Jag tycker att Christin Nilsson har gett en bra redogörelse för alla de utredningar som har gjorts och de diskussioner som har förts. Vi har nu kommit till slutsatsen att vi sätter en tidpunkt hyggligt långt fram – man kan diskutera tiden för forskningen. Nu vet vi ändå vad vi ska inrikta oss på.

Det är inget val att vänta på vad som händer i Europa. Europa ligger långt bakom i kvicksilverpolitiken, precis som man har gjort i annan kemikaliepolitik. Det är Sverige och de nordiska länderna som driver de här frågorna i EU. I höst har vi fått till stånd att kommissionen nu återkommer med en kvicksilverstrategi för Europa. Ansvaret gentemot resten av världen ligger i att det inte alls automatiskt blir mindre brytning i Spanien därför att vi släpper ut vårt kvicksilver på marknaden. Den stora risken är att allt kvicksilver som vi har – både i Sverige och i Europa – kommer ut på de globala marknaderna och att vi får en mycket större konsumtion än vad vi hade haft i annat fall.

Vi ser det som ett globalt ansvarstagande att markera vägen och att försöka få med också Europa på att få bort kvicksilvret från kretsloppet och att ta sitt ansvar både när det gäller gruvan i Spanien och allt det kvicksilver som finns i kloralkaliindustrin.

Anf. 52 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m):

Fru talman! Det är förvisso viktigt att vi har spelregler. Industrin söker ju också ett europeiskt ansvar eftersom det är ganska små volymer som vi talar om. Därför skulle det finnas ett oerhört mycket bättre och mer kostnadseffektivt sätt om man samverkade inom Europa, och därför kan man ställa sig frågan: Varför ska Sverige återigen lägga pålagor på den svenska industrin så att vi försämrar vår konkurrenskraft i stället för att samverka och därigenom uppnå ett större och bättre miljöansvar?

Jag hävdar fortfarande att detta rent pragmatiskt måste innebära att om den svenska industrin skulle kunna överlåta kvicksilvret till företag i Europa som säljer kvicksilver så minskar nybrytningen. Jag kan inte förstå att det skulle vara på något annat sätt. Därigenom borde det globala ansvaret bättre kunna tas med den typen av lösning.

Anf. 53 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Fru talman! Jag vill fortfarande understryka att vi inte automatiskt får mindre brytning. Konsumtionen i världen är ju inte konstant. Man använder inte mindre brutet kvicksilver för att man skickar ut gammalt. Det finns en stor potential för användning av kvicksilver i världen som vi är mycket oroliga för. Det är ett stort hälsoproblem i många länder, där man har svårt att hantera detta.

När det gäller pragmatiken vill jag understryka att vi gärna vill samverka, men att man har kommit en mycket kort väg i Europa. I Sverige tar vi vårt ansvar på det sätt som vi vill att andra länder i Europa ska ta sitt ansvar på. Den stora frågan på den europeiska agendan nu är om vi ska släppa ut de många tusentals ton kvicksilver som vi sammantaget har

i Europa på de globala marknaderna eller inte. Där tycker jag att det är viktigt att vi visar vägen. Det är vår hållning från svensk sida i frågan.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

Anf. 54 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m):

Fru talman! I någon mån är detta kommunicerande kärll, miljöministern. Det finns ett visst behov av kvicksilver – sedan kan vi måhända vara överens om att det kanske inte behövs i samma utsträckning. Men det innebär att om vi låser in en viss mängd så måste det nybrytas en mängd för att tillgodose övriga världens behov. Den biten behöver vi väl inte träta om.

Det är bra att miljöministern säger att vi behöver samverkan. Jag hade bara önskat att det också i propositionen hade framgått att denna samverkan skulle utvecklas ytterligare innan vi fattar ensidiga beslut. Jag hoppas på det, och jag önskar att miljöministern skulle kunna återkomma och kanske ge industrin i uppdrag att återkomma med förslag på en lösning – kanske med en europeisk grund som bas. I vissa lägen tror jag till och med att industrin kan vara mer effektiv än nationer när det gäller att komma fram till gemensamma lösningar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

*Ett samhälle med
giftfria och resurssnåla
kretslopp*

9 § Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamåls- enlig reglering

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU2
Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamålsenlig
reglering (prop. 2002/03:74).

*Hemliga tvångsmedel –
offentliga ombud och
en mer ändamålsenlig
reglering*

Anf. 55 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Fru talman! I betänkandet behandlas regeringens proposition *Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering* samt fem motioner som väckts med anledning av propositionen.

I propositionen föreslår regeringen att det införs ett system med offentliga ombud i ärenden hos domstol om hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. Det offentliga ombudet ska ha till uppgift att bevaka enskildas integritetsintressen. Ombudet ska ha tillgång till allt material som ligger till grund för domstolens prövning och ha möjlighet att överpröva domstolens beslut.

Vidare föreslås en mer ändamålsenlig reglering av de hemliga tvångsmedlen. Hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning ska få användas även i fall då minimistrafvet inte uppgår till fängelse i minst två år om det enskilda brottets straffvärde kan antas överskrida två års fängelse. Brottets straffvärde, det vill säga svårighetsgrad, bedöms utifrån bland annat vilken skada gärningen medfört och vilka avsikter gärningsmannen haft.

Hemlig teleövervakning föreslås få användas även vid misstanke om barnpornografibrott och dataintrång. Det föreslås också att hemlig teleav-

lyssning och hemlig teleövervakning ska får ske av teledresser som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kontakter.

Dessutom föreslås att en hemlig kameraövervakning i vissa fall ska få användas för att övervaka en brottsplats eller dess nära omgivningar i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet.

Fru talman! Med denna korta inledning överlämnar jag betänkandet till debattörerna.

Anf. 56 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Vi har en ganska grym verklighet utanför den här kam-maren. Det är en verklighet som inte sällan för många präglas av våld, kriminalitet och elände. Denna utveckling drivs på alltmer enligt vissa, som jag finner anledning att tro ganska mycket på – det kan gälla åkla-gare eller poliser. De säger att utvecklingen drivs på av organiserad grän-söverskridande brottslighet och organisationer där bakom.

Det är bakgrunden till att detta förslag nu ligger på bordet. Man tror att man måste skapa mer ändamålsenliga förutsättningar för någonting så sorgligt men nödvändigt som hemliga tvångsmedel.

Bra i detta är att man inför offentliga ombud. Men man ska dock inte tro att det offentliga ombudet på något sätt ska garantera att det alltid finns en sans och balans i det som en nitisk åklagare vill få fram. Fortfa-rande handlar det mycket om varsamhet, omdöme, proportionalitet och ändamål, precis som det är i dag. Vi ska komma ihåg att offentliga om-bud har diskuterats tidigare. Folkpartiet välkomnar detta mycket.

När det gäller andra delar tycker vi att själva sakutvidgningen är mycket bra. Vi tror att den här straffvärdesventilen är nödvändig för att bekämpa vissa brottstyper som har ett mycket högt straffvärde men där straffsatserna är satta på ett sådant sätt att det finns en lägre straffsats för ett brott inom detta med ett lägre straffvärde.

Dagens system med straffsatser reflekterar på intet sätt vilka behov som egentligen ligger bakom beslut om tvångsmedel och när tvångsme-del ska användas. Det finns ingen korrespondens där. Man har inte satt straffsatserna för att kunna reglera tvångsmedlen, utan det har man kopp-lat till i dag på ett ganska trubbigt sätt. Jag tycker att man möter detta på ett bra sätt genom att nu införa ett straffvärde.

Hur ska då detta gå till? Är det inte rättsosäkert? Varje gång man be-gär ett tvångsmedel i dag måste man pressa in gärningsbeskrivningen i ett angivet brott som har dagens spärr på minst två års fängelse. Det är också en prövning som är mycket objektiv i sina delar. Man tittar på den påstådda gärningen och så vidare. Nu får man på samma grunder se att om det rör sig om bedrägeri på mycket stora belopp, kanske 3 miljarder kronor, är straffvärdet högre än två år. Det är ganska tydligt när det rör sig om så mycket pengar. Det är viktigt att komma ihåg att ingen ska kunna dömas bara på grund av att man använder sig av detta tvångsme-del. Det krävs i regel en hel del annan bevisning.

Jag tycker att det som är tuffast och svårast med den framflyttning mot den organiserade brottsligheten som det i praktiken handlar om, är rätten att kunna avlyssna någon annan än den person som är misstänkt, den person som det finns synnerlig anledning att kontakta för till exem-pel en leverans av ett ton amfetamin eller vad det nu är. Här krävs det således mycket god anledning för att man ska kunna ringa in den perso-

nen och också avlyssna där. Men jag tror, efter den omvärldsanalys som jag gör av hur det ser ut, att det också kan vara nödvändigt.

Sammantaget ställer detta ytterligare krav på regeringens skyldighet att komma tillbaka till oss i riksdagen med en kraftfull och meningsfull redovisning av hur dessa tvångsmedel används. Dessa krav ökar betydligt med behandlingen och förhoppningsvis beslutet om dagens proposition i dessa delar. Det finns anledning att återigen understryka att regeringens redovisningar hittills inte har varit av den kvalitet som många av oss hade önskat. Nu gäller det att Justitiedepartementet vaknar till och på allvar redovisar dessa hemliga tvångsmedel, hur de används och vilken verklig och avgörande effekt de har haft, på ett mycket bättre sätt för att vi ska kunna känna oss trygga med den lagstiftning vi nu ska besluta om.

Folkpartiet liberalerna saknar ändå i detta fall möjligheten till rumsavlyssning. Vi vet att kriminaliteten anpassar sig. Jag hade ett samtal med en åklagare på förmiddagen som berättade att han upplever att det blir allt svårare för Sverige att leva upp till de konventioner vi skriver på internationellt om att vi inte ska vara en frihamn för terrorister och organiserade brott. Jag förutsätter att det är en man vid sina sinnens fulla bruk som berättar om hur han upplever att organiserade brottslingar flyttar hit och alltmer använder Sverige som en frihamn eftersom det är lättare att arbeta ostört här. Därför finns det ett behov av att också kunna använda sig av rumsavlyssning.

Jag pratar verkligen inte om någon allmän polisiär fiskeriverkstad där man ska kunna åka runt och försöka snappa upp allting om vad som helst, utan här pratar vi återigen om proportionalitet och ändamål. Vi pratar om en krävande teknik som är ibland är svår att använda och som kräver att det finns en viss organisation och planläggning för att man ens ska kunna sätta ut en bugg, annars kan man inte nå något resultat. Man ska veta var det ska ske ett möte och så vidare.

Jag saknar detta, och jag tycker att vi i riksdagen hittills inte har fått något svar från majoriteten på varför det inte kommer. Man pratar om fördelar och nackdelar, men verkligheten förändras och blir allt svårare.

Min kollega i Folkpartiet hade ett samtal med polisen i Köpenhamn i morse. Där pågår det just nu en rättegång med ett tiotal personer inblandade som handlar om narkotika. Vi pratar om tonvis med hasch från Spanien på väg upp till Norden. Det är svenskar inblandade. Ni ska veta att tullen i Spanien tar ett ton hasch varje dag. Då kan ni tänka er hur mycket som kommer in i Europa för transport uppåt, inte minst till Sverige och Danmark. Den här ansvariga polisen påstår att det helt avgörande för att man över huvud taget har en rättegång i dag mot dessa personer som har till profession att sälja död är att man har kunnat använda sig av rumsavlyssning.

Det finns andra fall i Danmark där man hör samma historier. Det handlar om organiserade bankrån etcetera. Det är en mycket grov brottslighet där de har känt att detta är helt avgörande. Samma bild får jag från polisen i Skåne och Stockholm och från åklagare i söder och norr. Det finns ett behov av detta. Det ska inte användas ovarsamt, men det finns ett behov av att kunna använda det i de absolut grövsta fallen för att få något färre brottsoffer i det här landet.

Fru talman! I den delen yrkar jag bifall till Folkpartiets reservation nr 2. I övrigt står jag naturligtvis bakom denna viktiga proposition.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Hemliga tvångsmedel –
offentliga ombud och
en mer ändamålsenlig
reglering*

Anf. 57 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till den moderata reservationen. Vårt förslag innebär ett avslag på regeringens proposition. Vi anser inte att riksdagen har fått det underlag som behövs för att säga ja till den vidgning av möjligheterna till hemliga tvångsmedel som regeringen förordar.

Det är alldeles riktigt att den grövre kriminaliteten blir alltmer organiserad, planerad och svårutredd. Den förändrar ständigt sin verksamhet och nyttjar verkligen modern teknik. Självfallet måste samhället rusta sig för att kunna möta detta. Därför måste också de brottsbekämpande myndigheternas organisation, arbetsmetoder och regelverk utvecklas och moderniseras. Vi moderater har också ställt krav på utvidgade operativa metoder för polisen att bekämpa brottslighet och att det måste utredas och tas fram.

Men, och här kommer då skälet till vårt avslagsyrkande, hemliga tvångsmedel innebär också ett ingrepp i människors integritet och privatliv. Det är viktigt att noga väga skyddet för medborgarnas fri- och rättigheter mot det samhällsintresse som talar för inskränkningarna. Regeringen slarvar i den här delen. Det som nu föreslås innebär en vidgning av när och mot vilka tvångsmedel kan användas utan att regeringen samtidigt kommer med förslag om hur man exempelvis ska hantera över-skottsinformation. Vi får också veta att fler förslag är att vänta men får ingen möjlighet att se frågorna samlad, och detta trots att regeringen flera gånger har aviserat en utredning med uppgift att kartlägga, analysera och utvärdera lagstiftning som berör den enskildes integritet.

Vad väntar ni på? Man kan inte komma ifrån att den här hanteringen är nonchalant och oroande. Jag tycker inte att den ursäkt som man lämnar i betänkandet, om de föreslagna offentliga ombuden, gör saken särskilt mycket bättre. Offentliga ombud kan bli ett positivt inslag i prövningen av om hemlig avlyssning ska få göras. Det är en del av förslaget som vi moderater inte tycker är särskilt kontroversiell, även om det faktiskt också finns kritik mot utformningen av just det förslaget.

Nej, värre är det att regeringen inte tar ställning till överskottsinformationen, som jag nämnde. Det finns en färdig utredning, där frågan behandlas, men regeringen avvaktar trots det med sitt ställningstagande, och man undrar varför. Man berör inte frågan om hemlig avlyssning eller hantering av inhämtad information i propositionen. Man behandlar inte heller möjligheten för brottsutredande myndigheter att inhämta uppgifter om ett telemeddelande direkt från operatören. Inte heller polisens användning av kroppsmikrofoner och pejlingsutrustning och liknande förfaranden tas upp.

Listan över det som inte finns med kan göras ganska lång. Det visar att regeringen hanterar de här känsliga frågorna sakta och i delar. Vi moderater tycker att detta är för viktigt för en sådan hantering. Det behövs, tror vi, en sammanhållen lagstiftning där samtliga, om det är möjligt, aspekter belyses.

Fru talman! I den allmänna debatten ställs krav på hårdare tag mot brottsligheten, och vi moderater instämmer i högsta grad i den kören. Polisen skulle onekligen ha bättre nytta av verktyg av de slag som föreslås och andra i sitt arbete, och hemliga tvångsmedel hör till det som vi måste säga ja till.

Att ta reda på vem en misstänkt brottsling talar med, skickar meddelanden till och så vidare är sådant som är viktigt att få veta i en utredning. Men för att man ska få ta reda på det utan att en misstänkt och någon annan vet att en utredning pågår måste misstanken vara att det handlar om ett synnerligen allvarligt brott. Det som regeringen nu föreslår är att vi ska sänka kravet. Dessutom föreslår man att telefoner hos människor som den misstänkte kan tänkas ringa till ska få avlyssnas. Man kan alltså vara helt oskyldig och kanske inte ens bekant med den misstänkte och ändå utsättas för att staten bevakar telefonen. Och man kommer aldrig att få veta om så har skett. Det är skrämmande perspektiv som kan öppna sig.

Inskränkningar i rätten till integritet och privatliv får enligt Europakonventionen göras om det har stöd i lag och om inskränkningen är vital för samhället. Det finns inget i den delen som man kan kritisera regeringen för. Man föreslår och har de lagregler som behövs och annat. Men det värsta är att även om man gör detta rätt så kan det bli fel.

Under flera år har Säpos registreringar i Sverige diskuterats. Utredningar och möjligheter för människor att ta del av egna akter har öppnats. Varför? Ja, de flesta av oss är överens om att det mesta hade stöd i dåtidens lagar, att det fanns skäl för det hela och att de politiska besluten var fattade. Men många människor har farit illa av den granskning som de har utsatts för eller av misstanken att just de eller deras familjer har varit utsatta för registrering. Det har påverkat livet och möjligheterna att leva ett bra liv. Det är inte bara de som direkt har varit träffade av detta som har drabbats, utan många andra. Det finns mycket sorg och vrede och aggression i Sverige kring detta, och vi hanterar i dag detta gemensamt för att försöka reda ut det.

Det andra exemplet har vi fått under de senaste dagarna. Vi har fått veta att det blodprov som togs i hälen, i alla fall på min baby när han var nyfödd, har sparats och kan användas till mycket som vi inte hade en aning om. Det var inte och är inte avsikten. En verksamhet som syftar till medicinsk forskning och utveckling blir helt plötsligt använd i ett helt annat sammanhang. Det är klart att det parti och de som för någon vecka sedan förordade massregistrering i DNA-registret kanske är väldigt glada över att underlaget redan finns, bara vi ändrar i regelverket. Men vi moderater kan ändå känna att det finns frågor om risker. Det gäller hur den enskilda människan kan kartläggas och hur det kommer att användas. Vi är rädda för att människors förtroende både för sjukvården och för rätts-samhället kan undergrävas om man inte hanterar sådana här frågor ytterst seriöst.

Vi moderater anser självklart att vår främsta uppgift är att skydda den enskilda människan mot brott och kriminalitet men också mot annat som beskär friheten.

Avvägningen är inte enkel. Det är därför som vi inte tycker att man ska öka möjligheterna att använda vissa hemliga tvångsmedel utan en mer seriös behandling av integritetsfrågorna och utan behandling av de ytterligare tvångsmedel som regeringen ännu inte har lagt fram förslag om.

Det här är bakgrunden till vår eftertänksamhet, till att vi tycker att det behövs en större helhet. Vi tror att det samlat skulle ge ett bättre resultat

utan de risker för överraskningar, om jag får säga så, i framtiden som vi kanske inte skulle bli så glada över.

Anf. 58 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Här har vi ett skarpt förslag som handlar om att förbättra verktygen för att bekämpa den grova organiserade brottsligheten. Moderaterna säger nej. Moderaterna har också nyligen sagt att man inte längre ska räkna antalet poliser. Det kanske inte heller är så viktigt. Vi kanske ska vänta med det också.

Jag känner en stor oro över att Moderaterna inte är uppdaterade när det gäller den brutala verklighet som finns utanför denna riksdag – det där var väldigt retoriskt av mig; jag vill nästan dra tillbaka detta, fru talman. Jag vet mycket väl att Beatrice, precis som jag, åker land och rike runt tillsammans med andra värderade ledamöter i utskottet och träffar åklagare och poliser. Man träffar många och får mycket information. Jag tror att de berättar samma sak för mig som de berättar för Beatrice Ask, att detta är ett verktyg som är mycket efterfrågat. Det handlar inte om att man ska kunna bugga varenda telefonförsäljare, och deras kunder, när de ska sälja något lexikon eller någon försäkring, om det senare ens går längre.

Det här är mycket klart avgränsat, men vi får självklart se en praxis. Varje gång vi flyttar fram lagstiftningen är det nödvändigt att vänta tills man får några fall som man kan kritisera. Annars kan vi inte ha någon lagstiftning alls. Därför är den verksamhet som vi håller på med här delvis något för de modiga men, hävdar jag, inte övermodiga.

Jag tycker att det underlag som vi har i propositionen ganska tydligt pekar på att man har försökt balansera det här så bra det går. Det är ju motstridiga intressen. Det står mellan en misstänkt knarkhandlare och potentiella brottsoffer. Vi sitter med två personer i knät som vi ska värna, men jag känner att värnet i dag ligger för mycket på brottslingen och för lite på det potentiella brottsoffret.

Anf. 59 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Ja, det är viktigt att man har goda avsikter, och det tror jag att även regeringen har i det här fallet, men man får faktiskt inte vara naiv.

Johan Pehrson sade i sitt inledningsanförande: Vi är beredda att köpa de här förslagen, och sedan tycker vi att regeringen i efterhand ska redovisa hur det blev.

Det är en mycket märklig hantering av en konflikt som handlar om inskränkningar när det gäller människors frihet och om bedömningen av samhällsnyttan.

Vi moderater kräver i stället att man försöker ta fram ett helhetsförslag. Även Folkpartiet måste ju känna till att det finns en utredning om överskottsinformation. Det gäller ett behov av att redovisa det. Ni vet väl också att det finns förslag som handlar om buggning. Ni kräver till och med att det ska införas utan att ni har sett ett förslag, men ni har läst utredningen.

Det finns en massa sådana här saker, och alla påverkar den här balansen mellan samhällsintresset och den enskildas integritet. Jag är ganska

nöjd med att faktiskt stå för att vi måste försöka få ett någorlunda samlat grepp om frågorna innan vi går till beslut.

Folkpartiet har, tillsammans med oss andra, varit med om att kräva att regeringen samlat ska titta på integritetsfrågorna och redovisa någonting om det. Ingenting händer. Nu köper ni regeringens förslag i stället för att sätta tryck på regeringen när det gäller att hantera detta med den fasthet och den målmedvetenhet som kan krävas.

Jag vet att det är mycket enklare att komma till polisen i Stockholm eller någon annanstans och säga: *Yes*, vi ska ge er alla verktyg. Men jag känner att det ändå finns ett ansvar i kammaren att också väga in de andra frågorna och göra det på ett seriöst sätt, därav det moderata yrkandet i den här frågan.

Anf. 60 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag delar helt Beatrice Asks syn när det gäller att vi inte kan vänta på att regeringen ska leverera allting. Det är väl inte någon annanstans som det finns så mycket som är på gång. Man ser över, och ingenting händer. Jag delar helt den kritiken. Men när nu regeringen får ur sig några grejer som går i rätt riktning tycker jag att man har en skyldighet som lagstiftare att se om detta går att ta.

Har det uppfyllt det krav på analys som jag ställer? Observera att vi nu talar om innehållet i propositionen. Vi hade en reservation om buggning, som jag tycker att det finns mycket analys av. Men det är inte det vi huvudsakligen diskuterar nu utan om det är vettigt att ändra de mycket trubbiga straffskalebestämmelserna för att reglera tvångsmedel och införa ett straffvärde för undantagsfall. Det kan exempelvis gälla bedrägeri som omfattar miljarder kronor. Det handlar om grov brottslighet med många brottsoffer och många människor som lider andra former av rättsförluster. Då tycker jag att det är bra.

Den årliga redovisning som vi får till riksdagen är till för att vi ska kunna följa utvecklingen. Det låter fantastiskt med den moderata visionen om att allt ska utredas med analyser och att det ska tas helhetsgrepp. Å andra sidan finns det en poäng med att man tar saker i bitar i stället för att slänga på ett jättesjok. Det tror jag är svårare att ha överblick över.

Om vi senare i eftermiddag säger ja i kammaren kan vi göra en granskning varje år. Då kan vi när vi får regeringens årliga skrivelse se vad en förändring innebär. Jag är den första att skriva motioner på den och vara kritisk för att det är för tunt, för lite eller inte talar om när det verkligen har varit avgörande. Jag vill gärna granska det väldigt noga.

Anf. 61 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Om man läser de synpunkter som har lämnats i beredningen av ärendet ser man att det finns invändningar och problem som man måste ta ställning till. Det låter på Folkpartiet som om det är så gräsligt enkelt att man bara kan köra. Ni är så tacksamma för att en halvtafflig regering äntligen får ur sig ett förslag så ni är beredda att köpa vad som helst bara man redovisar det i efterhand. Det är en hållning som jag tycker är bekymmersam.

Jag tror att det är riktigt att noga pröva varje fråga. Jag inser också att man aldrig kommer att få helhetsperspektivet till hundra procent. Det går inte. Men det är bekymmersamt att ta det styckevis när vi vet att bugg-

Prot. 2003/04:21

29 oktober

*Hemliga tvångsmedel –
offentliga ombud och
en mer ändamålsenlig
reglering*

ningsfrågan är på väg fram och att det finns underlag för att hantera över-skottsinformation och annat. Det är en ordning som inte ger tillräcklig prövning av frågans betydelse.

Jag tycker att vi de senaste veckorna och månaderna har fått fler exempel på att riksdagen och andra myndigheter i god tro har tyckt sig hantera saker på ett klokt sätt. Så visar det sig att det blir käpprätt fel. Då står man där med lång näsa.

Det stärker mig i uppfattningen att man ska vara lite eftertänksam även om det kan riskera att ta någon vecka extra. Jag tror inte att det vore svårt för en regering att få fram en del av de förslag jag efterlyser någorlunda snabbt, om man vill.

Anf. 62 PETER ALTHIN (kd):

Fru talman! Ärade ledamöter av justitieutskottet och alla andra som sitter på sina rum och lyssnar på denna intressanta debatt! Åhörarna på den fyllda läktaren hälsar jag också välkomna!

Jag yrkar bifall till reservation nr 5 och nr 6. Jag skrev upp vilka nummer det var för jag var inte säker på att jag skulle komma ihåg det.

Hemliga tvångsmedel är ett ämne som har ett rättssäkerhetsperspektiv. Man måste fundera på vad rättsstat och rättssäkerhet är för att förstå vikten av de hemliga tvångsmedlen. En rättsstat fungerar bara så länge som medborgarna är helt övertygade om att endast de som har begått brott fälls till ansvar och straffas. Det innebär att allmänhetens tilltro till domstolarna är oerhört viktig för rättssäkerheten i landet och på längre sikt också för demokratin. Allmänheten måste tro på att domstolarna i varje fall oftast kommer rätt.

Så länge vi har den tilltron till domstolarna har vi någon form av rättssamhälle. Fundamentet i rättssamhället är rättssäkerheten. Vad är då rättssäkerhet? Det kan man formulera på många olika sätt. Ett sätt är att uttrycka det ungefär så här: Lagarna ska vara klara och tydliga så att man med en rimlig grad av säkerhet kan förutse vad som blir resultatet när de tillämpas. Förutsebarheten är oerhört viktig.

När jag nu har gett lite synpunkter på rättsstaten och rättssäkerheten vill jag säga att Kristdemokraterna är positivt inställda till regeringens förslag i stort när det gäller offentliga ombud. Helt lycklig kan man inte bli någon gång när regeringen kommer med något. Men lite smålyckliga är vi över detta steg i rätt riktning.

Varför? Jo, det är positivt att det införs ett system med offentliga ombud när det gäller hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. Då stärks rättssäkerheten. Den misstänkte får ett skydd av det offentliga ombudet vars uppgift då naturligtvis är att bevaka den misstänktes integritetsintressen. Därmed ökar skyddet för den personliga integriteten. Det här är ganska bra. Sedan är det inte så mycket mer som är bra i betänkandet.

Kristdemokraterna accepterar inte förslaget om straffvärdesventil. Det ska inte införas. Det ska vi inte ha. Bara namnet straffvärdesventil gör att man känner ett obehag – ett straffvärde som ventil. Då hamnar man någonstans, och ingen vet riktigt var.

Det förslaget innebär att hemlig teleavlyssning och kameraövervakning får användas även då minimistraffet inte uppgår till minst två års fängelse om det enskilda brottets straffvärde kan antas – lyssna: kan

antas – överstiga två års fängelse. Vi är ute och gungar här. Hur tusan ska vi kunna avgöra det? Hur ska ombudet som sitter med i en förhandling om hemlig telefonavlyssning i det läget i brottsutredningen kunna ha någon bestämd och säker uppfattning om straffvärdet?

De flesta myndigheter som har tillfrågats har också ställt sig avvisande, vilket är ganska naturligt. Även Lagrådet kritiserar förslaget. De kritiserar ofta med viss rätt. I det här fallet tycker jag att de har helt rätt. Det är som man säger att de negativa faktorerna för den misstänkte kan komma fram på ett sätt som får det att överväga. Gränsdragningen blir omöjlig. Det blir näst intill omöjligt att avgöra straffvärdet.

Hemliga tvångsmedel ska vara användbara på grov brottslighet, fru talman. De ska inte användas slentrianmässigt. Underlaget får inte vara gissningar. Vi ska inte göra en bedömning, en gissning, som vi inte har tillräckligt med material för att göra.

Rättsstatens möjligheter att använda sig av integritetskränkande medel måste vara väl definierade i lagen. Det måste vara klockrent när de ska få användas. Människors integritet är inte någonting som man ska kunna slarva bort och gissa sig till.

Även de som tidigare har varit för den här straffvärdesventilen kommer nu till oss som är emot det och tror att det är en farlig väg att gå. Det bör inte kunna accepteras i ett rättssamhälle. Ett rättssamhälle vill ändå de flesta av oss ha.

Slutligen är Kristdemokraterna också mycket negativa till förslaget att hemlig teleavlyssning och teleövervakning även ska avse en teleadress som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att ringa till eller på annat sätt kontakta. Detta är ganska sanslöst. Man drar in helt ovidkommande och sannolikt helt oskyldiga människor. Risker är enormt stora att människor som inte har ett dugg med misstanken om brott att göra dras in i en hemlig telefonavlyssning. Det är inte i linje med rättssamhället.

Jag håller med Folkpartiet om hur världen ser ut. Det kan vara bra att vara utanför den här kammaren ibland utan att bli kritiserad varje gång. Verkligheten är ganska hård. Vi behöver intensifiera brottsbekämpningen, men det får aldrig bli ett alltför stort intrång i den enskildes integritet. En eventuell liten vinst för brottsbekämpningen uppväger inte alltid det intrång som kan uppstå i den enskildes integritet. Det är också, fru talman, rättssamhällets och rättsstatens fundament.

Anf. 63 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Rättssamhället ska värnas – min kollega Peter Althin tar på sig hela kappan från den värld han ibland verkar i annars. Det är väldigt, väldigt vackert. Man sjunger verkligen med änglarna här, milt uttryckt.

Här handlar det om en del av rättssamhället. En annan del av rättssamhället är att man inte bara har rättssäkerhet utan också rättstrygghet, och rättstrygghet kräver faktiskt att polisen och åklagarna får använda metoder för att bekämpa brott som å det grövsta kränker medborgare och människor. Det handlar om människohandel, det handlar om narkotika, det handlar om uppdragsmord och det handlar om annan mycket grov brottslighet. I praktiken gäller det alltså att hitta en balans.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Hemliga tvångsmedel –
offentliga ombud och
en mer ändamålsenlig
reglering*

Jag tycker inte att den här propositionen på något sätt är ett fritt fall mot att acceptera vad som helst. Synnerliga skäl är till exempel – och det vet Peter Althin – ett mycket krävande rekvisit som måste uppfyllas för att detta ska vara möjligt.

Sedan sade Peter Althin att det lutar lite och att man ska veta exakt. Om man slår upp vår lagbok – det gör ju Peter Althin ganska ofta, precis som jag – ser man att det ibland finns sidvis med praxis där man försöker tolka lagen och exakt avgöra i konkreta fall. Så kommer det att bli här också. Det kommer att bli tillfällen där polis och åklagare får kritik för hur detta har använts, och så kommer man att justera det.

Sverige är ju och ska vara en rättsstat, men i detta ligger också kravet att man faktiskt bekämpar brott på ett effektivt sätt. Ytterst är det en demokratifråga: Människor ska veta att det finns de som har möjligheter att med kraft se till att de kan vara trygga i sitt samhälle.

Anf. 64 PETER ALTHIN (kd) replik:

Fru talman! Jag ska väl vara snäll, men jag förstod inte riktigt vad Johan Pehrson egentligen menade. Vi var väl ganska överens på ett sätt. Det är alltid en fråga om balans mellan olika intressen som vi ska ta till vara. Här tycker jag att man har gått för långt. Det innebär inte att jag är emot brottsbekämpning. Och var ånglarna befinner sig i det här sammanhanget kanske vi kan låta vara.

Visst, i lagboken har vi själva lagtexten. Men sedan är det ju domstolarna som tolkar lagtexten – tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen – och som naturligtvis kan komma fram till olika ståndpunkter.

Det är intressant att Folkpartiet, som i varje fall påstår sig vara ett frihetsparti, här så slukas upp av detta förslag från Socialdemokraterna. Man måste vara försiktig – jag tycker att det fanns bra bitar i det, till exempel offentliga ombud som jag har argumenterat för tidigare – så att man får en balans. Tidigare har man aldrig kunnat få ett beslut om hemlig telefonavlyssning överklagat därför att det inte fanns någon att överklaga till. Den person som utsattes kände ju heller inte till det, om det nu fungerat något så när vettigt, inte varit för mycket läckor och så vidare, och har därmed inte kunnat överklaga. Där har vi en del i balansen.

När det gäller de två saker jag här har pekat på tycker jag dock inte att balansen är riktigt upprätthållen. Det är därför jag kritiserar det. Sedan får man naturligtvis hela tiden vara vaken för den förändrade verkligheten.

Jag tycker att vi är relativt ense. Men debatten går väl ut på att vi ska visa att vi inte är det.

Anf. 65 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Ja, det blir ju så. Jag förstår att i vissa delar här kommer Kristdemokraterna att rösta nej och Folkpartiet att rösta ja. Och det gör jag verkligen inte för att jag älskar Socialdemokraterna; det gör jag bara för att jag tror att detta är bra och nödvändigt för brottsbekämpningen. Mitt största intresse varje dag jag vaknar är, som jag sagt någon gång tidigare, att Socialdemokraterna ska avgå så att vi får en annan ledning som stiftar lagar i det här landet. Det intresset kvarstår.

När det gäller sans och balans håller jag med. Vi kanske i själva verket ligger varandra ganska nära, Peter Althin. Det kan mycket väl vara

så. Du kommer att rösta nej och jag kommer att rösta ja, men vi har samma problembild, och det är mycket viktigt.

Integriteten är väldigt avgörande. Jag önskar att man tar det breda grepp som Beatrice Ask var inne på tidigare – absolut. Vi har ett samhälle som på många sätt kränker vår integritet. Inte sällan sker det från en helt annan sektor, den kommersialiserade. Vi har kabel-TV-kanaler som snart blir digitala. Vi har företag som registrerar oss för nästan allting. Det krävs en översyn av vilken insikt andra har i privatlivets helgd.

När det gäller brottsbekämpning krävs det dock tyvärr att man kränker den misstänktes integritet; det är lika bra att tala klartext om detta. Det enda syftet är att denne ska få en rättegång och kunna bli friad eller fälld för det brott han misstänks för.

Till sist vill jag apropå sans och balans fråga hur Peter Althin själv ser på detta på andra områden. Det har ju varit aktuellt med ett utökat DNA-register. Här finns det signaler från andra i Peter Althins parti om att man, som jag tycker, helt ska ta bort sansen och balansen och registrera alla i ett allmänt DNA-register.

För att hänga på där tycker jag personligen att det är mycket förvånande, för att inte säga sensationellt, att man inte har fattat ett annat beslut när det gäller PKU-registret. Jag tycker att det visar på en uppenbar slöhet från polisiära myndigheter att man gått den vägen. Det här måste klarläggas. Det är allvarligt att vi här stiftar lagar som ingen i regeringen kontrollerar och att man har olika besked hos olika myndigheter.

Anf. 66 PETER ALTHIN (kd) replik:

Fru talman! När det gäller DNA-registret lovar jag Johan Pehrson att återkomma och ta den debatten när det blir aktuellt. Det som är föreslaget är att detta ska utredas. Jag vill återkomma till det. Man kan inte jämföra det med det som nu hände på Huddinge sjukhus där ett blodprov togs i beslag, eller vad som nu hände med det.

Även om vi nu kommer att rösta nej på de här punkterna och Folkpartiet ja tror jag inte att skillnaden är så kolossalt stor. I varje fall har vi en gemensam nämnare, och det är att vi ska försöka få bort Socialdemokraterna från makten så snabbt som möjligt. Då kanske vi kommer varandra ännu närmare i de här diskussionerna.

Anf. 67 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Som representant för oppositionen är det ganska sällan man tycker, eller åtminstone uttrycker, att regeringen gjort något bra – även om Peter Althin precis sade att han var lite smålycklig. Men i det här fallet skulle jag faktiskt vilja säga att Justitiedepartementet tagit fram en relativt bra och framför allt nödvändig proposition. Det saknas dock fortfarande reglering av överskottsinformationen, och vi i Centerpartiet skulle gärna liksom Folkpartiet se ett förslag om buggning tämligen omgående. Vi har väntat i flera år, men ännu har vi inte sett någonting. I stort är dock propositionen bra.

Jag kan förstå Moderaternas invändning. Det skulle verkligen vara nödvändigt och önskvärt med ett helhetsgrepp på användningen av hemliga tvångsmedel. Men jag tycker ändå inte att den invändningen är tillräckligt stark för att vi ska avslå de mycket nödvändiga förändringar som nu finns i propositionen.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Hemliga tvångsmedel –
offentliga ombud och
en mer ändamålsenlig
reglering*

Det är ganska skönt ibland att ligga kvar i sängen och borra ned huvudet i den mjuka, varma kudden. Man kan ligga och tänka på hur snäll mamma är, vad man ska äta för gott till middag eller kanske en framtida semesterresa. Men faran är, om man ligger kvar för länge och borrar ned huvudet alldeles för djupt i den mjuka, varma kudden, att man missar att världen inte alltid är så god som vi skulle önska oss. Det finns onda människor. Det finns människor som beställer mord för att någon inte betalt en narkotikaskuld. Det finns människor som smugglar heroin och säljer till barn. Det finns människor som kidnappar kvinnor för att sälja deras kroppar till män som vill utnyttja dem sexuellt. Det är faktiskt dags att kliva upp ur sängen!

Fru talman! Denna organiserade, hänsynslösa kriminalitet blir allt grövre. De personer som sysslar med denna typ av brottslighet är väl organiserade och har mycket resurser, och de använder all tänkbar modern teknik och är beredda att vidtaga vilka åtgärder som helst för att fortsätta att skydda sin organiserade brottslighet.

Jag vill givetvis, precis som alla ni andra, leva i ett tryggt samhälle där rättsväsendet kan bekämpa kriminaliteten på bästa sätt. Ska brottsbekämpningen bli riktigt effektiv krävs det att vi tillåter moderna metoder och teknik som, faktiskt, i undantagsfall kan innebära en viss integritetskränkning. Tyvärr! Därför är det bra att vi nu beslutar om offentliga ombud som har till uppgift att bevaka enskildas integritetsintressen och som får tillgång till materialet som domstolen får och som också kan överklaga domstolens beslut.

Hemliga tvångsmedel är alltid mer eller mindre kontroversiella. Men jag menar att de förslag vi tidigare har fått redovisade om straffvärdesventil, avlyssning av teleadresser som den misstänkte kontaktar, hemlig teleövervakning även vid barnpornografibrott och dataintrång samt att ge polisen utökade möjligheter att använda hemlig kameraövervakning är rimliga och nödvändiga åtgärder för att kunna bekämpa den organiserade brottsligheten.

Fru talman! Jag har nu suttit i riksdagen i ett år och en månad, och jag tror att det är tredje eller fjärde gången som jag tar upp frågan om överskottsinformation. Regeringen borde ha haft tillräckligt med tid på sig för att få fram ett förslag om hur överskottsinformationen ska få användas. Det är möjligt att regeringen är nöjd med det utslag som Högsta domstolen kommit fram till, men jag tycker att det skulle vara klart mycket bättre om detta blev lagstadgat.

Med detta vill jag också yrka bifall till Centerpartiets enda reservation nr 3 under punkt 3. Jag vill slutligen säga att Centerpartiet vill se ett förslag om buggning, precis som Johan Pehrson har redogjort för. Det har vi framfört i ett särskilt yttrande, och det står jag givetvis bakom.

Anf. 68 MARGARETA SANDGREN (s):

Fru talman! Inledningsvis har det redan redogjorts för innehållet i regeringens proposition om hemliga tvångsmedel. Propositionens behandling redovisas i betänkandet. Jag vill yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

Förslagen om offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering av de hemliga tvångsmedlen och argumenten finns också redogjorda för i betänkandet. Det råder knappast några delade meningar om att polis och

åklagare får verkningsfulla verktyg i sin brottsbekämpande verksamhet som syftar till att kunna lagföra den grova kriminaliteten. Johan Pehrson har väl beskrivit hur det har hårdnat i vårt samhälle och hur kriminaliteten blir allt grövre och mer sofistikerad när det gäller att använda sig av olika medel.

Ett viktigt instrument är hemliga tvångsmedel, det vill säga hemlig teleövervakning, hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. Vilken betydelse de har haft för resultatet i en förundersökning har ofta varit uppe till diskussion i kammaren. Jag tycker också att det ska finnas med. Det räcker inte med generella uttalanden från åklagare om att de har en betydelse.

Dessa frågor är på gång, kanske nästa år. Rikspolisstyrelsen och åklagarna är involverade för att få en bättre redovisning av betydelsen.

Det är viktigt att användningen av hemliga tvångsmedel omgärdas av en reglering, att tvångsmedel faktiskt får tillgripas endast om skälet för åtgärden uppväger det intrång som är nödvändigt för åtgärden. Det är viktigt, och det finns med i regeringens proposition.

Det offentliga ombudet som i propositionen föreslås inrättas har till uppgift att bevaka enskildas integritetsintresse i samband med domstolsprövning om användandet av hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. Vi tror att därmed kommer också rättssäkerheten att öka. Det offentliga ombudet har rätt att överklaga tillståndsbesluten om han, eller hon, befärar att integritetsaspekten inte noga beaktats.

En så kallad straffvärdesventil införs, som innebär att hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning kan få användas om straffvärdet för det enskilda brottet kan antas överstiga två års fängelse, trots att minimistraffet inte uppgår till fängelse i minst två år. Också här har det offentliga ombudet en viktig uppgift att bevaka integritetsskyddet för den enskilda. Ombudet kan överklaga om denna inte delar domstolens bedömning om gärningens straffvärde.

Fru talman! Jag övergår till att bemöta några av reservanternas inläggningar och förslag som uttrycks i respektive reservation.

I reservation 2 från Folkpartiet framhålls vikten av ytterligare möjligheter att använda ny teknik, och man pekar på hemlig avlyssning, så kallad buggning. Införandet av hemlig avlyssning förutsätter en reglering av överskottsinformation, som också reservanterna säger.

Likaså har Johan Linander i reservation 3 krävt att regeringen snarast återkommer med förslag på en reglering av hur överskottsinformationen ska få användas.

Jag vill först instämma i vikten av att ge polisen ännu bättre verktyg för att kunna bekämpa den grova kriminaliteten, men först måste en reglering visa hur överskottsinformation ska hanteras.

Vid det förra tillfället som vi behandlade frågan om hemliga tvångsmedel i kammaren gavs besked om att en utredning hade tillsatts och inom kort skulle lägga fram förslag. Utredaren har lämnat sitt förslag, och det har remissbehandlats. Just i dagarna gick remisstiden ut. Nu sammanställs remissvaren och bereds i departementet. Inom kort kan vi faktiskt förvänta oss ett förslag om hur en reglering av överskottsinformation kan se ut. Helt klart är dock att det kommer att ske en reglering av överskottsinformationen.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Hemliga tvångsmedel –
offentliga ombud och
en mer ändamålsenlig
reglering*

I reservation 4 från Miljöpartiet ifrågasätts om det är rimligt att regeringen utser offentliga ombud. Jag har svårt att se, som motionären påstår, att det skulle kunna uppstå en lojalitetskonflikt om det är regeringen som utser ombuden. Som det sägs i betänkandet är det domstolen som i varje enskilt ärende förordnar det offentliga ombudet.

I reservation 5 föreslår Kristdemokraterna och Miljöpartiet att förslaget om straffvärdesventil bör avslås. Regeringen hyser inte den farhåga som reservanterna uttrycker i frågan om straffvärdesventil. Jag har inledningsvis påtalat det offentliga ombudets uppgift och möjlighet att överklaga om ombudet inte delar domstolens bedömning i en fråga.

Det måste vara möjligt att använda hemliga tvångsmedel när man kan förutse att brottets straffvärde klart kommer att överstiga två års fängelse. Vi talar här om mycket grova brott. I propositionen och i betänkandet anges som exempel tavelstölden på Moderna museet, där det inte var möjligt att använda tvångsmedel. Det går att förutse att det brottets värde kommer att överstiga två års fängelse.

Det finns andra exempel på där man skulle kunna förutse detta. Det finns grov kvinnofridskränkning, grovt sexuellt tvång, grova miljöbrott, flygplatssabotage och andra grova brott. Utskottsmajoriteten delar regeringens uppfattning, och utskottet anser att tillstånd för hemliga tvångsmedel ska kunna medges för grova brott av det slaget.

I reservation 6 föreslår Kristdemokraterna avlag på förslaget om att teleadresser som den misstänkte kontaktar ska kunna avlyssnas. Som tidigare har sagts från talarstolen krävs synnerlig anledning att anta att den misstänkte kontaktar en angiven teleadress. Utskottet menar att det har gjorts en rimlig avvägning mellan kraven på effektivitet i brottsbekämpning och enskildas personliga integritet.

Till sist ska jag säga några ord om reservation nr 1 från Moderaterna, som har yrkat avslag på propositionen med motiveringen att regeringen bör återkomma med en mer noggrant utarbetad och sammanhållen lagstiftning. Man hävdar att det inte är tillständigt att lagstiftningen genomförs styckevis. Det anförs att regeringen bör tillsätta en utredning om lagstiftning som rör den enskildes integritet. Först när en sådan utredning är färdig kan Moderaterna överväga möjligheterna till utökade tvångsmedel.

Jag har tidigare berört vad regleringen av överskottsinformationen befinner sig i denna process.

Beträffande översyn av lagstiftning som berör den enskildes integritet är dessa direktiv nu på väg fram. Och ett tillsättande av en utredning kommer inom kort. Jag kan instämma i att det har tagit alltför lång tid. Men nu är den på gång, och den kommer också att ta sin tid att genomföra.

Moderaterna säger också i sin motion att förslaget om offentliga biträden synes positivt men att det finns svårigheter. Vilka dessa svårigheter är går man inte närmare in på.

Såvitt jag kommer ihåg från den förra debatten efterlyste Moderaterna när det gäller hemliga tvångsmedel förslag kring offentliga biträden och överskottsinformation. Nu har regeringen levererat det förslaget, och vi kan snart förvänta oss ett förslag om överskottsinformation. Men då säger Moderaterna: Nej, vi ska avvakta.

När man vill förändra saker och ting måste man ta det stegvis. Det går inte att avvakta och invänta att alla förslag är klara för att man ska genomföra något. Det viktiga är faktiskt att man har en helhetssyn och att man vet vad förändringen ska leda till, och det vet man säkert. Men här kommer ett antal förslag som måste behandlas när det gäller hemliga tvångsmedel också framöver. Vi har en teknik som gör det möjligt att kommunicera på andra sätt – genom Internet och annat. Även det måste komma med i detta sammanhang och hur man ska reglera det. Det kommer alltså nya förslag hela tiden. Huvudsaken är faktiskt att man vet vart man är på väg. Och det hoppas jag att de flesta är överens om.

Anf. 69 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Vi är väldigt överens om huvuddragen i den här propositionen. Det är också bra att Margareta Sandgren nu lämnar besked om att det kommer att läggas fram en proposition med reglering av överskottsinformation, så att regeringen inte bara nöjer sig med att Högsta domstolen har kommit fram till hur den tycker att överskottsinformation ska få användas. Men vi väntar, och vi har väntat länge.

Man kan säga att vi har hört förr att förslag är på gång från Justitiedepartementet och har fått vänta väldigt länge innan de verkligen kommer. Vi vill alltså se detta innan vi tror på det.

Det är onekligen så att de nya möjligheter att använda hemliga tvångsmedel som vi i dag öppnar upp för också kommer att öka mängden överskottsinformation. Det är ganska naturligt. Jag undrar om Margareta Sandgren inte håller med mig om att det vore rimligt att lägga fram dessa förslag samtidigt så att vi även hade haft förslaget om överskottsinformation på riksdagens bord i dag.

Anf. 70 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Det hade naturligtvis varit önskvärt. Nu arbetade en utredare med detta, och han lämnade sitt förslag i slutet av augusti. Detta förslag har sedan varit ute på remiss, och nu sammanställs det. Om detta skulle ha varit med i den här propositionen hade det naturligtvis betytt att vi också skulle ha skjutit på de andra förslagen. Nu kommer inom kort ett förslag om överskottsinformation. Och det är väl ändå ett viktigt besked att det nu faktiskt är på gång?

Anf. 71 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Det var ett kort svar. Jag förstår att man vill fatta beslut om dessa nya förslag så snabbt som möjligt. Och det finns naturligtvis en god anledning till detta för att polisen så snart som möjligt ska kunna få de verktyg som den verkligen behöver. Men kritiken gäller att man skulle ha tillsatt denna utredning betydligt tidigare.

Även långt innan jag själv kom in i riksdagen debatterades frågan om överskottsinformation, men regeringen väntade ändå med att tillsätta denna utredning. Det har väl i och för sig utretts flera gånger, om jag inte minns fel.

Men än en gång vill jag säga att det är bra att detta nu kommer, men jag tycker att man skulle ha arbetat något snabbare från Justitiedepartementets sida så att vi hade haft förslaget om reglering av överskottsinformation på bordet här i dag.

Anf. 72 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis önskvärt att allt ska ske väldigt mycket snabbare. Men detta har föregåtts av en ganska lång debatt om över-skottsinformation. Naturligtvis hade det varit önskvärt att förslaget hade kommit tidigare. Men nu har det inte gjort det. Skälen till det kan jag inte svara på. Det kanske beror på andra arbetsuppgifter som också ligger på departementet. Men jag tror att man har skyndat på i den takt som man har måktat med.

Anf. 73 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Det behövs ingen helhetssyn, får jag veta av Margareta Sandgren. Jag förstår att Socialdemokraterna inte tycker det, därför att ni socialdemokrater värderar den enskilda människan och hennes integritet lägre än vad vi moderater gör. Samhällsintresset är viktigare för socialister. Det är lite grann därför som jag var förvånad över att andra borgerliga partier inte fullt ut är lika bekymrade som vi moderater.

Jag skulle ändå vilja ställa en fråga till Margareta Sandgren om det uttryck som finns i propositionen och även i betänkandet om den mer ändamålsenliga regleringen. Såvitt jag förstår måste detta med att avlyssna den som den misstänkte kan komma att ringa till vara just en sådan ändamålsenlighet. Jag skulle gärna få detta utvecklat. Jag kan förstå att det ur polisens synvinkel är mer ändamålsenligt. Men hur ser Socialdemokraterna på den omvända sidan? Hur skulle Margareta Sandgren själv se på att få sin telefon avlyssnad? Och hur funderar man politiskt kring den problematiken? Det tycker jag att man ska svara på när detta ska hanteras.

Anf. 74 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Det ändamålsenliga handlar om att polisen måste få de verktyg som den behöver för att kunna bekämpa grov brottslighet. Och det ska finnas synnerliga skäl att anta att man kommer att kontakta en viss adress.

I dag kommunicerar man inte på ett sådant sätt som man gjorde för tio år sedan, utan man måste hitta andra vägar för att kunna komma åt sådant här och kunna leda en förundersökning som också kommer att leda till att man kan åtala och gå vidare i den processen.

Det är väldigt svårt att svara på hur jag skulle reagera. Det är klart att jag skulle reagera om jag visste att jag var oskyldig. Men jag förekommer inte i ett sådant slags brottslighet. Det ska finnas synnerliga skäl. Och vi talar om grov brottslighet. Jag antar att Beatrice Ask också är benägen att bekämpa den grova brottsligheten när det gäller narkotika och när det gäller annan grov brottslighet, till exempel sådan som är gränsöverskridande, prostitution eller annat. Då måste polisen ges dessa verktyg för att kunna bekämpa denna brottslighet.

Anf. 75 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Det här är väldigt intressant. Margareta Sandgren säger att det handlar om mer ändamålsenlighet från polisens perspektiv och att man måste bekämpa brottsligheten. Ja, det gör det. Margareta Sandgren förekommer inte så ofta i sådana sammanhang där det kan finnas grov brottslighet.

Det är synnerligen vanligt att människor i brottsvägen kontaktar ledamöter i justitieutskottet. Det är väldigt vanligt att de vill ha kontakt eller känner sig kränkta och tycker att rättegångar har varit felaktiga, och så vidare. Det finns många goda skäl till att jag eller någon kan bli avlyssnad utan att veta om det. Det är detta som är min poäng. Med dessa skrivningar i propositionen öppnar man möjligheter för det som man kanske inte hade tänkt sig.

Jag tycker, vis av erfarenheten av hur kränkta många människor känner sig av att få sin integritet avkladd i onödan, att man ska vara lite mer omsorgsfull.

Nu har vi också fått besked om att det också kommer ett förslag om överskottsinformation. Det är bra. Och enligt Margareta Sandgren ska det komma inom kort. Jag skulle vilja veta när vi får ytterligare förslag som rör hemliga tvångsmedel? Hur långt har detta kommit i beredningen inom socialdemokratin?

Anf. 76 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Det bereds en del frågor inom departementet. Som jag påpekade fanns det diskussioner kring att människor faktiskt kommunicerar på annat sätt, det vill säga via Internet, TV och annat. Detta kommer naturligtvis tillbaka. Även teleoperatörernas skyldigheter, vilka kostnader de kan ha, och så vidare är frågor som kommer tillbaka.

Sedan vet vi inte hur samhället utvecklas och vilka nya tekniker som kommer till. Det kan hända att det kommer nya saker hela tiden när det gäller hemliga tvångsmedel eller när det gäller andra metoder som polisen och åklagare kan använda. Samhället står ju inte stilla. Det är därför som vi menar att vi tar steg för steg för att förändra och för att nå resultat. Man kan inte hela tiden invänta och förutse vad som kommer att hända, vad det kommer att leda till och så vidare. Det får man följa upp, pröva och återkomma till om man nu har infört någon galen lagstiftning. Det har ju hänt tidigare.

Sedan vill jag också säga till Beatrice Ask att detta behöver inte leda till att det tar så lång tid. Hon pratade om någon vecka eller så. Men med din erfarenhet från departementsarbete vet du ju att när man tillsätter en utredning, och framför allt en utredning som ska se över lagstiftning om personlig integritet, kan det faktiskt ta ganska lång tid. Det skulle innebära att vi får vänta när det gäller offentliga ombud och de övriga förslagen i propositionen, men det tycker inte vi att man ska behöva göra. Vi vill att man tar steg för steg och samtidigt har en helhetssyn på vad förslaget leder till.

Anf. 77 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! I den här debatten om hemliga tvångsmedel, offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering av hemliga tvångsmedel känns det lite ovant att som vänsterpartist tillstyrka en utvidgning av de hemliga tvångsmedlen.

Vänsterpartiet har under flera år drivit frågan om att det borde tillsättas en större utredning som tar den personliga integriteten som utgångspunkt i den tekniska utveckling som sker i samhället – detta för att bättre kunna göra en avvägning mellan den personliga integriteten och effektiviteten i brottsbekämpningen och se hur man ska dra gränserna.

Nu kommer denna utredning äntligen att tillsättas, men det kommer att ta ganska lång tid om man ska anlägga det breda perspektiv som vi i Vänsterpartiet anser är så viktigt. Det handlar inte bara om tvångsmedel, utan det handlar även om kameraövervakning och övrig utveckling på det här området i samhället. Sådant måste också vägas in.

I det här läget har Vänsterpartiet valt att ställa sig bakom de förändringar som föreslås i propositionen. Jag ska förklara varför vi har kommit fram till det ställningstagandet på fyra olika punkter.

Till att börja med ska det nu äntligen införas ett offentligt ombud. Vi får en ökad insyn i och en ökad kontroll över användandet av hemliga tvångsmedel. Detta ombud ska vara den misstänkta personens och den personliga integritetens ombud. På det viset blir det en bättre avvägning i den process som rör tillståndsgivning och hemlig telefonavlyssning. Dessutom får det offentliga ombudet en möjlighet att överklaga de beslut som fattas.

Vi som har suttit i justitieutskottet under en längre tid har kunnat följa utvecklingen. Tyvärr är det ytterst sällan som domstolen avslår en förfrågan om att använda hemlig telefonavlyssning. Det har inte funnits någon möjlighet för oss att avgöra om domstolarna alltid har gjort en korrekt bedömning eftersom detta är en sluten process.

När processen nu öppnas upp och det införs ett offentligt ombud förstärks rättssäkerheten och den personliga integriteten när det gäller hemliga tvångsmedel. Det har varit oerhört viktigt för Vänsterpartiet för att vi skulle kunna diskutera de övriga förändringar som också föreslås i propositionen.

Den fråga som har varit uppe mycket här i debatten är straffvärdesventilen. Lagrådet har riktat kritik mot att den kan vara lite otydlig när man ska tolka den. Det som Lagrådet lyfter fram är väldigt viktigt. Men samtidigt införs nu ett offentligt ombud som har en helt annan möjlighet att titta på det underlag som läggs fram och vilka avvägningar som görs när man säger att ett brott har ett straffvärde på över två år, även om minimistrafvet är lägre.

Anledningen till att vi tycker att detta ändå är en möjlig lösning är att vi snarare har sett en utveckling åt ett annat håll som vi i Vänsterpartiet har varit oerhört kritiska till. Det har dykt upp en typ av brottslighet som flera av oss upprörs av och där man inte kan använda dessa medel. Den effekt som vi har sett är att man snarare har börjat att justera straffskalorna.

Bara för att det ska bli möjligt att använda tvångsmedel höjer man minimistrafvet eftersom det är enda sättet att få tillgång till hemliga tvångsätgärder – i nästa ärendedebatt här kommer vi att diskutera kroppsvisitation. Man höjer straffskalorna, inte utifrån det man anser vara rimligt utan utifrån rätten att använda sig av tvångsmedel. Det är en utveckling som bara ökar repressiviteten i systemet. Vi i Vänsterpartiet är inte beredda att släppa de grova brotten helt fria utan att man ska ha möjlighet att använda sig av hemliga tvångsmedel. Men vi är inte heller beredda att medverka i en utveckling där straffskalorna och miniminivåerna ständigt höjs.

Vi tror att det här är ett sätt för rättssamhället att kunna möta behovet av att bekämpa grov, organiserad brottslighet och för att försöka att hålla nere repressiviteten i samhället. Man får inte låta tvångsmedel få styra

straffskalorna, utan de ska styras av helt andra saker. Med det offentliga ombudets möjlighet att överklaga och granska detta anser vi att rättssäkerheten upprätthålls.

Nästa fråga handlar om rätten att avlyssna teleadresser även hos dem som inte är misstänkta för brott. Vi ska vara medvetna om att den möjligheten redan finns i dagens lagstiftning. Man kan avlyssna ett telefonabonnemang som man antar att en misstänkt person kommer att ringa till. Det kan vara i min eller i din bostad om man tror att en misstänkt som man har rätt att avlyssna kommer att använda mitt eller ditt abonnemang. Det är ju inte så att det öppnas upp för någonting helt nytt.

Gränsen för ett sådant avlyssnande är ganska hög, det ska finnas synnerlig anledning att den misstänkte kontaktar en viss teleadress. Vänsterpartiet har tidigare varit oerhört kritiskt emot att man öppnar upp den här möjligheten, men vi måste ju också se till den verklighet vi lever i. Med den nya tekniken, med mobiltelefoner och kontantkort som inte går att spåra är det mycket svårare att göra en hemlig telefonavlyssning av ett abonnemang. En grov narkotikabrottsling kan byta kontantkort och då förlorar man möjligheten till hemlig avlyssning. Nu öppnas det upp för möjligheten att komma till rätta med just dessa förhållanden.

Det innebär ju inte att man med automatik får avlyssna alla samtal till telefonadressen, utan man får bara avlyssna kontakterna med den misstänkte. Om det är någon annan som ringer ska man omedelbart avbryta avlyssningen. Men det är oerhört viktigt att detta följs upp och kontrolleras och att det görs en utvärdering. Jag tror att det behövs mycket mer, och där delar jag Moderaternas åsikt. Vi måste väga in den enskilda individens rättssäkerhet och behov av att kunna stå fri från samhället. Samhället ska inte ha rätt att göra vilka intrång som helst i brottsbekämpningens namn.

Det finns mycket kvar att göra på det här området. Men vi ska akta oss för att måla upp brottsligheten som alltid välorganiserad, att brottslingar alltid har tillgång till den bästa tekniken och så vidare. Våldigt många av de som är intagna på våra anstalter är missbrukare och inte så organiserade och effektiva som det beskrivs. Skapar vi den bilden kan vi genomdriva vilka förändringar som helst. Då missar vi den viktiga brottsbekämpning som sker i det vardagliga livet och som vi måste ha ett fokus på.

Med detta yrkar jag bifall till förslagen i propositionen.

Anf. 78 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Fru talman! När jag tittade igenom propositionen gjorde jag reflexionen att det fanns mycket som var väldigt bra och eftersträfvansvärt. Det handlade då om det offentliga ombudet.

Sedan tycker jag att inskränkningarna i den personliga integriteten, som de andra åtgärderna innebär, är lite grann påklistrade. Jag känner ett motstånd till att man sätter ihop alltihop så här. Jag skulle väldigt gärna vilja se i framtiden propositioner som inte bakar samman så många saker. Annars hade jag väldigt gärna varit med på propositionen fullt ut.

Det offentliga ombudet ser jag som en stärkning av rättssäkerheten för den enskilde. Det är ingen tvekan om det, och det är det många andra som redan har sagt. Det är viktigt att ombudet har en väldigt hög grad av integritet och legitimitet. För närvarande är det regeringen som utser de

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Hemliga tvångsmedel –
offentliga ombud och
en mer ändamålsenlig
reglering*

offentliga ombuden. Det finns inget annat förslag så vi måste acceptera det. Men jag skulle vilja ha en annan form för att utse dessa ombud. Jag vet att också Lagrådet haft en del synpunkter på detta med de offentliga ombuden, och det är just för att ombuden inte på något sätt ska kunna ifrågasättas eller diskuteras. I de fall som handlar om allmänt åtal eller i fall där staten är målsägare tycker jag att det vore väldigt bra om vi kunde finna en annan form. Hur vet vi inte än, men det tror jag att vi klarar av att lösa med tiden.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 4 och nr 5. Jag yrkar också bifall till reservation nr 6 om teleadresserna. Jag ska motivera detta lite kort.

Jag börjar med reservationen om straffvärdesventil. Här ska det, precis som Peter Althin så målande berättade, antas att brottet kan ge mer än två års fängelse. Också Johan Pehrson har på ett föredömligt sätt talat om brott som mord, människohandel och leveranser av ett ton amfetamin, som ju inte är små brott. Där finns det redan i straffskalan minimistraff på två års fängelse, och där kan man redan använda de metoder som vi efterlyser. Straffvärdesventilen leder till en osäkerhet, och det har redan motiverats.

När det gäller teleadresser till personer som den misstänkte kan kontakta tycker jag att Beatrice Ask föredömligt tog upp de problem som finns kring det hela. Jag är förvånad över att det inte är någon mer som har reserverat sig på den punkten, för jag ser detta som en synnerligen stor osäkerhet. Det är en bedömning som ska göras om brottet. Det känns väldigt osäkert. Därför yrkar jag som sagt bifall till våra reservationer, som jag redan har nämnt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

10 § Åtgärder mot klotter och annan skadegörelse

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU3
Åtgärder mot klotter och annan skadegörelse (prop. 2002/03:138).

Anf. 79 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Fru talman! Det här betänkandet behandlar dels propositionen *Åtgärder mot klotter och annan skadegörelse* och fyra motioner som väckts med anledning av propositionen, dels yrkanden i fem motioner som väckts under den allmänna motionstiden åren 2002 och 2003.

Under de senaste 10–15 åren har en mängd insatser mot klotter och annan skadegörelse gjorts från olika håll i samhället. Dessa har främst varit brottsförebyggande. Trots detta har antalet anmälda skadegörelsebrott ökat kontinuerligt. När det gäller anmälda klotterbrott har dessa tredubblats under åren 1996–2002. År 2002 uppgick antalet anmälda skadegörelsebrott till 140 000. Drygt 30 % av dem var klotterbrott.

Denna skadegörelse orsakar stora kostnader. Som exempel kan nämnas att SL under 2002 drabbats av kostnader på 50 miljoner kronor på

grund av skadegörelse enbart i form av klotter. I slutet av 80-talet var motsvarande siffra 15 miljoner.

Denna brottslighet utgör alltså ett stort samhällsproblem i Sverige i dag. Det behövs ytterligare åtgärder för att komma till rätta med problemet.

Propositionen innehåller tre förslag till lagändringar, nämligen

- att det under vissa förutsättningar ska vara möjligt att kroppsvisitera i brottsförebyggande syfte för att söka efter föremål som är ägnade att användas vid klotter eller annan skadegörelse,
- att straffmaximum för skadegörelse av normalgraden höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år och
- att försök till skadegörelse av normalgraden kriminaliseras.

Dessutom föreslås att effekterna av dessa lagändringar ska utvärderas.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2004.

Fru talman! Med denna korta inledning överlämnar jag betänkandet till debattörerna.

Anf. 80 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! När vi nu debatterar betänkandet *Åtgärder mot klotter och annan skadegörelse* vill jag säga att skadegörelse, bland annat i form av klotter och oönskad graffiti, är ett allvarligt problem. Det kostar både samhället och enskilda personer pengar. Och det är givetvis något som kan skapa otrivsel i vår närmiljö. Vi är helt eniga om att det här är någonting som vi faktiskt måste kunna bekämpa gemensamt, och vi måste få redskap för att förhindra det.

Det förslag som nu presenteras för att komma till rätta med klotter och annan skadegörelse är inget nytt förslag, utan det har egentligen varit i riksdagen en gång tidigare. Vid förra tillfället som förslaget presenterades för riksdagen avstyrkte Lagrådet förslaget. Riksdagens justitieutskott beslöt enhälligt, efter det att man hade hört med konstitutionsutskottet, att avstyrka förslaget.

Även det nu föreliggande förslaget – det tidigare förslaget kom ju för ett antal år sedan – har avstyrkts av Lagrådet. Lagrådet anser att det är alldeles för långtgående i förhållande till det starka skyddet av den kroppsliga integriteten i bland annat regeringsformen. Förslaget har också avstyrkts av ett antal remissinstanser som JO, Justitiekanslern, Brottsförebyggande rådet, Sveriges Advokatsamfund. Även Ungdomsstyrelsen, som är den myndighet som jobbar mest med den här typen av frågor, har avstyrkt förslaget.

För att en inskränkning av skyddet mot kroppsvisitation ska vara acceptabel krävs det att det, utöver att det finns ett godtagbart ändamål, finns ett påtagligt behov av att använda just de här tvångsmedlen, att en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Tvångsåtgärden ska stå i rimlig proportion till vad som kan vinnas med åtgärden. Då är vi återigen tillbaka till debatten om att kraven på effektivitet måste vägas mot kravet på skydd för den personliga integriteten, och skyddet för vår kroppsliga integritet betonas väldigt starkt i regeringsformen.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Åtgärder mot
klotter och annan
skadegörelse*

Vi anser att regeringen i den här propositionen inte har underlag för att det skulle vara omöjligt att bekämpa klotter och skadegörelse på något annat sätt. Även om kostnaderna för brottsligheten har ökat och antalet anmälda brott har ökat, konstaterar man i propositionen att man inte är säker på om det beror på en ökad anmälningsbenägenhet eller om det beror på en ökad brottslighet.

Vi i Vänsterpartiet är kritiska mot att man just öppnar upp för mer kroppsvisitation, för det handlar också om vilka grupper det är som drabbas. Man ser i propositionen att det här är ett utpräglat ungdomsfenomen. Cirka en fjärdedel av alla utredningar som görs i dag läggs ned på ett tidigt stadium för att de misstänkta är under 15 år, och är den misstänkte under 15 år får man faktiskt inte använda tvångsmedel i samma utsträckning som på vuxna.

Nästan alla är ju faktiskt, enligt regeringens egen proposition, under 19 år. Det här är en grupp väldigt unga människor, och vi tar faktiskt ifrån dem deras regeringsformsskyddade personliga, kroppsliga integritet.

I den tidigare debatt som vi hade om hemliga tvångsmedel och hemlig telefonavlyssning pratade vi om den grova, organiserade brottsligheten, narkotikabrottsligheten, människosmugglarna. Det är den oerhört stora, farliga, grova brottsligheten, och där ska man använda tvångsmedel. Men där fanns det ändå en kritik hos väldigt många mot att man skulle få använda sig av sådana medel. Tyvärr är det när det gäller den här propositionen enbart Miljöpartiet och Vänsterpartiet som är tveksamma till att gå emot Lagrådet, tveksamma till att öppna för att skyddet för den kroppsliga integriteten i regeringsformen faktiskt kränks.

Det är också oerhört viktigt att titta på att Lagrådet faktiskt säger att den föreslagna åtgärden är ett alldeles för trubbigt instrument för att komma åt klottrare eftersom det riskerar att träffa en mängd andra människor. Det kan faktiskt användas på ett godtyckligt sätt. Det enda sätt regeringen bemöter kritiken på är att säga: Ja, den *är* även tänkt att träffa andra grupper, till exempel stenkastare. Det finns ingen analys i propositionen – när man säger att det här kan träffa andra, också stenkastare – av vilka gränser man egentligen kommer att sätta för att polisen ska få använda sig av kroppsvisitation. Det här tycker vi är väldigt långtgående, och det finns ingen analys på det området.

Nästa fråga, som också behandlas i propositionen, är ju straffskärpningen och det här att man även kriminaliserar ett förberedelsebrott. Då ska alla vara medvetna om att förberedelsebrottet egentligen är något som vi enbart använder för väldigt grov brottslighet. Att man kriminaliserar försök till sådana här brott är faktiskt ett ganska stort problem.

När det gäller straffskärpning är det ganska viktigt att tänka på vilken grupp det är vi talar om. Där delar vi i Vänsterpartiet Statens institutionsstyrelsens analys i deras remissvar, att det är olämpligt att utdöma den här typen av påföljd för den typ av brottslighet som klotter handlar om.

Vi i Vänsterpartiet anser att man måste följa upp det här. Vi är väldigt positiva till att BRÅ får ett uppdrag, men vi tror inte att vi bekämpar klotret genom straffskärpningar. Vi bekämpar inte klotret genom att ta ifrån människor deras rätt till sin personliga integritet, sin kroppsliga integritet, framför allt inte när det gäller så här unga människor. Därför

yrkar jag bifall till reservationen och avslag på propositionen, under punkt 1.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

Anf. 81 KERSTIN ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationen.

Under de senaste tio femton åren har ett aktivt och engagerande brottsförebyggande arbete mot klotter och annan skadegörelse pågått runtom i våra kommuner. Trots detta ökar antalet anmälda skadegörelsebrott. De anmälda klotterbrotten har tredubblats mellan åren 1996 och 2002.

Skadegörelse både i form av klotter och i andra former är ett stort samhällsproblem. De ekonomiska konsekvenserna av skadegörelse på allmänna platser, privata fastigheter och gemensamma färdmedel är oerhört kännbara. Men det är också kränkande. Det skapar en känsla av otrygghet och otvivel för oss som dagligen passerar, arbetar eller bor i dessa områden.

Mycket allvarligare är dock att de ungdomar som klottrar eller gör sig skyldiga till annan skadegörelse drar på sig stora bötes- och skadeståndsbelopp. Det försätter dem i svåra personliga och ekonomiska situationer som de får bära med sig i många år. Det är en tung börda att bära för en ung människa.

Att förhindra brott bland ungdomar är en av de viktigaste politiska frågorna – men framför allt en av de viktigaste medmänskliga frågorna. Vi måste göra vad som står i vår makt för att förhindra skadegörelse och förhindra att unga människor förstör sina liv. Det är mot den bakgrunden vi måste se propositionens förslag. Vi kan ju inte blunda för verkligheten.

Fru talman! Jag vill ge en bild av hur vi socialdemokrater resonerar kring de här frågorna. Jag vill också kommentera reservationen från Miljöpartiet och Vänsterpartiet lite grann.

Det brottsförebyggande arbete som utförs runtom i Sverige, i våra kommuner, är mycket viktigt. Det framförs också i propositionen. Men kommunerna behöver ytterligare stöd och hjälp i detta arbete. Vi är överens med Miljöpartiet och Vänsterpartiet om att det brottsförebyggande arbetet ska fortsätta utvecklas. Därför har också Brottsförebyggande rådet nu ett uppdrag att ta fram och se över vad som har gjorts ute i kommuner och vilka effekter detta har fått. De ska också gå vidare och se hur man kan komma framåt med åtgärder, se över hur andra länder har arbetat med det här och se om vi kan starta ett projekt i någon kommun. Det här uppdraget kommer att redovisas redan i december i år.

När det gäller den analys av omfattningen av klotter och annan skadegörelse som Vänsterpartiet och Miljöpartiet efterlyser talar ju verkligheten redan om för oss att en stor ökning har skett. Hittills har inte de åtgärder som vidtagits minskat skadegörelsen. Att då vänta och se ytterligare några år innan man tar vara på de möjligheter som den här propositionens förslag ger vore att politiskt inte ta ett ansvar och framför allt att inte ta ett gemensamt ansvar för våra barn och ungdomar.

Ett brottsförebyggande samhälle tar strid både mot segregation och sociala orättvisor. Det är också ett samhälle som ger alla människor goda livschanser, trygghet och delaktighet. Det är ett samhälle där våra barn och ungdomar inte ska svikas av oss vuxna. Det är ett svek att inte våga

*Åtgärder mot
klotter och annan
skadegörelse*

sätta gränser, gränser kan vara till räddning, som kan reparera och som också kan ge trygghet.

Det är aldrig oväsentligt vad en vuxen människa säger till en ung människa förutsatt att jag som vuxen bryr mig om och menar något med vad jag säger. Vuxna finns, ser och vågar bry sig. Det måste ungdomar kunna lita på oavsett om det är fråga om en förälder, lärare, fältassistent eller polis.

Fru talman! Rättsväsendet måste ge tydliga signaler om vilka normer och gemensamma spelregler som gäller i vårt demokratiska samhälle. Det är ett samhällsintresse att skapa goda möjligheter för polisen att förebygga brott. Det är särskilt viktigt om den som har för avsikt att begå det här brottet är ung. När någon som ung aktualiseras i domstolsväsendet och kriminalvården är det ett misslyckande från samhällets sida. Men det är också en mycket olycklig start på vuxenlivet för den unga människan.

I dag har polisen möjlighet att kroppsvisitera för att söka efter ett föremål som kan användas vid skadegörelse först då det finns anledning att misstänka att ett brott redan har begåtts. Fönsterrutan till affären är redan sönder, klottret på affärens vägg finns redan där.

För att polisen ska kunna bedriva ett effektivt brottsförebyggande arbete är det viktigt att de också har möjlighet att stoppa de här händelseförloppen i tid. Det förslag som vi nu har att ta ställning till kommer att ge polisen ökade möjligheter – om än med en restriktiv tillämpning. Det är viktigt att säga detta. Det rör sig inte om någon rutinmässig kroppsvisitation. Denna kroppsvisitation ger inte heller samma möjligheter som exempelvis den som finns i dag att söka efter vapen eller andra farliga föremål.

I utskottets betänkande tas också upp att det är självklart att polisen far fram varsamt med de unga människorna i kontakten med dem. Vi har också sagt att det är viktigt att vi nu följer upp hur polisen kommer att använda den här kroppsvisitationen, vilka utbildningsinsatser som görs för polisen och att vi måste utvärdera den här lagändringen och se om den har förbättrat polisens möjlighet att förebygga brott. Därför får Rikspolisstyrelsen också ett uppdrag här.

Fru talman! Ska vi komma till rätta med klotter och skadegörelse behövs det engagemang. Det behövs insatser på många plan, och det behövs vuxna som vågar sätta gränser.

Vi socialdemokrater står bakom de överväganden som görs i propositionen, och vi välkomnar särskilt att de föreslagna ändringarna stärker de förebyggande insatserna. Vi hoppas och tror att den nya lagen ska förhindra att unga personer hamnar i kriminalitet. Vi vet också att det kommer att ge en mer effektiv möjlighet att bryta det liv som den unge hamnar i.

Avslutningsvis: Att ge tydliga signaler från samhället är också att visa att vi vuxna tar avstånd från en oacceptabel handling men att vi aldrig tar avstånd från den unge.

Anf. 82 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en fråga utifrån vad man kan läsa i propositionen.

När man gör denna förändring krävs det för att kroppsvisitation ska vara acceptabel utöver ett godtagbart ändamål att det finns ett påtagligt behov av att använda just detta tvångsmedel, att en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig och att tvångsåtgärden står i rimlig proportion till vad som kan vinnas med åtgärden – kravet på effektivitet måste alltså vägas mot kravet på skydd för den personliga integriteten. Det krävs alltså egentligen oerhört tunga skäl för att man ska få gå in på detta.

Läser man i propositionen kan man konstatera att regeringen säger att en hel del av de åtgärder som har vidtagits för att komma till rätta med olika typer av skadegörelse varken har utvärderats eller på något annat sätt följts upp. Hur ska man kunna veta om andra åtgärder är möjliga och ger någon effekt om man samtidigt säger att man inte ens har kunnat göra någon samlad utvärdering?

Regeringen säger också att man inte vet om det egentligen handlar om ökad brottslighet eller om det är en ökad anmälningsbenägenhet. Det är bara ett allmänt antagande. Det är också väldigt vagt om man ser till vad regeringsformen egentligen kräver för att man ska få vidta andra åtgärder.

Vi i Vänsterpartiet är helt överens om att vi måste göra allt vi kan för att se till att unga människor inte hamnar i kriminalitet och brottslighet. Men vi i Vänsterpartiet anser också att man inte ska kunna kränka ungdomars rätt till personlig integritet på ett lättare sätt än vuxnas. Vi anser inte att regeringen har sett tillräckligt allvarligt på det här.

Anf. 83 KERSTIN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Statistiken är tydlig. Alla kan se, Alice Åström, att kostnaderna har ökat och att brotten har ökat. Det är sanningen.

Låt mig uppehålla mig lite vid kroppsvisitationerna. När vi som lagstiftare går in måste vi alltid göra särskilda överväganden om i vilka situationer man vill ge möjlighet till kroppsvisitation. Vi vet ju, och jag håller med Alice om det, att en kroppsvisitation ofta innebär en integritetskränkning för den som utsätts för den. Men det är också viktigt att polisen ges effektiva möjligheter att ingripa mot ett misstänkt brott eller kan förebygga att det äger rum. Båda dessa aspekter är oerhört viktiga i vårt samhälle.

När vi nu genom denna lag får ett medel att försöka minska denna ökande brottslighet är jag övertygad om att det i vårt demokratiska samhälle är ett godtagbart skäl att göra ett undantag från grundlagsskyddet. Visst måste man göra en avvägning mellan intresset av att motverka skadegörelse och intresset av att skydda den personliga integriteten.

Jag måste ändå få ställa en fråga till Alice Åström. Om jag som 17-årig yngling är på väg att begå ett brott och jag på ett värdigt och respektfullt sätt får genomgå en kroppsvisitation, vilket gör då mest ont, tror Alice Åström: Att jag begår mitt brott och får betala ett skadestånd på 10 000 kr, vilket inte alls är omöjligt, eller att genomgå en kroppsvisitation? Vilket gör mest ont i själen på denna unga människa?

Anf. 84 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Med en sådan debatteknik och utifrån argumentationen om vilket som skulle göra mest ont – att man hamnar i kriminalitet och

får betala skadestånd eller att man blir kroppsvisiterad – skulle man kunna vidta vilka åtgärder som helst för att förhindra att unga begår brott.

Jag är helt övertygad om att man måste bemöta ungdomar med respekt. Man måste försöka hitta åtgärder som inte kränker och marginaliserar de här ungdomarna, så att man inte kriminaliserar dem ännu mer än i dag. Det tror vi snarare skulle kunna ge ökade möjligheter att faktiskt få en dialog med dessa grupper och få in dem i samhället. Nu riskerar vi snarare att skjuta dem ifrån oss ännu mer med det här lagförslaget, vilket vi ser som problematiskt.

Jag tror att vi är helt överens om att man ska bekämpa detta.

Återigen vill jag ta upp frågan utifrån vilka analyser och på vilken grund man säger att inga andra åtgärder är möjliga. Det krävs faktiskt en grund för att man ska få gå ifrån regeringsformen. I propositionen säger regeringen själv att man inte vet. Man säger att antalet anmällda brott har ökat och att kostnaden har ökat, men man konstaterar vidare att man inte vet huruvida antalet anmällda brott är ett resultat av ökad anmälningsbenägenhet eller en faktisk ökning av brottsligheten.

Om regeringen själv beskriver det på det sättet finns det ingen glasklar analys av detta. Vi anser att det här förslaget saknar många av de grundläggande saker som måste finnas för att man ska få frångå regeringsformen och använda tvångsmedel. Uppenbarligen är man inte lika noga med analysen bara för att det till större delen är unga människor som träffas av detta.

Jag hoppas att de debattörer som var kritiska i det förra ärendet och såg till den personliga integriteten när det handlade om grov brottslighet också kan se det när det gäller det här.

Anf. 85 KERSTIN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Det var mycket på en gång.

Vad gäller det brottsförebyggande arbetet, Alice, tror jag att vi är fullständigt överens om att vi kan göra betydligt mer i kommunerna. Vi hoppas att vi får lite underlag för det nu i december så att vi kan gå vidare i det arbetet. Men samtidigt behövs det tydliga signaler från samhället om att detta är något oacceptabelt.

Jag har full respekt för våra barn och ungdomar i dag. Fattas bara annat! På något vis får du det att låta som om vi inte har respekt. Tvärtom vill jag inte att de ska hamna på kriminalitetens väg. Jag vill inte att en enda ska hamna där. Kan denna lagstiftning hindra en enda ung människa från att begå ett brott, som den människan sedan har med sig långt in i framtiden, tycker jag att mycket är vunnet.

Ingen vet effekterna av denna lagstiftning. Därför är det viktigt att vi utvärderar den. Därför ska vi också se på hur polisen kommer att använda den. Men låt oss vänta och se och under tiden göra allt som står i vår makt för att hitta olika vägar att förebygga skadegörelse.

Det är ju ändå så, Alice, att ingen har lov att utan lov klottra på någon annans egendom, oavsett om det är privat egendom eller vår gemensamma egendom. Så är det. Man har heller inte rätt att göra annan skadegörelse, krossa fönster eller slå sönder lekplatser. Det måste vi väl ändå vara överens om.

Om vi genom denna lagstiftning kan ge polisen ett verktyg att försöka förhindra skadegörelse, så låt oss pröva det. Det är en väg bland alla i det brottsförebyggande arbetet.

Anf. 86 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Fru talman! Först vill jag bara säga något om kroppsvisitation. Det är ju betydande värden som går förlorade. Det är inte bara fråga om att den unge ska skyddas. Det är också fråga om att kunna beivra brott och få personer lagförda för brott.

Jag tycker att själva ordet ”klotter” för tanken fel. ”Klotter” låter nästan lite oskyldigt – något spännande och lite kul – och så är det ju absolut inte.

I Svenska Dagbladet fanns det en helsida den 18 oktober som handlade om klottret i Stockholm. Det är tyvärr inte bara i Stockholm som klottret har blivit ett mycket större och allvarligare problem utan överallt i vårt samhälle. Det finns uppgifter i tidningen och på andra håll som talar om att de här klottrarna, de som förstör, dokumenterar skadegörelsen på film och i böcker och tidningar som säljs och marknadsförs på Internet. Där kan man läsa ett reklamerbjudande som säger vad en film handlar om: ”Mycket bra målningar på både tunnelbana och pendel, samt ett par schyssta actions gör ingen graffitiintresserad besviken.” En annan film som marknadsförs lockar med artister som visar att pendeltågen inte på något sätt är omöjliga att måla. Artister – jag skulle snarare vilja kalla dem för vandaler. Den här verksamheten innebär, förutom att den skadar på många sätt, också att man tjänar pengar på själva skadegörelsen genom att sälja dokumentationen, vilket är allvarligt.

Vi ser att skadegörelsen och klottret ökar väsentligt, både på privat och allmän egendom. Om man sätter på sig klotterglasögonen och verkligen ser sig omkring upptäcker man att nästan inga ytor är förskonade från denna förstörelse. Ja, det skulle vara i det här huset, för här har jag aldrig upptäckt något klotter, och det är väl välgörande det, men det är inte bara i Riksdagshuset som man har rätt att slippa se det här eländet. Det har alla medborgare rätt till, både utomhus, i sin arbetsmiljö och runtom i samhället. Att få vistas i en miljö på bussar, tåg och stationsområden utan förstörelse, förslumning och nedsmutsning är viktigt för alla, bland annat för att öka tryggheten.

En orsak till den ökade förstörelsen är bland annat att det finns en väldigt liten risk för upptäckt. Polisen har tvingats nedprioritera denna brottsbekämpning på grund av bristande resurser. Inom Stockholmspolisen till exempel har man tvingats lägga ned den grupp inom tunnelbanepolisen som ägnat sig åt det här eftersom man inte har resurser. Men om en person ändå så att säga har oturen att bli haffad är milda straff i form av böter det man kan förvänta sig att få, förutom att betala för det man har gjort.

Bara i Stockholm kostar klotter och skadegörelse skattebetalarna mer än 100 miljoner kronor, alltså mer än 2 miljoner kronor i veckan. Det är ofattbara summor som kunde användas på ett betydligt bättre sätt. Och det här är bara i Stockholm. Då kan ni tänka er vad det handlar om om man räknar ihop kostnaderna för förstörelse i hela landet.

Förutom att förslumma ett område skapar klottret otrygghet och otrivsel. När man inte sanerar direkt verkar det som om det är fritt fram

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Åtgärder mot
klotter och annan
skadegörelse*

att förstöra ännu mer, och vem vill bo eller vistas i ett otrivsamt område? Det tycker inte jag att någon ska behöva göra.

Jag själv fick en väldigt stark upplevelse av det negativa slaget när jag tillbringade en dag med tunnelbanepoliserna här i Stockholm och SL. Vi var några politiker som åkte runt på en så kallad klottersafari i innerstaden och förorterna. Det vi upplevde var en skrämmande förslumning i form av skadegörelse på husfasader, brofundament, gång- och vägtunnlar, trafikmärken – ja, allt man över huvud taget kan tänka sig var nedsprejat. De allra värsta exemplen fanns i områden i Stockholms södra förorter som jag tror att kanske väldigt få i den här kammaren har besökt. Det såg helt enkelt bedrövligt ut. En del fastighetsägare hade uppenbarligen gett upp och avstått från att sanera.

Förutom att det ser bedrövligt ut innebär nedsprejningen av brofundament och annat att betongen eroderar fortare och att hållfastheten sjunker, vilket också innebär att stora samhällsvärden står på spel.

Poliserna vi pratade med vittnade om den vanmakt som finns när de inte har effektiva verktyg att möta och bekämpa brotten med. När poliserna patrullerar i en tågtunnel och ser ett gäng kända klottrare stå med sprejburkar i händerna kan de med nuvarande lagstiftning inte göra särskilt mycket. I dag har polisen inga möjligheter att ingripa innan ett brott är fullbordat. Polisen måste ta klottraren på bar gärning, vilket sällan är fallet.

I den här propositionen tar regeringen ett initiativ mot klottret som vi tycker är bra. Något måste definitivt göras, och vi tror att det här kan vara ett effektivt verktyg bland andra. Självklart löser inte en ändrad lagstiftning alla problem som finns, men det är ändå en viktig signal att straffet för skadegörelse höjs till ett års fängelse. Vi har sett väldigt många milda domar på det här området.

I skadegörelsens och klottrats kölvatten har det växt fram en stor mängd företag: Clean-Up, Klotter Off, Klotterkonsulten, Klottrats fiende No 1 med flera, och klottersanering utförs ofta av frivilligorganisationer som Länkarna och Bastakollektivet. Jag skulle vilja säga att det är väldigt sällan som vi moderater säger nej till ökad tillväxt, men vad gäller den här branschen vågar jag påstå att vi inte på något sätt vill att den ska expandera! Det får inte bli på samma sätt som med väktarbranschen, det vill säga att väktare och ordningsvakter ersätter en fungerande polisverksamhet. Vi moderater accepterar aldrig att det blir bara de som har gott om pengar som kan skydda sig själva och sin egendom mot brott, som klottret är ett exempel på.

Det finns numera så kallade gör-det-själv-kit mot klotter, som man kan köpa för 800 kr plus moms och frakt. Man kanske till och med har råd att anlita ett företag som har certifierade klottersanerare med särskild utbildning i materialkunskap, färgkunskap med mera. Sedan kan man klotterskydda en fastighet eller en vägtunnel med en särskild behandling som gör att färgen i ett senare skede är lättare att ta bort, eller man kan teckna klotteravtal mot en viss kostnad eller varför inte en klotterförsäkring som innebär att klottret tas bort inom 36 timmar – mot betalning, förstås. Har man ännu mer pengar kan man anlita speciella företag som erbjuder klotterpatrullering. Då åker företagets personal runt och besiktar fastigheten och sanerar på löpande räkning.

Det inte bara klotter som är ett problem. Det finns ett nytt påfund som heter *scratchitti*, och det innebär att man repar eller ristar i glas för att förstöra så mycket som möjligt, vilket också är väldigt dyrbart att sanera.

Fru talman! Antingen väljer vi att ingenting göra – det är bra som det är – eller också ser vi förslagen till den här förändrade lagstiftningen som en möjlighet att tillsammans med andra åtgärder försöka få bukt med skadegörelsen. I propositionen finns ju också skrivningar om att effekterna ska utvärderas när lagen har varit i kraft ett tag.

Det är också viktigt att understryka de regler som gäller för kroppsvitation och de inskränkningar som finns. Den här lagändringen innebär ju inte att polisen får en godtycklig rätt att visitera oskyldiga personer. Om fru Karlsson till exempel har köpt sprejfärg för att måla om någonting hemma löper hon ju ingen risk att bli kroppsviterad eller att bli ställd till ansvar. Nej, en sådan här tvångsåtgärd är viktig, och den måste hanteras varsamt av polisen och dokumenteras. Jag litar på att polisen kan hantera det här på ett professionellt och rättssäkert sätt.

Som jag tidigare sade räcker inte den förbättrade lagstiftningen, utan det fordras också att det finns poliser som faktiskt kan arbeta mot klottret. Vi moderater är inte nöjda förrän det finns fler poliser ute på gator och torg som kan ingripa mot den här verksamheten.

Anf. 87 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Vi i justitieutskottet får till och från sopa upp där andra åtgärder har gått bet. När andra insatser har misslyckats blir det tyvärr så att det som återstår är lagstiftning där man tycker att annat borde ha hjälpt. Jag håller verkligen med Kerstin Andersson som tidigare talade om att det är det brottsförebyggande arbetet i övrigt som så trist har misslyckats. Hon tog upp orättvisor och integration. Jag skulle gärna lägga till skolan och inte minst föräldraansvar. Det är någonting som saknas och inte har satts in mot de ungdomar som har hamnat så snett.

Tyvärr tycker jag att regeringen är något av ett sammelsurium av åsikter på det här området. Nu får vi det här från Justitiedepartementet. På annat håll har vi en barn- och ungdomsminister som är rätt ny som heter Lena Hallengren. Hon säger att det man har gjort i Stockholm i form av en klotterkommission och så vidare är dåligt, och det finns minsann inga samband mellan klotter och övrig brottslighet. Det är för mig ett mysterium hur man kan komma fram till det.

Nu tvingas vi skärpa lagstiftningen för att andra misslyckats, för att vi tror att poliser kan förebygga brott på ett bra sätt, vilket flera har lyft fram tidigare. Man får inte försöka göra skada. Man får inte ägna sig åt försök till skadegörelse. Det är ett steg framåt. Däremot kriminaliserar vi inte förberedelse. Vi vill att den människa som har okloka tankar ska kunna komma på kloka tankar och avbryta detta. Det ska vara lätt att stiga tillbaka och vid eftertanke förstå att det man gör är fel.

Vi gör det också möjligt för poliser att plocka bort sprejburkar som med all sannolikhet skulle användas för brott, då det finns starka misstankar.

Det är riktigt att vi pratar mycket om ungdomar. Vi pratar om unga människors behov, behov som alla ungdomar har och som vi ska bejaka, som bygger ett bra samhälle. Det handlar om ungdomars längtan efter uppmärksamhet, ungdomars behov av spänning och deras skaparlust. Det

är något vi ska bejaka. Vi ska se till att alla ungdomar får utlopp för detta på ett vettigt sätt. Men klotter, skadegörelse, är inte ett bra sätt att få utlopp för det.

Det är i mycket en social fråga, något som inte är frikopplat från annan brottslighet som egendomsbrott i övrigt, drogmissbruk och så vidare. Det var jag också inne på tidigare. Dessa saker hänger faktiskt ihop, och det är ganska tydligt. Effekterna är brutala. Bara i Stockholms stad kostar den totala klottersaneringen 200 miljoner per år. Det är pengar som skulle kunna användas betydligt bättre än i dag.

Jag har en stor tilltro till svensk polis. Den enskilde polismannen som jag möter ute i vardagen har i regel ett mycket bra omdöme. Det är en person som har stor empati och vill att unga människor inte ska komma tillbaka på gatan igen i olika former av kriminalitet. Man vill göra insatser för att det ska upphöra.

Jag har ett stort förtroende för att man kan tillämpa den nya regeln på ett bra sätt. Man har ju i propositionen ändrat sitt ursprungliga förslag, att det ska finnas en särskild anledning att misstänka förberedelse för brott. Annars är det som att vi underkänner alla poliser, att vi inte tror att de kan göra någonting. Om de inte kan göra det här borde vi också tro att det finns mycket annat som den enskilda polismannen eller patrullen inte heller skulle kunna göra.

Man ska komma ihåg att straffskärpningen gör det möjligt att anhålla och häkta. Det kan vara viktigt för att markera allvaret i brottsligheten. Det blir också lättare att rulla upp omfattande klotterhärvar.

Avslutningsvis vill jag understryka att det krävs en sammanhållen politik inte minst från regeringen. Vi har här kommit till det yttersta, att vi måste använda straffrätten. Det finns så mycket som ska användas innan, som inte fungerar. Det är en vädjan till er, mina kolleger från framför allt Socialdemokraterna, att tala med regeringen och se till så att det som sägs från olika ministrar hänger ihop, när till exempel justitieministern kommer med tuffare förslag för att bekämpa brotten. Tidiga reaktioner är mycket viktigt. Det är tråkigt att se att regeringen är så splittrad.

Anf. 88 PETER ALTHIN (kd):

Fru talman! Jag känner inte någon överdriven glädje över att stå här och hålla med det som sägs i en socialdemokratisk proposition. Det tar emot lite, men det går. Varför går det då? Jo, det här är saker som Kristdemokraterna har motionerat om ganska länge. Det gör saker och ting lite lättare.

Man ska ju förbereda sig för sådana här övningar. 1998 var det en debatt här i kammaren. Det är rätt länge sedan. Det var en debatt mellan Ragnwi Marcelind för Kristdemokraterna och Morgan Johansson, numera statsråd, där de diskuterade just klotter. Då sade Ragnwi Marcelind ungefär så här: Vi kan fortfarande inte rycka på axlarna åt detta – klotteret, alltså – utan vi tycker att det är viktigt att klotteret ska stävjas. För fem år sedan fanns det alltså en stor sympati från Kristdemokraterna för att försöka stävja klotter och skadegörelse.

Morgan Johansson svarade då: Vi är alltid öppna för att diskutera lagparagrafer och för att ändra på någonting om det behövs. Men i det här fallet är jag inte säker på att det behövs.

Jag har bara ryckt ut lite ur debatten. Jag återger inte alltsammans, för då hade min tid varit ute för länge sedan.

Sedan fick det gå fem år, och så behövs det plötsligt. Då tycker vi kristdemokrater att det hade varit bättre om man lyssnat redan då, så hade det sluppit ta den tiden, i det här sammanhanget till mindre nytta.

Vad är då poängen med detta? Det har framgått från flera håll här att polisen ska få möjlighet att i förebyggande syfte kroppsvisitera personer för att söka efter föremål som är ägnade att användas som hjälpmedel vid brott som innefattar skada på egendom och så vidare. Det är alltså en förebyggande åtgärd. Det får man inte släppa. Sedan vill man höja straffmaximum för normalgraden, från sex månader till ett års fängelse. Försök till skadegörelse ska dessutom kriminaliseras – det sades fel någonstans.

Fru talman! Skadegörelse är ett jätteproblem. Det sprutas färg överallt. Jag försvarade en konstnär som sprutade färg på Moderna Museet därför att han inte fick ställa ut där. I den processen försökte jag säga att om det i stället hade varit Miró som hade målat på er fasad så kanske ni hade tyckt att det var jättefint. Nu togs det i domstolen inte riktigt på det sätt som jag hade hoppats, utan han blev fälld för skadegörelse till ett ganska stort belopp.

Detta är något som ligger Kristdemokraterna mycket varmt om hjärtat, att försöka få stopp på klotter och skadegörelse i övrigt. Europakonventionens artikel 8 ger skydd för de mänskliga rättigheterna när det gäller den enskildes rätt till respekt för privatlivet. Det är en viktig del. Sedan finns undantag – om det finns lagstöd och det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle för att förebygga brott.

Jag ska inte gå in på en massa siffror, för det har redan gjorts. Men jag såg en siffra, att 43 000 klotterbrott polisanmäldes 2002. Ni kan ju räkna själva. Det är oerhört mycket. Dessutom konstateras en konstant ökning. En tiondel, alltså 10 % av alla brottsanmälningar utgör skadegörelse. Då måste man göra någonting för att komma till rätta med situationen.

När det gäller kroppsvisitation är det viktigt att man verkligen är försiktig. Det ska användas med oerhört gott omdöme och stor försiktighet. Bakgrunden har lästs upp av Alice Åström tidigare, att man först ska försöka med alla andra möjligheter. Det är viktigt att man gör det och inte bara kastar sig över gamla fru Johansson som ska hem och spreja köket och länsar henne på sprejburkarna. Det är inte säkert att det är poängen med själva lagstiftningen. Det ska göras väldigt försiktigt.

Jag har stort förtroende och respekt för polisen. Men det finns ägg där också, som kan utnyttja detta. Man får vara väldigt vaksam. Men, och det är en av poängerna, det gäller i stor utsträckning ungdomar. Då kan det vara bra att försöka stoppa dem innan de har begått något brott. Det är en stor poäng. Det är förebyggande arbete, i den svåra balansakten mellan integriteten och att minska skadegörelsen. Man måste vara försiktig i den balansakten. Det kan i slutändan vara så att vi visar respekt för ungdomar genom att förhindra dem att begå brott.

Jag ska avsluta detta med att säga att jag i mångt och mycket ser det här som en kristdemokratisk proposition – även om jag förstår att det inte är så – eftersom det i botten finns idéer från oss.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Åtgärder mot
klotter och annan
skadegörelse*

Anf. 89 LENA ADELSON LILJEROTH (m):

Fru talman! Den här frågan har debatterats förr inte bara i detta utskott utan även i andra. Trots att propositionen talar om klotter och annan skadegörelse handlar det också mycket om graffiti. Klotter och graffiti är varandras förutsättningar. Inte alla klottrare målar graffiti, men alla graffiti-målare har klottrat.

Frågan är inte särskilt enkel – i alla fall inte för mig som kommer från ett parti som brukar framhålla friheten och den personliga integriteten. Jag gillar konstnärligt nytänkande, och jag förstår ungdomar – inte minst deras behov av spänning och uppmärksamhet.

Som journalist, och sedan ett år som politiker, har jag försökt förstå detta. Jag har träffat dem som kallar sig graffiti-konstnärer. Jag har intervjuat redaktören för Underground Productions. Jag har gått på utställningar. Jag har läst böcker som den som jag håller upp för kammaren. Ni får gärna låna den av mig. Boken heter *Overground* och handlar om nio nordiska graffiti-målare.

Detta är, som sagt, inte enkelt. De som för debatten är inte alltid de personer vars verk, om jag får kalla dem så, upprör människor. Flera av även de mest entusiastiska målarna medger också mellan skål och vägg att det finns en hel del sociala problem förknippade med det vi kallar graffiti eller klotter.

Om vi ska kunna leva tillsammans, fru talman, måste vi respektera vissa regler. Om en majoritet av svenskarna tyckte om att se klotter på väggar, skyltar, parkbänkar, bussar och tåg skulle detta inte vara något problem. Men det är inte så. De flesta människor blir väldigt upprörda när de ska åka till jobbet på morgonen i en nedbombad tunnelbanevagn, stå i en busstur som är nedslagen eller försöka se ut genom ristade rutor, eller – för den delen – får se sin husfasad nedklottrad.

Jag vet inte om ni känner till det, men man håller på att bygga om på baksidan av riksdagshuset. På planket hade någon före sommaren skrivit med stora bokstäver: ”Graffiti är inte ett brott – det är en livsstil. Bara fascister kan förbjuda ett sätt att leva.” Det var förmodligen riktat till oss här.

Förvisso är det en livsstil, och den är lika stark som en drog, vilket också framkommer av i stort sett alla intervjuer som görs med graffiti-målare eller klottrare.

Johan Pehrson talade om den lite kluvna inställning som finns i regeringen. Det kan jag understryka efter att ha haft en del diskussioner med Lena Hallengren som, senast i olika debattartiklar, sagt att graffiti är god ungdomskultur. Jag håller inte riktigt med om det.

En bekant till mig berättade att i hans bostadsrättsförening på Söder i Stockholm har klottret ökat markant, och i fjol sanerade de för 70 000 kr. Det är mycket pengar för de boende, för det är de som får betala detta. Jag är inte så säker på att han skulle vilja beteckna sig som fascist när han inte tycker att det är särskilt roligt att ha klotter på väggarna.

På Söder finns många bostadshus, liksom på Norrmalm i Stockholm och i alla andra svenska städer. Många har fått sina fasader nedklottrade eller ”prydda” av denna icke önskade konst. Seriösa konstnärer ger sig inte på andra konstnärers verk. Vi har sett många exempel på sådan skadegörelse.

Fru talman! Andra i kammaren har talat om de ekonomiska och juridiska aspekterna på graffiti, och jag tänker därför tala om de sociala. Det är ganska få personer som klottrar, men de som gör det är desto mer aktiva.

I en helt färsk rapport från Stockholms stads klotterkommission skriver forskaren Knut Sundell, en mycket erfaren person, att 4 % av eleverna i årskurs 9 och 2 % av eleverna i gymnasiets årskurs 2 har klottrat mer än tio gånger. Rapporten är nu ute på remiss.

Av slutsatserna i rapporten framgår också att klottrarna som grupp är avsevärt mer kriminella än övriga elever. Det gäller alla typer av brott, mängden brott, andel som debuterar tidigt med brottslighet och andel som åker fast för polisen.

Klottrarna är också en grupp som själva ofta är offer för brottslighet. De är dessutom i högre utsträckning än andra högkonsumenter av tobak, alkohol, lösningsmedel, narkotika och dopning. De har på grund av sitt missbruk i högre utsträckning än andra haft professionella kontakter med Maria Ungdom, socialtjänsten, ungdomsmottagningarna och sjukvården.

De trivs något sämre i skolan, upplever sig ha mindre kontroll över sin situation i skolan, har mindre uthållighet, är oftare arga och irriterade, skolkar och fuskar oftare i skolan samt mobbar andra och blir själva ofta mobbade.

Tror någon här i salen, eller möjligen på läktaren, att det här kan lösas med legala väggar? Jag tror inte det.

Klottrarna säger i intervjuerna också att det som möjligen avhåller dem från att klottra är att åka fast för polisen eller få böter. Detta får framför allt föräldrarna att reagera, för många av föräldrarna till klottrare säger: Jaja, men se bara upp så att du inte åker fast för polisen.

Jag tror att om man skärpte straffet skulle kanske fler föräldrar vakna upp och inse att det inte är fråga om något litet brott. Det handlar om begynnande sociala problem – på sikt kanske allvarliga problem. Målandet är kanske inte alls en lösning utan ett symptom på att det är något annat som är fel.

Det som jag nu säger gäller inte för alla. Det finns också en konstnärlig grupp som är mycket skicklig och på sikt kanske kan försörja sig på detta. Det gäller dock inte majoriteten av dem som dras till den här kulturen.

Jag är skeptisk till lagliga väggar. Jag tror inte att de fungerar mer än som övningsområde. Men jag kan inte helt utesluta den möjligheten.

I Norrköping finns, vad jag förstår, en vägg nere i hamnen som fungerat under cirka tio år. Den är öppen för graffitimålare. Men även där målas rätt duktigt utanför det tillåtna området – naturligtvis. Graffiti handlar ju om att tänja gränser, att inte hålla sig innanför gränserna.

Norrköping är, med all respekt, en ganska liten stad. Den har ungefär 120 000 invånare. Man vet rätt väl vilka killar det rör sig om och som behöver fångas upp – för det rör sig om killar. För dem handlar det om att synas och bli beundrad, vilket förespråkaren Malcolm Jacobsson också säger i boken *Overground*. Norrköping har tolv ungdomsgårdar, trots att staden egentligen inte är mycket större än stadsdelen Södermalm alldeles här i närheten.

Det finns en dikt av Hjalmar Söderberg som i den nämnda boken används som försvar för målarna. Ni känner alla igen den.

Man vill bli älskad,
i brist därpå beundrad,
i brist därpå fruktad,
i brist därpå avskydd och föraktad.

Man vill ingiva människorna någon slags känsla.

Själén ryser för tomrummet och vill kontakt till vad pris som helst.

Dikten används av dem som vill försvara graffitin. Den handlar om att blir sedd. Jag tycker att den lika väl kan användas för dem som inte tror att graffitin är en framkomlig väg.

Jag tror egentligen inte att lösningen på klotterproblematiken ligger i en tuffare straffskala, även om det också behövs, eftersom klottrarna inte är en homogen grupp – tvärtom. I stället tror jag att lösningen framför allt ligger i förebyggande, social och kulturell verksamhet och i samarbete med skola, föräldrar, polis, studieförbund, köpmän, kyrkor och föreningar. Därför är det viktigt att också utvärdera effekterna av lagen.

Anf. 90 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Ärade ledamöter i kammaren! Protokolläsarna! TV-tittarna! Inledningsvis vill jag säga att det är viktigt att göra skillnad mellan å ena sidan seriösa graffitikonstnärer och å andra sidan klottrare.

Med det sagt vill jag säga att samhällets slöhet gentemot klottrare har varit förödande. Jag representerar Miljöpartiet i Stockholms län. I våra 25 kommuner i länet kostar klottret ungefär 1 miljard kronor varje år. Det är pengar som vi har långt större behov av inom andra områden, fru talman. Jag kan bara nämna nedskärningen inom landstinget och sjukvårdens behov så förstår vi vad pengarna skulle kunna användas till.

Den nuvarande lagstiftningen innebär att klottrare som ses av polisen ofta släpps på plats. Så fort poliserna lämnat platsen kan de omedelbart fortsätta med klottret. Jag menar att detta är ett svek gentemot unga människor, fru talman. För det första är det för många en väg in i grövre kriminalitet. Det är vanligt att återfallsklottrare i dag döms för andra brott som narkotikainnehav, olaga vapeninnehav, hot och misshandel.

Det innebär också att de när de så småningom åker fast kan dömas till stora skadestånd. Det finns många som har skadestånd och skulder som kommer att vara resten av livet. De kommer aldrig att bli skuldfria. Det är ett svek gentemot dessa unga människor att de kan fortsätta klottret.

Därför är det med stor tillfredsställelse jag ser att regeringens proposition tillgodoser det förslag som jag själv lade fram i en motion för ett år sedan, *Bort med klottrarna*, och att man nu skärper straffskalan. Det är viktigt, fru talman. Det är en tydlig signal på brottsplatsen till dem som klottrar.

En förhöjd straffskala innebär att polisen måste ta en klottrare som grips på bar gärning. De måste föra den personen till polisstation för förhör. Åklagaren måste kontaktas, brottet måste prövas mot häktningsreglerna, och man skapar möjlighet för husrannsakan.

Det är viktigt att vi skapar de möjligheterna för ett förebyggande arbete för att förhindra både skadegörelse och att ungdomar hamnar i och riskerar att hamna i långt grövre kriminalitet. Det är också viktigt att

samhället använder ändamålsenliga straffpåföljder. Det är inte säkert att fängelse är det bästa straffet, även om vi nu skapar möjlighet för ett längre fängelsestraff. Vi känner alla till risken att komma i kontakt med grövre kriminalitet på anstalterna.

Jag tror att man ska använda sig mer av de möjligheter som står till buds som samhällstjänst. Varför inte låta en klottrare själv ta hand om det tunnelbanetåg som han, det är oftast en han, har förstört? Det handlar om att med hink, borste och såpa tvätta rent tunnelbanetåg man själv har förstört, oavsett hur lång tid det tar. Tar det ett halvår att göra rent ett tunnelbanetåg så tar det ett halvår. Jag skulle vilja se den klottrare som går ut direkt efteråt och klottrar ned ett nytt tunnelbanetåg.

Det är viktigare med en konsekvent straffpåföljd där klottraren får ta konsekvensen av sin egen handling. Vi ska också försöka att korta tiden mellan att man har gripits och man faktiskt får sitt straff utdömt. I dag kan det ta ett eller två år. Det är alldeles för lång tid mellan brott och straffpåföljd. Det är inte bra.

Fru talman! Jag kommer därför att rösta bifall till propositionen.

Anf. 91 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Fru talman! Jag vill yrka bifall till den reservation vi har om kroppsvisiteringen och det av flera skäl. Det handlar om unga människor, precis som jag hörde när jag kom in i kammaren. I det fallet har vi en särskild bestämmelse som säger att de ärendena ska behandlas skyndsamt. Det är viktigt att man gör det. Men det förvånar mig att man ska ge möjlighet att kroppsvisitera människor innan ett brott är begånget.

Här kommer en ung man som har köpt sig sex sprejburkar i färgaffären. Han lägger dem i ryggsäcken och traskar vidare. Han går förbi ett ställe som är ganska nyklottrat. En polis upptäcker det, tycker att killen ser ut som en potentiell klottrare och stoppar honom. Vad gör polisen med färgburkarna? Kan polisen ta dem i beslag? Han har inte deltagit i något brott. Han ska använda dem för att spreja sina hjulnav på bilen som står hemma i garaget.

Detta känns väldigt konstigt. När vi diskuterade tidigare talade vi om rättssäkerhet och tydlighet. Jag tycker inte att det finns tydlighet. Jag funderar nästan att sätta på mig en huva en kall dag och springa runt med fyra sprejburkar i en påse, och så får vi se vad som händer. Jag har aldrig sprejat eller klottrat någonstans, om man inte kallar min lagårdsmålning för det, men det är en annan sak.

Det känns rättsosäkert att man ska börja föra in sådana diffusa bestämmelser. I övrigt vill jag inte försvara klotter på något sätt. Det är viktigt att man når dessa människor och bringar dem till insikt om att det är en allvarlig skadegörelse som kan betyda otroliga kostnader för dem. Det är väldigt viktigt. Jag delar i det fallet min vördade partikamrat Lars Ångströms idé.

Det är ganska viktigt att åtgärden gentemot dessa unga människor måste ha en direkt anknytning till det brott de har gjort så att de verkligen får se det. Det känns väldigt viktigt. Det skulle jag vilja se också i många andra fall. Man ska direkt för unga människor knyta samman den påföljd de får med det brott de har gjort så att de tydligt ser ett samband. Det handlar väldigt ofta om mycket unga människor.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Åtgärder mot
klotter och annan
skadegörelse*

Då kommer vi fram till den konstiga historien: Hur ung får man vara för att bli kroppsvisiterad? Det känns väldigt konstigt att man ska börja kroppsvisitera väldigt unga människor bara därför att man tror att de eventuellt kan antas ha klottrat. Visserligen ska det vara särskilda och synnerliga skäl. Men det gäller personer som redan har begått brott. Då är polisen i varje fall inte förhindrad att agera.

Jag yrkar bifall till den enda reservation som finns.

Anf. 92 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Fru talman! Jag har inte begärt att få ta till orda i debatten med anledning av att jag kommer att yrka bifall till motion. Jag tycker däremot att jag bör klargöra den argumentation jag har med mitt förslag att kriminalisera förberedelse till skadegörelse.

Jag vet, vilket framgår av betänkandet, att jag är ganska ensam om den uppfattningen, åtminstone i utskottet. Men jag tror dock att det är en nödvändig åtgärd på sikt. Låter vi tiden verka kommer utskottets majoritet i en framtid att samla sig kring ett sådant förslag.

Det vi diskuterar är klotter och skadegörelse av den typen. Det är ett betydligt större problem än vad vi tror. Det är ett problem i den mening att vi möter det på olika ställen, offentliga byggnader, privat egendom och nationella monument. Vi möter det i form av sönderslagna servicefunktioner som vi alla vid något tillfälle vill använda oss av. Det är den ena delen, den vi möter utan att vara direkt utsatta.

Vi har också den andra delen. Det är det perspektivet som jag tycker att man ska lyfta fram mer. Det är de som drabbas av det, vars egendom slås sönder, vars egendom förstörs. Det är privatpersoner, egenföretagare, myndigheter och vi gemensamt. Det är så mycket mer. Det är det perspektivet vi ska ha när vi diskuterar hur vi får stopp på denna olägenhet. Det är en betydligt större olägenhet än vad vi tror.

Vi har här hört resonemang om hur många hundra miljoner det kostar årligen. Det kostar hundratals miljoner kronor. Miljöpartisten herr Ångström sade att det kostar 1 miljard enbart i Stockholmsområdet. Jag tvivlar inte ett ögonblick på det. Jag tror att vi har kommit dithän i dag att folk ser så lite resultat för att förhindra detta så att de slutar att anmäla. Man bryr sig inte, för ingen tar det på allvar. Och de som säger sig ta det på allvar har inte verktygen som gör det möjligt att få stopp på dem som utför det här.

Var och varannan har här vittnat om att det handlar om ett litet fåtal väl kända, om man bor i Norrköping, för att ta ett exempel. Likadant ser det ut i Västerås, Linköping och Uppsala – vi kan nämna vilka städer som helst. Det är samma sak i stora städer som Malmö, Göteborg och Stockholm. De här personerna är väl kända, för det är en liten grupp. De är kända av sociala myndigheter och de är kända av polis och andra. Jag menar att om de är kända så finns det förutsättningar att identifiera dem utifrån att de förbereder skadegörelse, inom ramen för vad som är accepterat som integritetsintrång för enskilda personer.

Vi vet vilka de är, säger polismyndigheterna. Om vi vet det – låt oss då skaffa de verktyg som vi behöver för att kunna få stopp på dem innan de utför detta! Det är vad min motion syftar till. Man avslår den med hänvisning till att detta ska vara förbehållet brottslighet av allvarigare slag. Jag är inte ute efter att skärpa straffskalorna mer än vad som fram-

går av propositionen och betänkandets förslag. Jag vill kunna använda mig av en möjlighet där förberedelse till skadegörelse ska kunna användas i de här fallen. Men det vill inte ni, trots att vi vet vilka de här är. Låt mig då konstatera att det är ett välkommet förslag som återfinns i betänkandet men att det i vanlig ordning är för lite och på tok för sent.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

11 § Behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande 2003/04:SfU3

Behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration (prop. 2002/03:135).

Anf. 93 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Ärendet som vi nu ska diskutera gäller en proposition om regler för hantering av personuppgifter inom socialförsäkringen. Det rör sig om mycket känsliga uppgifter i stora register. Åtkomsten till uppgifterna måste därför omgärdas med tydliga regler om ändamål och sekretesskrav. Därom råder inga delade meningar.

Vi moderater vänder oss emellertid emot en specifik aspekt av förslaget, nämligen att de konkurrerande försäkringsbolag som betalar ut kommunala pensioner behandlas enligt helt olika principer och att förslaget i denna del snedvrider förutsättningar och konkurrens på ett oacceptabelt sätt – dessutom helt obehövt om rimliga övergångsregler hade utarbetats.

Konkurrensfrågan förefaller för majoriteten vara en detalj vid sidan av huvudärendet. Vi moderater anser emellertid att det är viktigt att slå vakt om konkurrens och likabehandling i allt lagstiftningsarbete oavsett område och att konkurrensfrågorna måste få väga tungt.

De kommunala avtalspensionerna administreras i dag i huvudsak av två försäkringsbolag: KPA Pension AB, som är ett dotterbolag till Folk-sam, och SPP Pensionstjänst AB, som är ett dotterbolag till Handelsban-ken. För att beräkna de kommunala bruttopensionerna korrekt behövs det uppgifter från RFV – Riksförsäkringsverket. De två aktörerna behandlas emellertid efter helt olika principer i propositionen och majoritetsskriv-ningen i betänkandet vad gäller möjligheten att få uppgifter från Riksför-säkringsverket. KPA ges direktåtkomst så att man kan få information för att snabbt kunna betala ut pensioner. I fallet SPP förs motsatt argumen-tation och man medges inte längre direktåtkomst med hänvisning till integritetsskyddet.

Vi menar att det är oacceptabelt att konkurrerande försäkringsbolag behandlas helt olika i denna lag. Det enda rimliga hade varit att majorite-ten hade bestämt sig för en av principerna och tillämpat den lika för båda aktörerna. Antingen borde både KPA och SPP ges möjlighet till nuva-rande hanteringsordning med direktåtkomst till dess att annan teknik

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Behandling av
personuppgifter inom
socialförsäkringens
administration*

utvecklats eller så borde varken KPA eller SPP ges sådan möjlighet. Detsamma gäller för övrigt eventuella nya aktörer på marknaden.

Att KPA Pension AB förutom huvudägaren Folksam delägs av de politiskt styrda kommun- och landstingsförbunden borde ha lett till särskild aktsamhet. Speciellt känsligt borde detta vara i dessa dagar när hela försäkringsbranschen diskuteras, inte minst vad gäller intressekonflikter och sittande på dubbla stolar.

Beräkningen av kommunala bruttopensioner kräver att pensionen från RFV och avtalspensionen från försäkringsbolaget läggs ihop. Problemet är nu att Riksförsäkringsverket ännu inte har utarbetat det alternativa system som behövs för att snabbt lämna ut tillräckliga uppgifter för beräkning av avtalspensionen. Alla pensionärer måste så långt det är möjligt kunna vara säkra på att de snabbt och korrekt får sina pensioner. Därför, fru talman, anser vi att regeringen borde ha utformat övergångsregler som innebär att nuvarande hanteringsordning gäller med lika förutsättningar fram till dess att Riksförsäkringsverket utvecklat en väl fungerande teknisk lösning – dock längst till och med utgången av 2004. Det som också motiverar en sådan övergångslösning är att lagen ska träda i kraft redan om en månad, den 1 december, vilket gör det svårt att hinna ordna ens temporära lösningar för pensionsutbetalningarna.

Detta framgår av det särskilda yttrande som vi moderater har skrivit tillsammans med Centerpartiet. Vi hade tyvärr inte motionerat om detta, då vi inte i tid upptäckte problemet eftersom lagtexten är mycket kryptiskt utformad. KPA Pension AB nämns nämligen inte vid namn, utan betecknas som ”det för kommunerna och landstingen gemensamma organet för administration av personalpensioner”, vilket för den oinvidde snarast ger ett intryck av en myndighet.

Ett liknande bruttopensionssystem tillämpas för Svenska kyrkans prästpensioner. Också i detta fall bör nuvarande hanteringsordning kunna gälla övergångsvis. Alla pensionärer måste kunna få sin pension snabbt och korrekt, även präster och pensionärer som har arbetat i Stockholms stad.

Med detta yrkar jag bifall till den moderata reservationen.

Anf. 94 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Jag börjar mitt anförande med att yrka bifall till reservation nr 2.

I socialförsäkringsutskottets betänkande kan vi läsa om att skälen till den föreslagna förändringen av behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration är en övergångslösning. Enligt vårt betänkande pågår det hos Riksförsäkringsverket ett omfattande arbete med att bygga ut ett system för utlämnande av uppgifter på medium för automatiserad behandling så att direktåtkomst helt kan ersättas av detta nya system.

Då finns det anledning att ställa sig frågan: Är det nödvändigt med denna förändring? Och måste den genomföras nu och på det sätt som nu sker? Övergångslösningar har ofta en benägenhet att bli långvariga och kan ställa till med större problem än vad som är behovligt.

Vi har också uppmärksammat på det problem som kan uppstå för andra aktörer på detta område. Den föreslagna lagstiftningens bestämmelser kan komma att innebära att vissa administratörer av tjänstepens-

ioner för det kommunala området inte får direktåtkomst till specificerade uppgifter ur socialförsäkringsdatabasen. Tillgång till sådana uppgifter genom direktåtkomst erfordras för att kunna genomföra så kallad brutto-samordning i samband med beräkning och utbetalning av vissa kommunala pensioner.

Lagtextens formuleringar kan leda till tolkningsproblem och kan komma att särskilt gynna en av flera konkurrerande aktörer på marknaden för administration av kommunala tjänstepensioner. I propositionen omnämns KPA Pension AB som den aktör som ska ha direktåtkomst till personuppgifter i socialförsäkringens administration.

Ur konkurrenssynpunkt verkar detta märkligt. KPA Pension AB ägs till 60 % av Folksam och resterande 40 % ägs av Kommunförbundet genom Förenade Kommunföretag, FKF, och Landstingsförbundet. Det finns andra aktörer, som till exempel SPP Pensionstjänst AB, som också i ganska stor utsträckning sedan 1996 administrerat kommunala pensioner åt kommuner, landsting och kommunala bolag. Hur rättvist är det ur konkurrenssynpunkt att endast KPA Pension AB och inte SPP Pensionstjänst AB eller annan aktör på marknaden får direktåtkomst till registren?

Fru talman! När riksdagen beslutade om nya relationer mellan staten och Svenska kyrkan 1999 fästes stor vikt vid tryggheten av de anställdas och de tidigare anställdas intjänade pensionsförmåner. På initiativ av Svenska kyrkans församlingsförbund och i samverkan med Stiftelsen för riksskyrklig verksamhet och Kyrkofonden bildades 1999 Svenska kyrkans försäkringsförening. Det är en försäkringsförening enligt lagen om understödsföreningar.

Föreningen administrerar både äldre pensionsavtal och nu gällande pensionsavtal, vilket innebär att man på samma sätt som SPV och KPA Pension AB har behov av direktåtkomst till socialförsäkringsdatabasen, detta för att på ett effektivt och tryggt sätt fullgöra det uppdrag som gavs i samband med beslutet om relationsändringen.

Inte minst för de enskilda är det av stor betydelse att erhålla korrekta förmåner enligt ingångna kollektivavtal. Försäkringsföreningen anlitar SPV för att administrera ifrågakvarande pensioner, och även detta visar att direktåtkomst till information är viktig och naturlig för både SPV och föreningen. Det bör inte göras någon skillnad mellan de båda organen.

Jag föreslår därför att Svenska kyrkans försäkringsförening, på samma sätt som SPV och KPA Pension AB, medges direktåtkomst för samordning av tjänstepensioner med socialförsäkringsförmåner och i enlighet härmed en ändring i 19 § första stycket lagen om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration.

Anf. 95 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Nu diskuterar vi, precis som tidigare talare sagt, personuppgifter inom socialförsäkringens administration. Den föreslagna lagen är en registerlag som utgör ett komplement till personuppgiftslagens bestämmelser om skydd för den personliga integriteten vid behandling av personuppgifter. Propositionen har bland annat tillkommit för att pröva behovet av direktåtkomst till uppgifter som i många fall är sekretessbelagda och som finns i socialförsäkringssystemet.

Den föreslagna lagen innehåller i huvudsak följande: Lagen ska tillämpas vid behandling av personuppgifter hos Riksförsäkringsverket, de

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Behandling av
personuppgifter inom
socialförsäkringens
administration*

allmänna försäkringskassorna och Premiepensionsmyndigheten. I lagen anges ändamålen för behandlingen av personuppgifter, och ändamålen delas upp i primära och sekundära ändamål. De primära ändamålen avser behandling av personuppgifter för att tillgodose behovet inom socialförsäkringens administration, till exempel vid ärendehandläggning. De sekundära ändamålen avser utlämnade av personuppgifter från myndigheterna inom socialförsäkringen till andra utanför socialförsäkringen för behov av samordning och så vidare.

Fru talman! Som redovisas i propositionen, vilket också utskottets majoritet ställer sig bakom, föreslås att SPV och KPA Pension AB ska medges direktåtkomst till personuppgifter i socialförsäkringsdatabasen i princip på samma sätt som sker redan i dag. Det finns enligt utskottet inte någon anledning att medge direktåtkomst för kommuner eller andra samordnare av tjänstepensioner. Direktåtkomsten innebär att någon sekretessprövning inte sker vid utlämnande av uppgifter i det enskilda fallet.

Det mesta av uppgifterna som lämnas till SPV och KPA görs redan i dag på medium för automatisk behandling, det vill säga det vi i dagligt tal kallar filöverföring. Men filöverföringen fyller inte riktigt alla de behov som föreligger. Den direktåtkomst som SPV och KPA har i dag får närmast ses som ett komplement till den filöverföring som förekommer.

Fru talman! Riksförsäkringsverket har upplevt att skrivningarna i propositionen har varit något otydliga när det gäller direktåtkomsten. Jag har haft samtal med dem, och i det sammanhanget har jag informerat om att utskottet har skärpt skrivningarna i förhållande till propositionen genom att skriva att nuvarande ordning måste ses som en övergångslösning i avvaktan på att systemet med filöverföring skyndsamt färdigställs.

När nu riksdagen fattar beslut kommer arbetet hos Riksförsäkringsverket att intensifieras för att komma fram till en bra lösning med ett system för utlämnande av uppgifterna på ett medium för automatisk behandling. På min direkta fråga om det är troligt att ett system kan tas i bruk fullt ut redan under kommande år svarade man att man trodde att det skulle vara möjligt, men man ville naturligtvis inte ge mig någon garanti för att så blir fallet. Men med tanke på att det redan i dag finns ett så pass utvecklat system ska det inte vara någon omöjlighet att klara av det under det kommande året.

Fru talman! Det finns två reservationer i betänkandet, en från Centerpartiet och en från Moderaterna. Centerpartiet har i sin reservation framhållit att Svenska kyrkans försäkringsförening ska få direktåtkomst till socialförsäkringsdatabasen. SPV administrerar kyrkans personalpensioner fram till årsskiftet eller längre in på nästa år, som Birgitta Carlsson var inne på. Innan jag gick hit fick jag bekräftat, även om avtalet inte är underskrivet, att SPV ska sköta kyrkans pensioner fram till den sista juni då ett större IT-bolag, välkänt i Sverige, kommer att ta över och sköta administrationen för Svenska kyrkan.

Moderaterna yrkade under behandlingen i utskottet, precis som Anna Lilliehöök sade, att SPP också borde få direktåtkomst till databasen på samma sätt som man har i dag. Man ville att det skulle bli ett utskottsinitiativ, vilket utskottet avslog. Jag vill redan nu säga till Anna Lilliehöök att SPP aldrig har haft någon direktåtkomst till systemet. Jag har kollat det med Riksförsäkringsverkets data, och de har inte haft det.

Vår ambition har inte varit att vi ska öppna för fler aktörer att komma åt de känsliga uppgifter, som jag tyckte att Anna Lilliehöök också poängterade, som finns i våra socialförsäkringsregister utan någon form av sekretesskontroll. Jag tycker inte att det är en tillfredsställande lösning.

I Moderaternas reservation framför man att nuvarande ordning ska gälla, och den uppfattningen delar utskottets majoritet. Men Moderaterna har en begränsning när det gäller direktåtkomsten, som skiljer sig från Centerpartiets reservation. Moderaterna vill att detta ska gälla, dock längst till och med slutet av nästa år. Det kan väl vara riktigt, men i slutet av sin reservation säger Moderaterna att regeringen bör återkomma med ett förslag som möjliggör att nuvarande ordning ska gälla för Svenska kyrkans försäkringsförening.

Om vi gör som Moderaterna säger i sin reservation innebär det att vi öppnar upp för ytterligare aktörer att få tillgång till registren, och det tycker vi inte känns bra. Det är därför som vi har skärpt skrivningarna i betänkandet i förhållande till regeringens proposition. Skälet är att det är så viktiga frågor. Vi vill inte att man ska komma åt detta hur som helst. Och hur ska man då klara av att göra avgränsningar mot alla andra som har samma önskemål?

Jag är övertygad om att den filöverföring som fungerar i dag kommer att utvecklas ytterligare och vara en tillgång och ett medel när det gäller samordningen av pensionerna.

Fru talman! Med det vill jag yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 96 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tror att vi alla är överens om att vi inte vill öppna upp hur som helst när det gäller ett register som detta. Det ska vara ett säkert integritetsskydd för alla. Att man har löst detta för Svenska kyrkan fram till den 1 juli nästa år låter också bra. Vi kan hoppas och tro att detta kan förlängas så att man får den tillgänglighet man behöver fram till dess att det nya system som är tänkt fungera i framtiden tas i bruk. Det vet vi ingenting om ännu, men vi kan hoppas och tro att det blir så.

Men jag måste ändå ställa en fråga: Känner Lennart Klockare tillfredsställelse över att ett försäkringsbolag som faktiskt äger 60 % är en av de aktörer som får fri tillgänglighet? Är det rätt att en aktör ägd av ett försäkringsbolag, närstående till ditt eget parti, ensam får den möjligheten? Vi har ju flera aktörer, till exempel SPP, som hanterar många kommuner och landsting och även kommunala bolag när det gäller de här frågorna. Är det rätt att bara en aktör på marknaden får den tillgängligheten och inte de andra?

Anf. 97 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med aktören. Det är faktiskt fyra aktörer som har direktåtkomst i dag. Det är SPV och KPA. Dessutom är det CSN och a-kassorna när det gäller samordning av sjukpenning och a-kassa.

Det finns inte någon ambition med den här propositionen och vårt betänkande att öppna upp för ytterligare aktörer på den marknaden, utan den skrivning vi nu har gjort innebär att vi i stället stramar åt det här. När systemet är fullt utbyggt kommer det väl att prövas om de över huvud taget ska ha kvar den direktåtkomst som de har i dag.

Jag kan säga att jag har inte varit blyg när jag har pratat med de här aktörerna. Jag har talat om vad jag tycker. Jag vet inte vad de har tyckt, men jag har i alla fall framfört hur utskottets majoritet har sett på den här frågan.

När det gäller integritetsskyddet är jag och Birgitta Carlsson väldigt överens. Jag tycker att vi ska värna om det även i fortsättningen. Jag skulle nog vara lite orolig, Birgitta Carlsson, om vi skulle ge direktåtkomst till ett av de större dataföretagen, som ska handlägga kyrkans pensioner i fortsättningen. Det skulle jag ställa mig ytterst tveksam till – jag ska inte nämna något namn.

Anf. 98 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Det var det organ man hade bildat i Svenska kyrkan som skulle ha tillgänglighet, inga stora dataföretag. Det har inte varit min ambition heller.

Sedan gäller det det här med att flera aktörer har varit inne tidigare. Lennart Klockare måste vara medveten om att SPV tidigare har samarbetat med flera inom området. SPP har varit sammankopplat med SPV. Det är verksamheter som har knoppats av från SPV eller, rättare sagt, man ska enbart vara aktör för de statliga pensionerna, medan det tidigare har funnits andra branscher hos SPV. Kommunala pensioner har också funnits med där, fast nu har man skilt dessa åt. Det är ju där man känner oron. Tidigare fanns man med i systemet, men nu blir man avknoppad.

Oron är stor hos SPP där man menar att det här i framtiden kommer att innebära att grunden för verksamheten rycks undan, och det kan ställa till problem i framtiden för den verksamheten.

Anf. 99 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! När det gäller att grunden rycks undan kan jag säga något på en gång. Jag pratade med flera på SPV i går, och i dag ringde en till mig som jag hade sökt. Då klarade jag ut det här.

Det var då jag fick bekräftat – det finns inget avtal undertecknat än, men en muntlig överenskommelse – att det här ska lösas, att SPV hantear kyrkan under det första halvåret. Sedan blir det ett dataföretag på den privata marknaden som ska ta hand om det här. Det gör mig lite oroad om vi ska driva det så, för vi kommer att få gränsdragningsproblem.

När man får ett utvecklat system med filöverföring kanske man till och med, som det står skrivet i propositionen, kan lägga in de begärda uppgifterna så att de, när det blir förändringar, med automatik kan gå till dem som har behov av dem för att kunna samordna pensionerna.

Jag vet inte om jag missförstår, men kyrkan har inte själv samordnat någon pension. Det är SPV som har gjort det åt dem hittills, och fortfarande, som vi redan har varit inne på. Därför har man aldrig haft direktåtkomst förut heller, lika lite som SPP har haft det.

Jag tror att det här kommer att bli en bra lösning. Det är min ambition i alla fall.

Anf. 100 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Fru talman! Vi vill hävda att det här är en helt onödig diskriminering av en aktör på marknaden. Man hade kunnat utforma ordentliga övergångsregler som också hade tydliggjort lagen på den här punkten. Det är

faktiskt ett bolag som nämns utan någon begränsning i form av övergångslösning, som för evigt ska ha direktåtkomst, och inte andra.

Vad vi föreslår är alltså en övergångslösning som skulle medföra lika villkor under en övergångsperiod nästa år tills man har löst problemen på Riksförsäkringsverket. Det innebär att SPV, Statens pensionsverk, även i fortsättningen – Lennart Klockare anser tydligen att det fungerar bra när det gäller kyrkan – skulle kunna sköta administrationen när det gäller pensionärerna i Stockholms stad, som får sin pension via SPP. Det är nämligen så att även SPP:s pensioner administreras via Statens pensionsverk.

Varför anser inte Lennart Klockare att man ska ha en sådan övergångslösning, och varför har man i utskottet icke specificerat det här?

Anser Lennart Klockare att den här lagtexten medger att SPV kan fortsätta med sina avtal med Svenska kyrkan och SPP?

Prot. 2003/04:21
29 oktober

*Behandling av
personuppgifter inom
socialförsäkringens
administration*

Anf. 101 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag är lite överraskad över Moderaternas agerande. Moderaterna har varit väldigt noga med integritetsskäl.

Det som skiljer majoriteten i utskottet från Moderaterna är ju att vi vill strama åt medan Moderaterna vill öppna upp.

Det är det som jag ser som något konstigt med den moderata politiken. Man har haft en helt annan uppfattning förut.

Det system som finns i dag med direktöverföring är bara ett komplement. Jag fick ta om det flera gånger med människor på SPV och RFV. De uppfattade att direktåtkomst bara är en marginell del i det. Det mesta är, som jag redan har sagt i mitt anförande, det som går via filöverföringen. Det fungerar utmärkt. Men det behöver förbättras. Det är det arbete som nu Riksförsäkringsverket ska intensifiera. Det är oerhört viktigt att man får tillgång till det man behöver.

Det som Anna Lilliehöök talar om är att om man har direktåtkomst så kommer man åt alla uppgifter, även sekretesskyddade. Det sker ingen prövning. Jag tror inte att Anna Lilliehöök vill att någon ska gå in och titta på uppgifter som rör henne eller mig eller någon annan. Men det finns uppgifter som inte är sekretessbelagda och som man kan få. De uppgifter som har betydelse för pensionssystemet och samordningen kommer även SPP och andra organisationer att få när de ska samordna pensionerna.

Anf. 102 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Fru talman! Varför anser Lennart Klockare att KPA Pension AB bör ha tillgång till detta om det redan i dag finns en sådan utmärkt lösning?

Anf. 103 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Jag kanske inte uppfattade frågan riktigt. Men KPA har ju det i dag. Vi har sagt att vi ser det som en övergångslösning för KPA i avvaktan på att det blir ett fullfjädrat system. Vi i majoriteten i utskottet har sagt att vi inte kan se att det finns några som helst skäl att öka tillgängligheten av sådana här viktiga sekretessbelagda uppgifter, varken hos kommuner, något annat försäkringsbolag eller på den privata marknaden som i fallet då man från kyrkan kommer att anlita en privat entreprenör.

Anf. 104 SVEN BRUS (kd):

Fru talman! Det här är ett ärende som kan uppfattas som tekniskt och administrativt. Det rymmer många förkortningar och begrepp som kan verka förvirrande. Vi kristdemokrater har sett det från en annan mer principiell dimension. Det handlar om den personliga integriteten vid behandling av personuppgifter. Vi har anledning att komma tillbaka gång på gång till integritetsfrågorna i den utveckling som vi ser mot allt större och effektivare system inom olika samhällsområden. Det som vi behandlar i dag är ett exempel.

Fru talman! Den personliga integriteten finns det anledning att ta på största allvar. I det här fallet handlar det om att direkt komma åt viktiga och känsliga uppgifter i socialförsäkringsdatabasen.

Det är viktigt att stryka under det som sägs i utskottets ställningstagande, nämligen att det finns starka skäl att vara återhållsam med att tillåta myndigheter eller andra utanför socialförsäkringens administration att ha direktåtkomst. Det är en omfattande och känslig databas med många integritetsnära uppgifter. Direktåtkomst innebär att det inte görs sekretessprövning vid varje uppgiftshämtning. Till en sådan hantering känner större delen av utskottet stor tveksamhet.

Alternativet är att lämna uppgifterna på medium för automatiserad behandling. Det är att föredra ur integritetssynpunkt men också med tanke på användbarheten. Uppgifterna i den formen kan bearbetas av användaren vilket i de flesta fall måste ses som en fördel.

Vi erfar att det pågår ett arbete inom RFV för att bygga ut ett system för att lämna ut uppgifterna på sådant medium. Arbetet bör skyndas på. Det säger också utskottet i betänkandet. Under tiden föreslås SPV och KPA Pension ha direktåtkomst. Men jag stryker under det som utskottet säger. Det ska ses som en övergångslösning.

Svenska kyrkans försäkringsförening föreslås i en motion få direktåtkomst. Vi kristdemokrater har förståelse för önskemålet i det specifika fallet. Men vi ser det ur en mer övergripande principiell aspekt. Vi ser en fara i att öppna dörren för en aktör vilken den än må vara. Vi har svårt att se hur man i framtiden på ett rättvist sätt ska kunna möta liknande krav på hantering från andra aktörer.

Med grundprincipen att ta integritetsaspekten på stort allvar vill vi kristdemokrater yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag i betänkandet. Med hänvisning till det pågående arbetet ser vi inte heller behov av en tidsbegränsad tillgång som har föreslagits.

Fru talman! Arbetet på RFV för att finna former för överföring på medium för automatiserad behandling bör bedrivas snabbt och leda fram till former för att föra över uppgifterna både effektivt och sekretesskyddat. Vi litar på att det sker snabbt såsom vi har önskat. Vi förutsätter att det sker så och kommer att bevaka att det gör det. Med den ansatsen yrkar Kristdemokraterna bifall till lagförslaget.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

Kammaren beslutade kl. 14.16 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

12 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

MJU4 Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp

Punkt 1 (Samordning och utveckling av strategin för giftfria och resurssnåla kretslopp)

1. utskottet

2. res. 1 (kd)

3. res. 2 (c)

Förberedande votering:

27 för res. 1

17 för res. 2

237 avstod

68 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

239 för utskottet

25 för res. 1

17 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 40 fp, 24 v, 11 mp

För res. 1: 25 kd

Avstod: 17 c

Frånvarande: 23 s, 12 m, 8 fp, 8 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 4 (Delmål för återvinning av matavfall)

1. utskottet

2. res. 5 (m)

Votering:

238 för utskottet

42 för res. 5

1 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 40 fp, 25 kd, 24 v, 17 c, 11 mp

För res. 5: 42 m

Avstod: 1 m

Frånvarande: 23 s, 12 m, 8 fp, 8 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 20 (Slutförvaring av kvicksilver)

1. utskottet

2. res. 25 (m, fp, kd, c)

Votering:

155 för utskottet

125 för res. 25

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 24 v, 11 mp

För res. 25: 43 m, 40 fp, 25 kd, 17 c

Frånvarande: 24 s, 12 m, 8 fp, 8 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU2 Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering

Punkt 1 (Avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

238 för utskottet

43 för res. 1

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 40 fp, 25 kd, 24 v, 17 c, 11 mp

För res. 1: 43 m

Frånvarande: 23 s, 12 m, 8 fp, 8 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 2 (Buggning)

1. utskottet

2. res. 2 (fp)

Votering:

205 för utskottet

30 för res. 2

46 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 3 m, 4 fp, 25 kd, 24 v, 17 c, 11 mp

För res. 2: 30 fp

Avstod: 40 m, 6 fp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 8 fp, 8 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Carl-Axel Roslund (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Prot. 2003/04:21
29 oktober

Punkt 3 (Överskottsinformation)

1. utskottet

2. res. 3 (c)

Votering:

220 för utskottet

17 för res. 3

44 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 40 fp, 24 kd, 24 v, 11 mp

För res. 3: 17 c

Avstod: 43 m, 1 kd

Frånvarande: 23 s, 12 m, 8 fp, 8 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 5 (Utseende av offentliga ombud i framtiden)

1. utskottet

2. res. 4 (mp)

Votering:

227 för utskottet

11 för res. 4

43 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 40 fp, 25 kd, 24 v, 17 c

För res. 4: 11 mp

Avstod: 43 m

Frånvarande: 23 s, 12 m, 8 fp, 8 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 6 (En straffvärdeventil)

1. utskottet

2. res. 5 (mp, kd)

Votering:

198 för utskottet

38 för res. 5

44 avstod

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 38 fp, 24 v, 15 c

För res. 5: 25 kd, 2 c, 11 mp

Avstod: 43 m, 1 fp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 9 fp, 8 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 7 (Teleadresser som den misstänkte kontaktar)

1. utskottet

2. res. 6 (kd)

Votering:

204 för utskottet

33 för res. 6

43 avstod

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 39 fp, 24 v, 17 c, 3 mp

För res. 6: 25 kd, 8 mp

Avstod: 43 m

Frånvarande: 23 s, 12 m, 9 fp, 8 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU3 Åtgärder mot klotter och annan skadegörelse

Punkt 1 (Avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. (v, mp)

Votering:

244 för utskottet

35 för res.

2 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 41 m, 40 fp, 25 kd, 16 c, 1 mp

För res.: 24 v, 1 c, 10 mp

Avstod: 2 m

Frånvarande: 23 s, 12 m, 8 fp, 8 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkterna 2–4

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU3 Behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (c)

Förberedande votering:

43 för res. 1

17 för res. 2

221 avstod

68 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:
222 för utskottet
42 för res. 1

17 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 1 m, 40 fp, 25 kd, 24 v, 11 mp

För res. 1: 42 m

Avstod: 17 c

Frånvarande: 23 s, 12 m, 8 fp, 8 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Prot. 2003/04:21
29 oktober

13 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

2003/04:33 Ändringar i reglerna om framskjuten beskattning vid andels-
byten, m.m.

14 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 29 oktober

2003/04:61 av *Per Landgren* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
Arvsskatt för makar och samboende

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 11 november.

15 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 29 oktober

2003/04:153 av *Annika Qarlsson* (c) till statsrådet Mona Sahlin
Jämställdhet och härskartekniker

2003/04:154 av *Gustav Fridolin* (mp) till jordbruksminister Ann-Christin
Nykvist

Pälsfarmningens avskaffande

2003/04:155 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till jordbruksminister Ann-Christin
Nykvist

Framtiden för det svenska ålfisket

2003/04:156 av *Hans Unander* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Postens verksamhet på den internationella marknaden
2003/04:157 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Den svenska skogens framtid
2003/04:158 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till utbildningsminister Thomas
Östros
Högskoleprovets tillgänglighet för synskadade
2003/04:159 av *Kenneth Johansson* (c) till utbildningsminister Thomas
Östros
Finansiering av cancerforskning
2003/04:160 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till utbildningsminister Thomas
Östros
Medicinsk forskning
2003/04:161 av *Tasso Stafilidis* (v) till socialminister Lars Engqvist
Transpersoners situation i samhället
2003/04:162 av *Rolf Gunnarsson* (m) till försvarsminister Leni Björk-
lund
Försvarets sanering av det före detta övningsområdet i Falun
2003/04:163 av *Åsa Torstensson* (c) till näringsminister Leif Pagrotsky
Statens ägarstyrning av Vattenfall
2003/04:164 av *Christer Engelhardt* (s) till kulturminister Marita Ulv-
skog
Hittelön vid fornfynd
2003/04:165 av *Johan Linander* (c) till statsrådet Morgan Johansson
Socialtjänstens bemötande av HBT-personer som brottsoffer
2003/04:166 av *Nikos Papadopoulos* (s) till utrikesminister Laila Frei-
valds
Svensk representation på Cypern

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 11 november.

16 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 29 oktober

2003/04:111 av *Åsa Domeij* (mp) till miljöminister Lena Sommestad
Fluorinerade gaser
2003/04:112 av *Anita Sidén* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Dödsdroger
2003/04:113 av *Ulrik Lindgren* (kd) till justitieminister Thomas Bod-
ström
Bruket av fentanyl
2003/04:114 av *Axel Darvik* (fp) till statsrådet Mona Sahlin
Riksdagen som demokratisk debattarena

2003/04:116 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet Barbro Holmberg
 Försvarsverksamheten
2003/04:119 av *Ronny Olander* (s) till justitieminister Thomas Bodström
 Ungdomsbrottslighet
2003/04:120 av *Carina Adolfsson Elgestam* (s) till miljöminister Lena
 Sommestad
 Priskonkurrens och miljömedvetande
2003/04:121 av *Göran Hägglund* (kd) till finansminister Bosse Ring-
 holm
 Sänkt skatt för vita hushållstjänster
2003/04:122 av *Mats Odell* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
 Balans i statens finansiella sparande över en konjunkturcykel
2003/04:123 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansminister
 Bosse Ringholm
 Reklamskatten
2003/04:124 av *Anita Sidén* (m) till finansminister Bosse Ringholm
 Riksdagsbeslut utan åtgärd
2003/04:125 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till statsrådet Hans Karlsson
 Arbetslösheten i Gävleborgs län
2003/04:126 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Berit
 Andnor
 Döva och bildtelefon
2003/04:129 av *Jan Ertsborn* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
 Hund som vapen
2003/04:130 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till jordbruksminister
 Ann-Christin Nykvist
 Miljövänlig sockerbetsodling på Gotland
2003/04:132 av *Anita Brodén* (fp) till statsrådet Barbro Holmberg
 Asylsökande barns situation
2003/04:133 av *Torsten Lindström* (kd) till statsrådet Barbro Holmberg
 Flyktingar från Libanon
2003/04:134 av *Hans Backman* (fp) till statsrådet Barbro Holmberg
 Hanteringen av barn som ska avvisas ur Sverige
2003/04:135 av *Luciano Astudillo* (s) till statsrådet Carin Jäntin
 Återuppbyggnaden av Irak
2003/04:136 av *Claes Västerteg* (c) till försvarsminister Leni Björklund
 Sexuella trakasserier inom Försvarsmakten
2003/04:139 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildningsminister Thomas
 Östros
 Volontärarbete i gymnasieskolans individuella val
2003/04:140 av *Britta Rådström* (s) till statsrådet Ulrica Messing
 Norrbotniabanan som särskilt prioriterat infrastrukturprojekt
2003/04:141 av *Anders Wiklund* (v) till statsrådet Hans Karlsson
 Strejkrätten

Prot. 2003/04:21
 29 oktober

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
 tisdagen den 11 november.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdet början till och med 8 §
anf. 44 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 10 § anf. 85 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 14.16 och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Återkallelse av motion.....	1
3 § Meddelande om höstens frågestunder.....	1
4 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen.....	1
5 § Hänvisning av ärende till utskott.....	2
6 § Förnyad bordläggning.....	2
7 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 22 oktober.....	2
MJU3 Naturvård.....	2
NU5 Upphävande av EFTA-konvention om ömsesidigt godtagande av provningsresultat m.m.	3
NU6 Avtal om samarbete i konkurrensfrågor.....	3
8 § Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp	4
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04:MJU4	4
Anf. 1 ALF ERIKSSON (s).....	4
Anf. 2 LARS LINDBLAD (m).....	5
Anf. 3 MARIE WAHLGREN (fp)	7
Anf. 4 LARS LINDBLAD (m) replik	9
Anf. 5 MARIE WAHLGREN (fp) replik	10
Anf. 6 LARS LINDBLAD (m) replik	10
Anf. 7 MARIE WAHLGREN (fp) replik	10
Anf. 8 SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	11
Anf. 9 ROGER TIEFENSEE (c)	12
Anf. 10 LARS LINDBLAD (m) replik	14
Anf. 11 ROGER TIEFENSEE (c) replik	14
Anf. 12 LARS LINDBLAD (m) replik	14
Anf. 13 ROGER TIEFENSEE (c) replik	14
Anf. 14 CHRISTIN NILSSON (s)	14
Anf. 15 ROGER TIEFENSEE (c) replik	16
Anf. 16 CHRISTIN NILSSON (s) replik	17
Anf. 17 ROGER TIEFENSEE (c) replik	17
Anf. 18 CHRISTIN NILSSON (s) replik	17
Anf. 19 LARS LINDBLAD (m) replik	18
Anf. 20 CHRISTIN NILSSON (s) replik	18
Anf. 21 LARS LINDBLAD (m) replik	18
Anf. 22 CHRISTIN NILSSON (s) replik	19
Anf. 23 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	19
Anf. 24 CHRISTIN NILSSON (s) replik	19
Anf. 25 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	20
Anf. 26 CHRISTIN NILSSON (s) replik	20
Anf. 27 MARIE WAHLGREN (fp) replik	20
Anf. 28 CHRISTIN NILSSON (s) replik	21
Anf. 29 MARIE WAHLGREN (fp) replik	21
Anf. 30 CHRISTIN NILSSON (s) replik	21
Anf. 31 KJELL-ERIK KARLSSON (v).....	21

Anf. 32	GUNNAR GOUDE (mp)	23
Anf. 33	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	24
Anf. 34	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	27
Anf. 35	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	28
Anf. 36	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	28
Anf. 37	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	28
Anf. 38	ROGER TIEFENSEE (c) replik	29
Anf. 39	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	29
Anf. 40	ROGER TIEFENSEE (c) replik	30
Anf. 41	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	30
Anf. 42	MARIE WAHLGREN (fp) replik	30
Anf. 43	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	30
Anf. 44	MARIE WAHLGREN (fp) replik	31
Anf. 45	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	31
Anf. 46	LARS LINDBLAD (m) replik	32
Anf. 47	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	32
Anf. 48	LARS LINDBLAD (m) replik	32
Anf. 49	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	33
Anf. 50	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m)	33
Anf. 51	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	34
Anf. 52	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m)	34
Anf. 53	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	34
Anf. 54	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m)	35
	(Beslut fattades under 12 §.)	35
9 §	Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer	
	ändamålsenlig reglering	35
	Justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU2	35
Anf. 55	SUSANNE EBERSTEIN (s)	35
Anf. 56	JOHAN PEHRSON (fp)	36
Anf. 57	BEATRICE ASK (m)	38
Anf. 58	JOHAN PEHRSON (fp) replik	40
Anf. 59	BEATRICE ASK (m) replik	40
Anf. 60	JOHAN PEHRSON (fp) replik	41
Anf. 61	BEATRICE ASK (m) replik	41
Anf. 62	PETER ALTHIN (kd)	42
Anf. 63	JOHAN PEHRSON (fp) replik	43
Anf. 64	PETER ALTHIN (kd) replik	44
Anf. 65	JOHAN PEHRSON (fp) replik	44
Anf. 66	PETER ALTHIN (kd) replik	45
Anf. 67	JOHAN LINANDER (c)	45
Anf. 68	MARGARETA SANDGREN (s)	46
Anf. 69	JOHAN LINANDER (c) replik	49
Anf. 70	MARGARETA SANDGREN (s) replik	49
Anf. 71	JOHAN LINANDER (c) replik	49
Anf. 72	MARGARETA SANDGREN (s) replik	50
Anf. 73	BEATRICE ASK (m) replik	50
Anf. 74	MARGARETA SANDGREN (s) replik	50
Anf. 75	BEATRICE ASK (m) replik	50
Anf. 76	MARGARETA SANDGREN (s) replik	51

Anf. 77 ALICE ÅSTRÖM (v).....	51
Anf. 78 LEIF BJÖRNLOD (mp).....	53
(Beslut fattades under 12 §.).....	54
10 § Åtgärder mot klotter och annan skadegörelse	54
Justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU3	54
Anf. 79 SUSANNE EBERSTEIN (s).....	54
Anf. 80 ALICE ÅSTRÖM (v).....	55
Anf. 81 KERSTIN ANDERSSON (s).....	57
Anf. 82 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	58
Anf. 83 KERSTIN ANDERSSON (s) replik.....	59
Anf. 84 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	59
Anf. 85 KERSTIN ANDERSSON (s) replik.....	60
Anf. 86 HILLEVI ENGSTRÖM (m).....	61
Anf. 87 JOHAN PEHRSON (fp).....	63
Anf. 88 PETER ALTHIN (kd)	64
Anf. 89 LENA ADELSON LILJEROTH (m)	66
Anf. 90 LARS ÅNGSTRÖM (mp).....	68
Anf. 91 LEIF BJÖRNLOD (mp).....	69
Anf. 92 TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	70
(Beslut fattades under 12 §.).....	71
11 § Behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens	
administration	71
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2003/04:SfU3	71
Anf. 93 ANNA LILLIEHÖÖK (m).....	71
Anf. 94 BIRGITTA CARLSSON (c)	72
Anf. 95 LENNART KLOCKARE (s)	73
Anf. 96 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	75
Anf. 97 LENNART KLOCKARE (s) replik	75
Anf. 98 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	76
Anf. 99 LENNART KLOCKARE (s) replik	76
Anf. 100 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	76
Anf. 101 LENNART KLOCKARE (s) replik	77
Anf. 102 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	77
Anf. 103 LENNART KLOCKARE (s) replik	77
Anf. 104 SVEN BRUS (kd)	78
(Beslut fattades under 12 §.).....	78
Ajournering.....	79
Återupptagna förhandlingar	79
12 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	
sammanträde.....	79
MJU4 Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp	79
JuU2 Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer	
ändamålsenlig reglering.....	80
JuU3 Åtgärder mot klotter och annan skadegörelse	82
SfU3 Behandling av personuppgifter inom	
socialförsäkringens administration	82
13 § Bordläggning.....	83
14 § Anmälan om interpellation	83
15 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	83

Prot. 2003/04:21
29 oktober

16 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	84
17 § Kammaren åtskildes kl. 16.15.	86

